

ἡθος τὸ τοῦ ψυχῆς καὶ ἐπιτακτικὸν λόγον, διωά-
 μαι δὲ ἀχολουθεῖν ποιότης. λεκτέον ὅτι καὶ πῶς
 ψυχῆς ποῖ ἀπὸ τῆς ἡθῆς. ἔσται ὅτι κατὰ τὰς διωά-
 μεις τῶν παθημάτων, καὶ ἀσῶς παθητικοὶ λέ-
 γονται, ἔτι καὶ ἐξ ἑσῶς πρὸς τὰ πάθη λέγονται
 ταῦτα τὰ πάθη πῶς, ἢ ἀπαθείς εἶ). μὲν ταῦ-
 τα ἢ ἀφαιρέσις ἐν πῶς * ἀπειλεγεμένοις τῶν
 παθημάτων, ἔτι τῶν διωάμεων ἔτι τῶν ἐξέων. λέ-
 γω ὅτι πάθη μὲν τὰ τῶν αὐτῶν, θυμὸν, φόβον, αἰ-
 δῶ, ἐπιθυμίαν, ὄλως οἷς ἔπεται, ὡς ἐπὶ τὸ
 πολὺ, ἢ αἰσθητικὴ ἡδονὴ ἢ λύπη καὶ αὐτῶν. ἔ-
 τι μὲν ταῦτα οὐκ ἐστὶ ποιότης, ἀλλὰ πάθη.
 καὶ ὅτι τῶν διωάμεων, ποιότης. λέγω ὅτι τῶν δι-
 ωάμεων καὶ ἀσῶς λέγονται καὶ πάθη οἱ ἐπερρω-
 τες εἶ) ὀργίλος, ἀτάλγητος, ἐρωτικός, ἀγρυ-
 πηλὸς, αἰσχυρὸς. ἐξ ἑσῶς δὲ εἰσιν, ὅσα ἀπὸ
 εἰσὶ τῶν αὐτῶν ἢ καὶ λόγον ὑπαρχόντων, ἢ ἐνδυ-
 τῶς οἷ) ἀνδρία, σωφροσύνη, δόλια, ἀκο-
 λασία.

Nic. l. 2. c. 4.
 Magn. l. 1. c. 7.
 γ. ἀπληγμ.

ΚΕΦΑΛ. γ.

Ὅτι ἡ ἡθική εἰσὶν μέσον ὑποφορῆς ἔλλεί-
 ψως. Διαγραφή εἰσὶν κακῶν.

Nic. l. 2. c. 5.
 Magn. l. 1. c. 5.

Διωρισμένων ὅτι τούτων, ληπλέον ὅτι ἐν
 ἀπορρητῶν συνεχῶς καὶ ἀφαιρέσις ὅτιν ὑποφο-
 ρῆ καὶ ἔλλειψις καὶ μέσον καὶ ταῦτα ἢ πρὸς ἀλ-
 ληλα, ἢ πρὸς ἡμᾶς. οἷ) ἐν γυμναστικῇ, ἐν ἰα-
 τρικῇ, ἐν οἰκοδομικῇ, ἐν κυβερνητικῇ, καὶ ἐν
 ὀποιαοῦν πρὸς ἑσῶς, καὶ ἐπισημονικῇ καὶ ἀπεπιση-
 μονικῇ, ἔτι τεχνικῇ καὶ ἀτέχνῳ. ἢ μὲν γὰρ κινήσεις,
 σιῶν καὶ ἢ ὅτι πρὸς ἑσῶς, κινήσεις. ἐν πᾶσι δὲ ὅ-
 μέσον τὸ πρὸς ἡμᾶς βέλτερον, ἐπισημῶν κε-
 λού καὶ ὁ λόγος. πρὸς ἑσῶς δὲ τῶν καὶ ποῖς τῶν
 βελτίστη ἔστιν. καὶ τῶν δὲ ἄλλων ἀφ᾽ τῆς ἐπαγω-
 γῆς καὶ τῶν λόγων. τὰ γὰρ ἐνδυτῶν φθέρει ἀλληλα.
 τὰ δὲ ἀρετῶν, καὶ ἀλλήλων καὶ τὰ μέσον ἐσῶ-
 πία. τὸ γὰρ μέσον ἐκάτερον, πρὸς ἐκάτερον
 ὅτιν οἷ) ἴσον τῶν μὲν ἐλάττωτος μεῖζον, τῶν με-
 ζονος ὅτι ἐλάττω. ὡς τὸ ἀνάγκη τῶν ἡθικῶν πε-
 εἰ μέσῳ ἀπὸ τῆς καὶ μεσότητι ἀνά. ληπλέον ἀ-
 ρα ποῖα μεσότης εἰσὶν, καὶ πρὸς ποῖα μέσα.
 εἰλήφθω δὲ τῶν δειγμάτων χάριν, ἔτι θεωρεῖ-
 ὅτι ἐκ τῶν ἐν τῆς ὑπογραφῆς

Hæc est
 quâ Arist.
 ὑπογραφῶν
 vocat: qua
 ob oculos
 ponere
 voluit
 quomo-
 do virtu-
 tum vni-
 cuiq; duo
 sint con-
 iuncta af-
 finia vitia.
 * Id est.
 Inviden-
 tia, mediū
 nomine
 carens, in-
 sta indi-
 gnatio. In-
 terpres
 nescio
 quid a-
 liud legis-
 se videtur:
 malè: vide
 mox &
 infrà l. 3.
 c. 7.

* ὀργιλότης,	αἰσχυρία,	πρὸς ἑσῶς.
δρασότης,	δόλια,	ἀνδρία.
αἰσχυρία,	κατὰ πληξίς,	αἰδῶς.
& ἀκολασία,	ἀνασθησία,	σωφροσύνη.
* φθόρος,	αἰώνιο μῆν,	νέμεσις.

A morem animæ iuxta imperantem rationem
 vocari, ac potentiâ qualitatem sequi dixi-
 mus. Neque verò prætereundum est, iuxta
 quas animæ affectiones quales quidam mo-
 res dicantur; iuxta potentias verò passio-
 num, à quibus passivi, iuxtaque habitus
 modum erga affectus dicuntur mores vel
 affecti aliquo modo, vel passionibus mini-
 mè obnoxij. Cæterum diuisio constituatur
 deinceps ex affectuum potentiarumque &
 habituum animæ enumeratione. Voco au-
 tem affectus, iram, metum, verecundiam,
 cupiditatem, & in vniuersum, quæ perse
 voluptas tristitiæ sensitiva sequitur; & se-
 cundùm hæc quidem qualitas nulla forma-
 tur, sed afficiuntur homines iuxta potentias.
 Voco autem potentias, quibus fit vt com-
 motè aliquid agere dicamur, vt iracundus,
 stupidus, amoribus deditus, verecundus,
 impudens. Habitus verò sunt, quibus effi-
 citur vt hæc secundùm rationem nobis in-
 sint, aut contrarium; vt fortitudo, mode-
 stia, timor intemperantia.

CAPVT III.

Virtutem moralem esse medium inter nimium
 & parum: idque recta descriptione vir-
 tutum & vitiorum
 probat.

QVibus ita determinatis, constituen-
 dum, in omni continuo diuisibilique
 excessum, defectum, mediūque reperiti,
 atque hæc vel mutuò, ad se inuicem, vel
 nostri respectu; vt gymnastica, medicina,
 ædificatoria, gubernatoria, & quæcumque
 actiones aliæ, siue iuxta scientiam institu-
 tæ, siue scientiæ expertes, aut artificiosæ,
 siue inartificiosæ; motus enim continuum
 quippiam est, actio verò motus. In omnibus
 verò scientia, & ratio, medium nostri res-
 pectu, & quid optimum sit præcipit, idque
 passim habitum gignit præstantissimum,
 quod etiam inductione & ratione probari
 potest. Contraria enim contrarijs pugnant,
 extrema verò & medijs, & sibi. Medium
 enim vtrumlibet est ad vtrumlibet, vt æqua-
 le minore quidem maius: maiore verò mi-
 nus existit. Itaque necessarium est, virtu-
 tem moralem circa media quædam versari,
 & medium quippiam virtutem esse. Restat
 igitur vt dicatur cuiusmodi mediætas virtus
 sit, & circa quæ versetur media. Quæ om-
 nia dilucidius exemplis, velut in tabula
 adumbrabimus: Sumatur enim:

iracundia,	doloris carentia,	mansuetudo.
confidentia.	timor,	fortitudo.
impudentia,	stupor,	verecundia.
intemperantia,	sine sensu vita,	modestia.

(nam oppositum modestiæ, quod hic ἀνισότης
 vocamus, nomine vero caret.)

vindicta:
 lucrum, damnum, iustum.
 prodigalitas. sordes, liberalitas.
 iactantia, dissimulatio, veritas.
 adulatio, odium, amicitia.
 placendi studiū, contumacia, grauitas.
 mollities, afflictio, tolerantia.
 ostentatio inepta, pusillanimitas, magnanimitas. profusio sumptuosa, illiberalitas, magnificentia.
 versutia, stultitia, prudentia

Hæc atque eiusmodi affectiones animis accidunt, ac ab excessu defectūque nomē acquirunt. Iracundus enim dicitur, qui vehementius, & citius, & ob plura quàm deceat, excandescit. Dolore autem vacans deficit, in quibus, & quando, & quomodo conueniebat. Cōfidens, qui non metuit, nec que decebat, nec quando, nec quomodo. Timidus verò, qui metuit quæ non conuenit, nec quando, nec quomodo. Similiter & intemperans, cupiditatibusque indulgens, & qui modum nesciat, in re quacumque tandem. Sensu verò humano caret, qui nec quantum expetit, nec secundum naturam concupiscit, sed omnis affectionis, ad instar lapidis, expers est. Lucri cupidus, qui inde quaque quæstum aucupatur. Negligentes verò, aut nusquam, aut paucis certe conquirunt. Iactabundus, plura quàm possideat, ostentat. Dissimulator, pauciora. Assentator plura, quàm deceat, laudat. Odio prosequens, pauciora. Qui nimis ad voluptatem comparat orationem, placendi studiosus; verum qui ægrè, aut pauca ad gratiam dicit, contumax appellatur; & qui nullum dolorem, etiam si expediat, sustineat, mollis; qui verò omnem, proprio quidem & simplici nomine caret, sed translato, obduratus, ærumnōsus, miseris que natus dicitur. Ostentator ineptus, qui pluribus se dignum arbitratur, quàm deceat. Pusillanimus, qui paucioribus. Profusus, qui omnibus sumptibus excedit. Illiberalis, qui omnibus parcit. Similiter & parcus, & prodigus; hic enim excedit erogando modum, alter eum non attingit. Versutus, in omnibus, & vnde quaque alios in vtilitatis captione anteuertit. Stolidus verò, etiam isthic cessat, vbi non oportebat. Inuidus, ob successum, plus quàm deceat, angitur; nam & dignorum successibus affliguntur tales. Contrarius huic nomine caret, is scilicet qui spectans indignorum successum, nihil commouetur tamen, sed expeditus est, securusque alienorum, perinde ac solent qui ventri tantum inseruiunt; ille verò, difficilis est ob inuidiæ morbum. Quæ verò in singulis ita habeant per accidens, superuacuum est determinare. Nulla enim scientia, vel contemplatiua,

A κέρδος, ζημία, δίχαρον.
 άσωτία, αειθυρία, υβουθεριότης.
 αλαζονεία, ειρωνεία, αλήθεια.
 καρκαεία, απείθεια, φιλία.
 ζήσεκτα, αυταδέφα, σεμνότης.
 τρυφερότης, κακοπαθία, καρτερία.
 ψευνότης, μικροψυχία, μεγαλοψυχία.
 διαπληκεία, μικροπρέπεια, μεγαλοπρέπεια.
 πηρουργία, βήθια, φρόνησις.

Τὰ μὲν πάθη ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, συμβαίνει, ταῖς ψυχαῖς. πρῶτα ἢ λέγεται τὰ μὲν τῶν ὑπερβάλλων, τὰ δὲ τῶν ἐλλείπειν. ὀργίλος μὲν γὰρ ἔστιν ὁ μάλλον ἢ δὲ ὀργιζόμενος, καὶ παύτον, καὶ πλείοσιν ἢ οἷς δὲ ἀάλητος ἢ, ὁ ἐλλείπων, καὶ οἷς, καὶ ὡς. θρασύς δὲ, ὁ μήτε ἀχρηφοβούμενος, μήτ' ὅτε, μήτ' ὡς δὲ λῶς ἢ, ὁ δὲ ἀμὴ δὲ, ἔστ' οὐ δὲ, καὶ ὡς ἔδῃ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀχάριστος καὶ ἐπιθυμητικός, καὶ ὁ ὑπερβάλλοντων παῖσιν ὅσοις ἐνδέχεται. αἰαμάθητος ἢ, ἐλλείπων, καὶ μὴδ' ὅσον βέλτιον, καὶ κατὰ τὴν φύσιν, ἐπιθυμῶν, ἀλλ' ἀπαθῆς ὡς ἀφ' ἑλπίδος. κερδαλέος δὲ, ὁ πηρὸς ἀχόθεν πλεονεκτικός. ζημιώδης δὲ, ὁ μηδαμόθεν, ἀλλ' ὀλιγαχόθεν ἀλαζών δὲ, ὁ πλείω τῶν ὑπαρχόντων πωροποιούμενος. εἰρων δὲ, ὁ ἐλάττω. ἔχραξ μὲν, ὁ πλείω συνεπαυμένων ἢ καλῶς ἐχρ' ἀπερηνηκῆς ἢ, ἐλάττω. καὶ ὁ μὲν λίαν πωρὸς ἠδονίω, ζήσεκτα. ὁ δὲ ὀλίγα καὶ μόλις, αυταδέφα. ἐπὶ δὲ ὁ μὲν μηδεμίαν ὑπομύων λύπην, μὴδ' εἰ βέλτιον, τρυφερός. ὁ ἢ παῖσιν, ὁμοίως, ὡς μὲν ἀπλῶς εἰπεῖν, αἰώνυμος. μεταφορᾷ δὲ λέγεται σκληρός, καὶ θαλάττωρος, καὶ κακοπαθητικός. ψῦνος δὲ, ὁ μειζόνων ἀξίων αὐτὸν μικροψυχος δὲ, ὁ ἐλάττωνων. ἐπὶ δὲ ἄσωτος ὁ πωρὸς ἀπασθμ διαπληκίω ὑπερβάλλων. ἀμειλίχης δὲ, ὁ πωρὸς ἀπαθῆμ ἐλλείπων. ὁμοίως ἢ ἔστ' ὁ μικροπρεπῆς ἔστ' ὁ σαλακῶν. ὁ μὲν γὰρ ὑπερβάλλει ὁ πωρὸς, ὁ δὲ ἐλλείπει τῶν πωρῶν. ἔστ' ὁ μὲν πηρουργός, πρῶτως καὶ πρῶτοθεν πλεονεκτικός. ὁ δὲ βήθιας, ἔστ' ὅτεν δει. φθονερός ἢ, τῶν λυπεῖσθαι ὅτι πλείοσιν διωραγίαις ἢ δὲ. καὶ γὰρ οἱ ἀξιοὶ δὲ πωρῶν, λυποῦσι τοὺς φθονεροὺς δὲ πωρῶντες. ὁ δὲ ἐραστῆς, ἀμυννυμώτερος. ἐστὶ δὲ ὁ ὑπερβάλλοντων ὅτι τῶν μὴ λυπεῖσθαι μὴδ' ὅτι τοῖς ἀξίοις δὲ πωρῶν. ἀλλ' ἀχρηκῆς ὡς ἀφ' οἱ γαστρίμυροι πωρὸς ἑσφίω. ὁ ἢ δυσχερῆς, κατὰ τὸ φθόνον ἔστ'. ὁ ἢ πωρὸς ἑκαστον * μὴ κατὰ συμβεβηκός οὕτως ἐχρ' ἢ, πωρῶν δὲ εἰζῆν. ὁ δὲ μία γὰρ ἐπιτήμη, οὔτε θεωρητικὴ ἔτε ποιητικὴ,

Interpr. aliter minus recte.

ἔτε λέγει ἔτε πρὸς τὴν τῶτο πρὸς δὲ βίβλου. ἄλλα τῶτο βίβλου πρὸς τὰς συκοφαντίας τῶ τεχνῶν λογικῶν. ἀπλῶς μὲν οὖν διωραῖσθαι τὸν ἔσπον τῶτον. ἀκρεβέστερον δ', ὅταν πρὸς τῶν ἔξεων λέγωμεν τῶν ἀνικειμένων. αὐτῶν ἢ τῶτων ἢ παθημάτων εἶδη κατονομάζεται τὰς διαφορῶν καὶ πλὴν ὑπεβολῶν, ἢ χρόνου, ἢ τῶ μάλλον, ἢ πρὸς τὴν ποιουμένων τὰ πάθη, λέγω ἢ, οἷον ὄξυθυμος μὲν τὰς θάπτον πάθων ἢ δὲ χαλεπὸς ἢ καὶ θυμώδης, τὰς μάλλον πικρὸς ἢ, τὰς φυλακτικὸς εἶ) τῆς ὀργῆς. πλήκτικος ἢ τῶ λαιδερηλικὸς, τὰς κολασσει τὰς ἀπὸ τῆς ὀργῆς. ὀφθαλμοὶ δὲ καὶ γαστρίμυθοι καὶ οἰνόφυλλοι, τὰς πρὸς ὁποτέρως ἔσφης ἀπὸ λαίον ἔχον πλὴν διώματι παθητικῶν πρὸς τὸν λόγον. * ἔδῃ δ' ἀνοσφιν ὀνείνια τῶν λεγόμενων ὅσοι ἐστὶν ἐν τὰς πῶς λαμβάνων, ἀπὸ πῶς λαμβάνεται τὰς μάλλον πάθων. οἷον μοιχρὸς, ἢ τὰς μάλλον ἢ δὲ πρὸς τὰς γαμετὰς πλησιάζων. ἔγδρ' ἔστιν. ἄλλα μορθηρία τῆς αὐτῆς δὴ ἔστι. στυμμένον γὰρ τὸ, τε πάθος λέγεσθαι, καὶ ὁμοίως δὲ ἢ ὕβρις. δὲ καὶ ἀμφισβητήσι, συγχεῖσθαι μὲν φάσκοντες, ἀλλ' οὐ μοιχεύσασθαι. ἀνοσφιν γὰρ, ἢ ἀσάκκαζόμενοι καὶ παλαίμα μὲν, ἀλλ' οὐχ ὕβρισμα. ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι τὰ ἄλλα τὰ τριαῦτα.

Malè hæc interpr. vide Nicom. l. 1. c. 6. & Magn. l. 1. c. 8. sub finem.

Κ Ε Φ Α Λ. Δ'

Ὁλιφαῦλον ὁ ἦθος καὶ σπουδαῖον, τὰς διώκειν καὶ φθύνειν ἠδοναίνας, καὶ λύπας.

ΕΙλημμένων ἢ τῶτων, μὲν τῶτα λεκτέον, ὅτι ὅτι δύο μέρη τῆς ψυχῆς, καὶ αἱ ἄρεται καὶ τῶτα διήρῶται. ἔα μὲν τῶ λόγον ἔχοντος, δειμονητικῶν, ὡν ἔργον ἀλήθεια, ἢ πρὸς τῶ πῶς ἔχον, ἢ πρὸς ἡμέσεως. αἱ δὲ τῶ ἀλόγου, ἔχοντος δ' ὀρεξίν. ἔγδ ὀνομαί μέρους ἔχον ψυχῆς ὀρεξίν, εἰ μάλιστα ἔστιν. ἀνάγκη δὲ φαῦλον ὁ ἦθος καὶ σπουδαῖον εἶ) τὰς διώκειν καὶ φθύνειν ἠδοναίνας ἔ λυπας. δὴλον ἢ τῶτο ἐκ τῶν διαφύσεων τῶν πρὸς τὰ πάθη καὶ τὰς διώματις καὶ τὰς ἔξῃς. αἱ μὲν γὰρ διώματις ἔα ἔξῃς, τῶ παθημάτων. τὰ δὲ πάθη, λύπη καὶ ἠδονῆ διώρεται ὡς τε δὲ τῶτα, καὶ δὲ τὰς ἔμπεραθεν θεός, συμβαίει πᾶσιν ἠθικῶν ἀρετικῶν πρὸς ἠδοναίνας εἶ) καὶ λύπας. πάσης γὰρ ψυχῆς ὑφ' οἷων πέφυκε γίνεσθαι χείρων καὶ βελτίων, πρὸς τῶτα ἔα ἔστιν ἠδονῆ. δι' ἠδοναίνας ἢ καὶ λύπας φαύλας εἶ), τὰς διώκειν ἔ φθύνειν, ἢ ὡς μὴ δεῖ, ἢ ἄς

A vel actiua, ea ratiocinando agendove iungunt; hæc enim contra deceptiones artium logicas. Quocirca simpliciter hæc determinata nobis sufficiant, accuratius deinceps pertractanda, ubi de oppositis inter se habitibus disputabitur. Affectuum verò eiusmodi quædam species, ex eo nomen trahunt, quòd aut iuxta excessum temporis, aut secundum quod magis quidque est, aut relatione ad aliquid differant in quibus affectus exeruntur. Animo namque præceps dicitur, eo quòd citius quàm oporteat, prorumpat. Sæuius verò, & immanis, eo quòd violentius prorumpat. Acerbus verò, quòd irascendi capter occasionem. Percussor verò & contumeliosus, à punitionibus ex ira profectis. Delicati autem, gulosi vinolentique alimenti genere nimis & præter rationem deliniuntur. Cæterum ignorari non oportet, quando quomodo pro vberiore passione capitur, id quibusdã ex ijs non competere. Vt adulter non ex eo vocatur, quia magis soleat coniugatis misceri; sed malitia eius facti quædam expenditur. Simul namque & passio, & talem esse iunguntur, nec segregatur etiam ab eiusmodi contumelia. Vnde sæpe controuertitur, an qui congressus sit, etiam adulterium commiserit, ut puta si ignorans, aut coactus fecerit, & qui percussisset, etiam contumeliatus sit; atque eodem pacto in reliquis.

CAPVT IV.

Mores bonos malosque esse prout est aliquis deditus aut alienus à voluptate & dolore tolerandis.

HIs itaque peractis, non prætereundum, quòd duæ cum sint animæ partes, virtutes etiam iuxta easdem distinguuntur; alia enim rationalis partis contemplatiuæ, quarum opus est veritatis inquisitio, vel quomodo habeat, aut generatur; alia verò partis irrationalis, cupiditatibusque obnoxia. Non enim si in partes diuidi anime queat, idcirco omnes eius cupiditate participant. Mores verò honestos, aut prauos, elucere necessum in dolorum voluptatumque fuga, aut persecutione, id quòd ex diuisionibus affectuum, potentiarum, habituumque patet; potentia enim & habitus affectionum sunt; ipsi verò affectus, dolore voluptatibusque finiuntur. Itaque & ex his, & superioribus, constat, omnes virtutes morales circa dolores voluptatesque versari. Omnis enim voluptas in ea intendit, quibus meliores deteriorésve reddimur. Etenim in dolorum ac voluptatum fuga, & persecutione, tum prauos fieri mores manifestum est, quando nec ut oportet, nec quas

αὐτῶν τὸ μᾶλλον, ἔφ' ἡ οἱ πολλοὶ λέ-
 οἷ ἔτερον ὡς τὸ οὐκ ἔστι λαβάνη. Διὰ γὰρ τὸ
 ὀλίγον αἰαίματος ἔστιν οἷον ὀργὴν ἡσυχία, ἔ-
 τὸν ὀργὴν τὰ πάρα. καί ποί ἔστιν ἡσυχία ἐρβολή,
 ἔτὸν τὰ ἰλεων εἶναι, ἔτὸν καὶ ἀλλοτρίων
 εἶναι, * ἔτὸν ὀργίζεσθαι ῥαπιζόμενον. ἀλλ'
 ὀλίγοι οἱ τοιοῦτοι ἐπὶ ἐκείνῳ ἢ πάντες ῥέποισι
 μᾶλλον. δὲ καὶ ἡ κορυφαία ὀργή. ἐπεὶ δὲ εἰ-
 ληπταίη διὰ τὴν ἔξω καὶ ἔκαστα τὰ
 πάθη, καὶ αἱ ἡσυχίαι καὶ ἐλλείψεις, καὶ τῶν
 ἐκαστῶν ἔξω καὶ ἄσχετοι καὶ τὸν ὀρθὸν λό-
 γον (τίς δὲ ὀρθὸς λόγος, ἔτὸν πρὸς τίνα δεῖ ἔχειν
 ἀποδείξαι, λέγειν τὸ μέσον, ἔτὸν ἐπι-
 σκεπτόμενον) φαίνεται δὴ ὅτι πᾶσαι αἱ ἡλικίαι ἄρε-
 τὰ καὶ κακία, περὶ ἡδονῶν καὶ λυπῶν ἡσυχί-
 ας καὶ ἐλλείψεως εἰσὶ, ἔτὸν ἡδονῶν ἔτὸν λυπῶν ἀπὸ
 τῶν εἰρημῶν ἔξω καὶ παθημάτων γίνονται. ἀλ-
 λά μὲν ἢ γε βελτίστη ἔστι ἡ ἡσυχία, με-
 σιότερη δὲ τὸν πόνον ὅτι αἱ ἄρεται ἢ πᾶσαι, ἢ
 τούτων ἡνὲς ἔσονται τῶν μεσοτήτων.

Legeba-
 tur, ἔτὸν
 γίεσθαι, cō-
 trario sen-
 su.

Lib. 5. c. 1.

ΚΕΦΑΛ. 5.

Ὅτι ἡ ἄρετή ἔτὸν καὶ ἡ κακία τῶν ἐκαστῶν εἰσὶ.

Λ Αἰσθητῶν οὖν ἀλλίω ἀρχὴν ἢ ἐπιθυ-
 σιᾶς σκέψασθε. εἰσὶ δὴ πᾶσαι μὲν αἱ οὐ-
 σιαί, καὶ φύσιν τινὲς ἀρχαί. * δὲ καὶ ἐκάστη πολ-
 λα διώταται τοιαῦτα γινώσκοντες, οἷον ἀνθρώπος αἰ-
 θεοποιεῖ, ἔτὸν ζῶν ὀνόματι ζῶσα, καὶ φυτὸν
 φυτὰ. πρὸς τὸ τοιοῦτον ἄνθρωπος, καὶ πρὸς
 ἔξω πινῶν ἔστιν ἀρχὴ μόνον τῶν ζώων. τῶν γὰρ
 ἀλλῶν ἔτὸν εἰποιμῶν αἱ ἀρχαί τῶν ἀρ-
 χῶν ὅσα τοιαῦτα, ὅθεν πρὸς τὸ αἰκινήσεως, κύ-
 ρια λέγονται, μάλιστα δὲ διχάσις ἀφ' ὧν μὴ
 εἰδέχεται ἄλλως. ἡ ἴσως ὁ θεὸς ἀρχή. εἰ δὲ
 τῶν ἀκινήτων ἀρχαί, οἷον εἰ τῶν μαθηματι-
 κῶν, οὐκ ἔστι τὸ κύριον καί ποί λέγεται γὰρ καὶ
 ὁμοιότητος. καὶ γὰρ εἰ τῶν κινουμένων τῶν ἀρ-
 χῶν, πρῶτα μάλιστα αἱ τὰ ἐκκινούμενα μετα-
 βάλλει, αὐτὰ δὲ αὐτὰ ἢ μεταβάλλει ἀμετρο-
 μέτρου πατέρου ἢ πατέρου, αἱ μὴ τὰ πλεον-
 ἢ ἡσυχίαν αἰετῶν, ἔτὸν ἐκείνης δεῖξαι. ὅτι
 αἱ ἀρχαὶ ἀρχὴ κινήσεως τινος ἢ γὰρ πρὸς τῶν
 κινήσεως. ἐπεὶ δὲ ὡς τὸ εἰ τῶν ἀλλοίω ἢ ἀρχὴ
 αἰτία ἔστι τῶν αὐτῶν ὄντων ἢ γινόμενων, δεῖ
 νοῆσαι κατὰ τὸ ἔτὸν ἀποδείξεων. εἰ γὰρ ἔχον-
 τος τῶν πειράων δύο ὀρθαί, αἰαί καὶ τὸ τετρα-
 γωνον ἔχον τέτραρας ὀρθαί, φαίνεται ὡς αἰτιον
 τούτου, τὸ δύο ὀρθαί ἔχον τὸ τετραγώνον. εἰ δὲ γὰρ

Mag. l. 1.
 c. 10.

Fort. ἢ
 ὁμοίως ἔ.

Distin-
 guendum
 post φρά-
 σιν.

Vide Nic.
 l. 6 c. 2. &
 Mag. l. 1.
 c. 12. & in-
 fra co. l. c.
 8. Vulgò,
 πρὸς τὸν
 ἀρχῶν ἔ.

Magn. l. 1.
 10.

A in quo magis excedunt, & in quem vulgus
 inclinatur; alter verò latet perinde ac non
 existat prorsus; quia enim contingit rarius,
 non sentitur. Ita enim iram mansuetudini
 opponimus, & iracundum mansueto. Nā
 et si excessus contingat in mansuetudine
 exercenda, siue admittenda reconciliatio-
 ne, siue non irascendo, cum sit caesus ala-
 pis. pauci tamen eiusmodi reperiuntur,
 omnibus in alterum extremum propensis;
 ira namque minimè solet esse blanda. Postea-
 quam igitur habitus circa quamlibet pas-
 sionem, ac excessus defectusque, & con-
 trarios habitus, quos habent secundum
 rectam rationem homines, enumeravi-
 mus, superest, ut quid sit recta ratio, cuius-
 ue termini respectu medium vocandum sit,
 exponatur. Manifestum verò, omnes vir-
 tutes morales, omniaque vitia circa volup-
 tuaria tristiaque excessus quosdam esse, at-
 que defectus. Voluptates autem à memo-
 ratis habitibus affectionibusque fiunt; ve-
 rum optimus habitus rei cuiusque medius
 existit. Vnde patet, virtutes, aut omnes
 aut quasdam in mediocritate sitas esse.

C

CAPVT VI.

Virtutem ac vitium esse rerum voluntariarum.

Q Vapropter aliud principium confi-
 derationi sequenti constituitur. Et
 enim substantiæ omnes secundum natu-
 ram principia quædam sunt, & possunt sin-
 gularum multa eius generis progignere, ut ho-
 mo hominem, & animal in vniuersum alia
 animalia, plantæque plantas. Præter hæc
 verò solus omnium animantium homo actio-
 num quarundam principium est; quippe
 quod præter hunc nullum agere præterea
 dicitur. Sed enim ea propria vocantur, è
 quibus primùm motus proficiscuntur; iu-
 stissimè verò omnium, è quibus aliter nihil
 queat produci, cuiusmodi penes Deum
 sunt. Immobilia autem, ut in mathemati-
 cis, non per se quidem, sed similitudine
 quadam principia appellantur. Hic. n. ipso
 principio labefactato, labefieri omnes, quæ
 ab illo principio fluxere demonstrationes, o-
 portet, cum ipse inter se demonstrationes al-
 tera altera tantisper non euertunt, quæ-
 tisper illa cōmunis hypothesis, vnde lucē istæ
 suam habent, non euertitur. Homo igitur
 motus cuiusdā principium est, nā actio motus
 est. Quia verò principium quemadmodū &
 in alijs, eorū, quæ per ipsū, sūt fiuntq; causa
 existit; ut in demonstrationib; ita hic quoq;
 pēficulare ea cōuenit. Nā si habēte trigono-
 duos rectos, necessum est tetragonū qua-
 tuor rectis cōstare; manifestū est, quòd tri-
 gonus duos rectos habēs, causa eius existit.
 Verum

Verum si quid in trigono mutaris, necessarium est & in tetragono mutes, ut si tres habuerint, sex, & si quatuor, octo. Sin vero non mutes, ut illud, ita hoc quoq; habeat necesse est. Id ita necessario euenire, ex Analyticis patet; verum impresentiarum in tantillum neque dicere accuratè, neq; non dicere conuenit. Nam si nulla alia triangulo causa est, cur habeat, id ipsum principium erit, & causa, qua reliqua adstruatur. Quocirca si quaedam sunt eiusmodi, ut etiã contrà habere possint, necessario etiam principia sunt eiusmodi. Nã ex necessarijs nihil nisi necessarium, concluditur; quæ verò à nobis oriuntur, etiã cõtrariè euenire possunt. Equidem quæ penes homines sunt, pleraque eius generis cõperiuntur, atque ipsi talium etiam principia existunt. Quatuor igitur eũque actionũ principium & dominus homo cõstituitur, ea patet fieri, & nõ fieri posse, & in sua etiã manu esse, qui fiant, vel non fiant; ut puta quorũ ipse dominus est, ut vel sint, vel non sint. Quæ verò in ipso sita sunt, ut faciat, vel non faciat, eorum utique causa existit. Quoniã autem virtus, ac vitium, & vtrorumque effectus, hi quidem laudantur, illi verò vituperantur, (vituperantur autem, laudanturque, non quæ à necessitate, vel natura, vel fortuna insunt, sed quorum ipsi causa sumus. quorũ verò alij causa sunt, eorundem etiam laus vel nota erit;) manifestum, virtutem ac vitium circa eiusmodi versari, quorum causa quisque est, & actionis principium. Quocirca dispiciendum, quorum causa, quarumque actionum principium homo existat. Et enim confitemur omnes voluntariorum tantum, & eorum quæ electionem admittunt, neque à volentibus deliberatõque suscipiuntur, causam quemque esse; inuoluntariorum verò, nequaquam. Vnde satis constat, voluntariorum tantum virtutem esse, ac vitium.

A μεταβάλλει τὸ τρίγωνον. ἀνάγκη ἐστὶ τετραγώνον μεταβάλλειν οἷον εἰ τρεῖς ἔξ, εἰ δὲ τέσσαρες ὀκτώ, καὶ ἂν μὴ μεταβάλλοι. τοιοῦτον δὲ ἔστι κακεῖνο, τοιοῦτον ἀνάγκη εἶναι. δῆλον δὲ ὅτι ἐπιχειροῦμεν ὅτι ἀνάγκη, ἐκ τῆς ἀναλυτικῆς. νυνὲ δὲ ὅτε μὴ λέγειν, οὔτε λέγειν ἀκρίβως οἷον τε, πλὴν τοσοῦτον. εἰ γὰρ μήτε ἄλλο αἴτιον τῆς, τὸ τρίγωνον ὅπως ἔχειν, ἀρχὴ τις αὐτοῦ εἴη τῆς, ἐστὶ αἴτιον τῆς ὑπέρων. ὥστε εἴδη ἔστιν ἕνια τῶν ὄντων ἐνδεχόμενα ἐναντίως ἔχειν, ἀνάγκη καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν εἶναι τοιαύτας. ἐκ γὰρ τῆς ἑξ ἀνάγκης, ἀνάγκη δὲ συμβαῖνον ἔστι, * τὰ δὲ γὰρ ἐπιτεῦθεν ἐνδέχεται γινέσθαι τῶν αἰτιῶν, καὶ ὅτι αὐτοῖς ἔστι τοῖς ἀνθρώποις, πολλὰ τῶν τοιούτων, καὶ ἀρχαὶ τῶν τοιούτων εἰσὶν. ὥστε ὅσων ἀρχαὶ εἰσὶν οἱ ἀνθρώποις ἔστιν ἀρχὴ ἐκείνος, φανερόν ὅτι ἐνδέχεται καὶ γίνεσθαι καὶ μὴ ἐστὶν ὅτι ἐφ' αὐτῶν αὐτῶν ἔστι γίνεσθαι καὶ μὴ, ὡς γὰρ ἐκείνος ἔστι τῆς εἶναι καὶ τῆς μὴ εἶναι. ὅσα δὲ ἐφ' αὐτῶν ἔστι ποιῆναι ἢ μὴ ποιῆναι, αἴτιος τοῦτων οὗτος ἔστι. ἐὼς ὅσων αἴτιος, ἐφ' αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ ἢ τε ἀρετὴ καὶ ἢ κακία, ἐστὶ τὰ ἀπ' αὐτῶν ἔργα, τὰ μὲν ἐπαμνετὰ, τὰ δὲ ψεκτὰ. (ψεκτὰ γὰρ καὶ ἐπαμνετὰ, οὐδὲν τὰ ἑξ ἀνάγκης ἢ τύχης ἢ φύσεως ἢ ἀρχόντα, ἀλλ' ὅσων αὐτῶν αἴτιοι ἐσμεν ὅσων γὰρ ἄλλος αἴτιος, ἐκείνος καὶ τὸν ψεκτῶν καὶ τὸν ἐπαμνετῶν ἔχει,) δῆλον ὅτι καὶ ἢ ἀρετῆ, καὶ ἢ κακία αὐτῶν ἔστιν, ὡς αὐτὸς αἴτιος ἐστὶ ἀρχὴ ἀρχαίων. ληπτέον δὲ ἀρχαίων αὐτὸς αἴτιος καὶ ἀρχὴ ἀρχαίων. πρῶτες μὲν δὲ ὁμολογούμεν, ὅσα μὲν ἐκύσια καὶ καὶ ἀρχαίων εἰσὶν τῶν ἐκείνου, ἐκείνον αἴτιον εἶναι. ὅσα δὲ ἀκρύσια, ἐκ αὐτὸν αἴτιον. πρῶτα δὲ ὅσα ἀρχαίων ἐκείνου, ἐκείνον δηλοῦσι. δῆλον τοίνυν ὅτι ἢ ἀρετῆ καὶ ἢ κακία τῶν ἐκούσιων αὐτοῦ εἴσθαι.

Paulo aliter interpret.

CAPVT VII.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Probat voluntarium non esse quod iuxta cupiditatem sit: neque inuoluntarium, quod contra cupiditatem.

E Οὐδὲν ἐστὶ τὸ ἐκούσιον ὅ κατ' ὀρεξίν ἀρχαίων, οὐδὲ ἀκούσιον ὅ κατ' ὀρεξίν.

Idcirco quid voluntarium ac inuoluntarium sit, cum virtus his, vitiumque describantur, considerandum erit. E tribus verò his vnum existere videtur, aut iuxta cupiditatem, aut electionem, aut intelligentiam. Nam voluntarium secundum hæc aliquid est; inuoluntarium verò præter hæc aliquid. Porro cupiditas in tres partes distribuitur, voluntatem, irascentiam, & cupiditatem. Itaque hæc distinguenda sunt, & primum quidem secundum cupiditatem.

Λ ΗΠΙΤΕΟΝ ἀρχαίων τὸ ἐκούσιον καὶ ἀκούσιον, καὶ τί ἔστιν ἢ ἀρχαίων, ὅτι ἢ ἀρετῆ καὶ ἢ κακία οὐκ εἶναι τοῖς ἀρχαίων σκεπτόμενον τὸ ἐκούσιον καὶ τὸ ἀκούσιον. τῶν δὲ τούτων, ἐν ἢ εἰδέμεν εἶναι, ἢτοι κατ' ὀρεξίν, ἢ κατ' ἀρχαίων, ἢ κατ' ἀναγκάσιν τὸ μὲν ἐκούσιον, κατ' αὐτῶν τί. τὸ δὲ ἀκούσιον, ἀρχαίων τί. ἀλλὰ μὲν ἢ ὀρεξίς εἰς τὰ ἀρχαίων εἰσὶν βούλησιν καὶ θυμὸν καὶ ἐπιθυμίας ὥστε ταῦτα ἀρχαίων, καὶ ἀρχαίων * καὶ ἐπιθυμίας.

Nic. l. 3. Mag. l. 1. c. 13.

Mal. 7

δδξζε δ' αὖ πρῶτον κατ' ἐπιθυμίαν, ἐκούσιον
 εἶ). ὁ γὰρ ἀκούσιον πρῶτον δοκεῖ εἶ) βίαιον· τὸ δὲ
 βίαιον, λυπηρὸν· καὶ πρῶτον ἀναγκαζόμενοι ποιεῖ-
 σιν ἢ πάροισιν· ὡς καὶ ἐν Ἐπιπέδῳ φησι,

Πᾶν γὰρ ἀναγκαζόμενον ἄναρτον ἐφύ.
 ὡς τ' εἶ) λυπηρὸν, βίαιον· καὶ εἰ βίαιον, λυ-
 πηρὸν. τὸ δὲ ἄναρτον πρῶτον ἐπιθυμίας πρῶτον λυ-
 πηρὸν ἢ γὰρ ἐπιθυμία τῆς ἡδέως· ὡς τε βίαιον καὶ
 ἀκούσιον· τὸ δὲ κατ' ἐπιθυμίας, ἐκούσιον·
 εἰσαπία γὰρ αὐτ' ἀλλήλοισι. εἴ) ἢ μολιπεία ἀ-
 δικιώτερον πᾶσα ποιεῖ· ἢ δ' ἀκροασία, μολι-
 πεία δοκεῖ εἶ). ὁ δ' ἀκροατὴς ὁ κατ' ἐπιθυ-
 μίας, ἄναρτον τὸν λογισμὸν οἷος ἄναρτον κατ'
 ἐπιθυμίας· ἐκὼν δὲ πρῶτον καὶ ἐκούσιον, τὸ
 κατ' ἐπιθυμίας. Ἐ γὰρ ἀποπνέει δικαιοτέροι
 ἐσόντων οἱ ἀκροατῆς γινόμενοι. Ἐκ μὲν τοίνυν
 τούτων, δδξζεν δὲ τὸ κατ' ἐπιθυμίας ἐκούσιον
 εἶ). Ἐκ δὲ τῶνδε, τῶνδε ἀποπνέει· ἀποπνέει γὰρ ὁ ἐκὼν
 τις πρῶτον, βουλόμενος πρῶτον· Ἐ βούλεσθαι,
 ἐκὼν. βούλεσθαι δ' οὐδεὶς ὁ οἶεται εἶ) κακόν.
 ἀλλὰ μὲν ὁ ἀκροατεύμενος οὐχ ἂν βούλεσθαι
 ποιεῖ. τὸ γὰρ πρῶτον οἶεται βέλτερον εἶ), πρῶτον
 τῆς ἐπιθυμίας, ἀκροατεύεται ἔστιν. ὡς τε
 ἀμα συμβήσεται * τὸν αὐτὸν ἐκόντα καὶ ἀκόντα
 πρῶτον. τῆς δ' ἀδωάτων. εἶ) δ' ὁ ἐκροα-
 τῆς δικαιοπραγίας, καὶ μᾶλλον τῆς ἀκροασίας.
 ἢ γὰρ ἐκροατεία δρετή, ἢ δ' ἀκροατῆς δικαιοτέ-
 ρους ποιεῖ. ἐκροατεύεται δὲ, ὅταν πρῶτον πα-
 ρά τῶν ἐπιθυμίας κατ' ἐπιθυμίας τὸν λογισμὸν. ὡς τ' εἰ τὸ
 μὲν δικαιοπραγεῖν ἐκούσιον, ὡς καὶ Ἐ τὸ ἀδι-
 κείν· ἀμφὸς γὰρ δοκεῖ αὐτὰ ἐκούσια εἶ). καὶ ἀ-
 νάλκη εἰθάρτερον ἐκούσιον, καὶ θάρτερον. τὸ δὲ
 ἄναρτον πρῶτον ἐπιθυμίας, ἐκούσιον· ἀμα δὲ ὁ
 αὐτὸς τὸ αὐτὸ πρῶτον ἐκὼν καὶ ἀκόντα· ὁ δὲ αὐ-
 τὸς λόγος καὶ τῶνδε ἡμῶν. ἀκροασία γὰρ καὶ ἐγ-
 κροατεία, Ἐ θυμῶν δοκεῖ εἶ), ὡς καὶ ἐπιθυ-
 μίας· Ἐ τὸ ἄναρτον τὸν θυμὸν * λυπηρὸν, καὶ
 βίαιον, ἢ κατὰ τῆς. ὡς τ' εἰ τὸ βίαιον ἀκούσιον,
 τὸ κατ' ἐπιθυμίας ἐκούσιον δὲ εἶ) πρῶτον. εἶ) καὶ
 * Ηρακλῆτος λέγει εἰς τὴν ἰσχὺν τῆς θυμῶν
 βλέψας, ὅτι λυπηρὸν ἢ κώλιος αὐτῶν. χαλε-
 πὸν γὰρ φησι θυμῶν μάχεσθαι· ψυχῆς γὰρ ὡ-
 νήσται. εἰ δ' ἀδωάτων τὸ αὐτὸ ἐκόντα καὶ ἀκόντα
 πρῶτον ἀμα τὸ κατ' ἐπιθυμίας τῆς πρῶτον, μᾶλλον
 ἐκούσιον τὸ κατ' ἐπιθυμίας καὶ θυμὸν. τεκμήριον δὲ. πολλὰ γὰρ πρῶτον
 τομῶν ἐκόντες ἀδωάτων καὶ ἐπιθυμίας· λείπει
 δὲ, εἰ τὸ βέλτερον καὶ ἐκούσιον αὐτὸ, σκέψα-
 σθαι φαίνε) ἢ καὶ τῆς ἀδωάτων. ὑποκείσθαι γὰρ
 ἡμῶν καὶ δοκεῖ ἢ μολιπεία ἀδικιώτερος ποιεῖν.

γρ. π

Interpr.
 λυπηρὸν, καὶ
 βίαιον, ἢ κ.
 Polit. I. 5.
 c. 5. &
 Nic. 2. c.
 a.

A Omne enim, quod iuxta cupiditatem est, voluntarium utique iudicatur: nam inuoluntarium omne violentum videtur; & si violentum fit, etiam acerbum erit, omne scilicet, quod coacti faciunt, aut patiuntur; quemadmodum Euenus inquit; *Omne rem necessariam molestam esse.* Itaque si quid molestum, idem etiam violentum erit, & contra. Quidquid vero praeter cupiditatem est, id omne dolorem infert: iucundorum enim cupiditas est. Itaque violenta etiam inuoluntaria sunt, & proinde quae secundum cupiditatem, eadem voluntaria; haec enim inter se inuicem sunt contraria. Porro omnis malitia reddit deteriore. Intemperantia autem, malitia quaedam est, ut videtur. Intemperans, qui praeter rationem sequitur cupiditates, volens igitur faciet, & voluntarium, iuxta cupiditatem. Absurdum enim fit, intemperantes redditos iustiores fore. Ex his igitur voluntarium id quod fit secundum cupiditatem, iudicari queat, ex alijs vero contrarium. Quidquid enim fit voluntarie, id fit a volente, quodq; a volente, id voluntarium. Nemo autem vult, quod malum esse norit. Verum intemperans non quae vult, facit: siquidem intemperanter agere, est ex cupiditate praeter id quod optimum quis arbitratur, agere. Unde volentem nolentemque eundem agere contingeret: quod est impossibile. Continens vero iustius agit incontinente. Nam continentia virtus est, & proinde iustiores efficit sui studiosos. Tu vero exercetur, cum contra cupiditate, secundum rationem viuitur. Quocirca iuste, quemadmodum & prauè, agere voluntarium est; utraq; enim voluntaria apparent; & necessum, si alterum voluntarium fit, etiam alterum esse; quod vero praeter cupiditate fit, voluntarium. Idem igitur, volens aget, & non volens. Sic etiam proinde propemodum sese de ira habet. Nam continentia & incontinentia, quemadmodum circa cupiditatem, ita circa iram quoque versari videntur. Nam quod irae repugnat, triste est, & violenta eius cohibitio. Itaque si violenta, etiam inuoluntaria, & quod secundum iram fit, voluntarium. Videtur & Heraclitus vim irae continens, repressione eius permolestam attestari. *Difficile enim, inquit, irae resistere est;* anima enim emit iram quod cupit. Sin impossibile, eundem quippiam nolentem, volentemque unum idem facere, magis voluntarium est, quod a voluntate, quam cupiditate aut irascencia fit: argumento est, multa facimus etiam absque ira, & cupiditate. Superest igitur, ut an quod volunt homines, idem fit voluntarium, consideretur; videtur namque & id impossibile, quando & supra constitutum est, malitiam reddere iniustiores; ac intemperantia quidem malitia est.

Contrarium verò vsu venit, eo quòd nemo quæ mala arbitratur, velit, quæ tamen facit intemperans. Itaque si iniuria afficere, spontaneum est, id autem ex voluntate; ergo intemperans factus, non iniurius, sed temperante priore illo iustior erit; quod est impossibile. Voluntarium igitur non esse quod iuxta cupiditatem fit, pater.

CAPVT VIII.

Probat voluntarium non esse, id quod secundum electionem fit. Deinde de eo quod vi fit, disputat.

Sed & neq; id quod secundum electionem, ex iisdem manifestum est. Nam quod ab electione fit, demonstratum est inuoluntarium non esse; sed magis quod quisque vult, id voluntarium. Verum contingit etiam non volentem, tamen spontaneum aliquid agere; atque solum id est demonstratum. multa insuper repetino motu facimus; eligit autem repetere nemo. At enim si trium horum aliquid voluntarium est, necessarium erit aut secundum cupiditatem, aut electionem, aut intellectum, ex quibus, cum duo priora non sint, relinquitur ut in eo quod contemplando quis agat, sit voluntarium illud dicamus. Ceterum paululum progressi oratione, sine tractatu de voluntario inuoluntarioque imponemus. Eorum enim quæ vi aut non vi eueniunt, consideratio prioribus cognata est ac propria. Omne enim violentum, inuoluntarium. Quocirca de violento considerandum est, quid sit, quodque pacto ad voluntarium & inuoluntarium habeat. Videtur autem violentum necessarium, vis & necessitas voluntario, persuasionique in rebus agendis opponi. In vniuersum autem violentum necessitatemque etiam inanimatis assignamus. Nam & ignem vi coactumque deorsum ferri cernimus. Verum quando secundum naturam, propriumque impetum fertur, nec violentia, nec voluntarium subest, sed nomine caret antithesis, verum cum præter hæc contingunt, vi dicimus fieri. Eodem pacto & animalia & inanimata vi multa cum facere tum pati animaduertuntur, quando scilicet præter naturalem impetum ab externo aliquo mouentur. Quod in animæ quidem expertibus simplex est, sed in animatis sæpe simplex, ut in quibus non semper ratio cupiditasque consonant. Ac cæteris quidem animalibus, quemadmodum & inanimatis, violentum simplex est, quippe quæ cupiditati, (nam eâ viuunt,) rationem minimè contrariam habeant;

Α ἡ δὲ ἀκροασιὰ μαρτυρεῖται φαίνεται συμβῆσαι δὲ τῷ δὴ μὴ βούλεται μὲν γὰρ ἄλλοις αὐτοῖς (εἰ) κακὰ. πρὸς τὴν δὲ ὅταν ἴδῃ ἀκροατῆς. εἰ οὖν τὸ μὲν ἀδικεῖν, ἐκθύσιον τὸ δὲ ἐκούσιον, τὸ κατὰ βούλησιν, ὅταν ἀκροατῆς γῆθηται, οὐδέ τι ἀδικήσῃ, ἀλλ' ἔσται διακρίσιον ἢ πρὸς γὰρ ἀκροατῆς. τῆν δὲ ἀδύνατον. ὅτι μὲν τῷ βίῳ οὐκ ἔστι τὸ ἐκούσιον τὸ κατὰ ὄρεξιν πρὸς τὴν, ἔσθ' ἀκροατῆς τὸ πρὸς τὴν ὄρεξιν, φημερῶν.

B

ΚΕΦΑΛ. η.

Ὅτι τὸ ἐκούσιον καὶ ἀκούσιον οὐκ ἔστι κατὰ πρῶταις καὶ πρὸς βίῳ καὶ ἀδικίῳ.

Ὅτι δὲ οὐδὲ κατὰ πρῶταις, πάλιν ἐκ τῆν δὲ δῆλον. τὸ μὲν γὰρ * κατὰ βούλησιν ὡς οὐκ ἀκούσιον, ἀπεδείχθη, ἀλλὰ μάλλον πρὸς τὸ βούλεται τὸ ἐκούσιον. ἀλλ' ὅτι καὶ μὴ βουλόμην ἐνδέχεται πρὸς τὴν ἐκόντα, τῆν δὲ δέδεικται μόνον. πολλὰ δὲ βουλόμην πρὸς τὸ πρῶτον ἐξ ἀφῆνης. πρῶταις δὲ οὐδὲν ἐξ ἀφῆνης. εἰ δὲ διάγκη μὲν ἴσ' τριῶν τούτων ἐν τῷ εἰ) τὸ ἐκούσιον. ἢ κατὰ ὄρεξιν, ἢ κατὰ πρῶταις, ἢ κατὰ ἀφῆνας. τούτων ἢ τὰ δύο μὴ ἔστι. λείπεται ἐν τῷ ἀφῆνας μόνον πρῶταις πρὸς τὴν εἰ) τὸ ἐκούσιον. ἐπὶ δὲ μικρὸν πρῶταις γαργάντες τὸν λόγον, ὅτι τῷ μὲν τέλος τῷ πρὸς τὸ ἐκούσιου καὶ ἀκροατῆς δὴ βίῳ. δοκεῖ γὰρ τὸ βία καὶ μὴ βία τί ποιῆν, οἰκεία τῷ εἰρημύτοις εἰ). τὸ, τε γὰρ βίῳ, ἀκούσιον, τὸ ἀκούσιον πρὸς βίῳ εἰ) φημερῶν. ὡς τε πρὸς τῷ βίῳ σκεπτόμενον πρῶτον τί ἔστι, τὸ πρῶταις πρὸς τὸ ἐκούσιον τὸ ἀκούσιον. δοκεῖ δὲ τὸ βίῳ τὸ ἀδικεῖν ἀδικεῖσθαι, τὸ βία καὶ τὸ ἀδικεῖν, τῷ ἐκούσιου καὶ τῷ πρῶταις ὅτι τῷ πρῶταις μόνον. κατὰ τὸν ἢ τὸ βίῳ καὶ τῷ ἀδικεῖν, καὶ ὅτι τῷ ἀψύχων λέγει μὲν. καὶ γὰρ τὸ πῦρ κατὰ βίῳ καὶ ἀδικεῖσθαι φημερῶν. τῆν δὲ ὅταν κατὰ τῷ φύσιν καὶ τῷ κατὰ αὐτὸ ὄρμην φέρηται, ἢ βία. ἢ μὲν ἔσθ' ἐκθύσια λέγεται, ἀλλ' αἰώνιος ἐκθύσιος. ὅταν ἢ πρὸς τῷ πρῶταις, βία φημερῶν. ὄρμην ἢ τὸ ὅτι ἀψύχων. καὶ ὅτι τῷ ζώων ὄρμην βία πολλὰ τὸ πάροντα καὶ ποιουῖντα, ὅταν πρὸς τῷ ἐν αἰτῷ ὄρμην ἐξωθέν ἐκινῆ. ἐν μὲν τοῖς ἀψύχοις ἀπλήν ἢ ἀρχή, ἐπὶ τοῖς ἐμψύχοις πλεονάζει. ἢ γὰρ αἰεὶ ἢ ὄρεξις τὸ ὄρμην συμφωνῆ. ὡς τὸ ὅτι μὲν τῷ ἄλλων ζώων ἀπλοῦν τὸ βίῳ, ὡς πρὸς ὅτι τῷ ἀψύχων. ἢ γὰρ ἔσθ' ὄρμην καὶ ὄρεξιν ἐκθύσιος, ἀλλὰ τῷ ὄρεξιν ἐκθύσιος.

Inter. κατὰ πρῶταις, minus re. etc.

Nic. l. 3. c. 1. Mag. l. 1. c. 15.

Supra cod. l. c. 6.

εν δὲ ἀνθρώπῳ ἐνεσὶν ἀμφω, ἔν τινι ἡλι-
 κία, ἢ καὶ τῷ παλαιῷ ἀποδίδωμι. ἐν γὰρ φα-
 μῶν τῷ παλαιῷ ἀποδίδωμι, ὅθεν τῷ θηρίῳ ἀλλ'
 ὅταν ἡδὴ ἀφ' ἄλλου λογισμὸν ἀφ' ἑαυτοῦ
 βία μὴ ἀπὸ λυπηρῶν εἴη. ἔστι οὐδὲ βία μὴ
 ποιεῖ, χαίρων δέ. δὲ τῷ τὸν ἐλκεσθῆναι τὸν ἀ-
 κρετῷ πλείστη ἀμφισβήτησις ἔστιν. ἐνασπίας γὰρ
 ὁρμαὶ ἔχων αὐτὸς ἕκαστος αὐτὰ ἀφ' ἑαυτοῦ. ὡς δ'
 ὅ, τ' ἐλκεσθῆναι, βία (φασὶν) ἀφέλκει αὐτὸν
 ἀπὸ τῆς ἡδέων ἐπιθυμιῶν. ἀλλ' ἔτι γὰρ ἀφέλκων
 πρὸς ἀπὸ τῆς οὐδ' ὄρεξιν. ὅ, τ' ἀκρετῆς βία
 τῷ τὸν λογισμὸν ἡττονεῖ δὲ δὲ λυπεῖσθαι. ἡ
 γὰρ ἐπιθυμία τῆς ἡδέως, ἢ ἀκολουθεῖ χαίρων.
 ὡς δ' ὁ ἀκρετῆς μάλλον ἐκὼν καὶ οὐ βία, ὅτι οὐ
 λυπηρῶς. ἡ γὰρ πειθῶ τῆς βίας ἔστι ἀνάγκη ἀπὸ τῆς
 ἡδέως. ὅ, τ' ἐλκεσθῆναι, ἐφ' ἃ πέπεισται, ἀλλ', ἔτι
 πορθέεται ἢ βία, ἀλλ' ἐκὼν. ἢ δὲ ἐπιθυμία ἢ
 πείσασα ἀλλ' ἢ γὰρ μετέχῃ λόγου. ὅτι μὴ οὐ
 δοκῶσιν οὗτοι μόνον βία καὶ ἀκροντες ποιεῖν, καὶ δὲ
 τίνα ἀπὸ τῆς, ὅτι κατ' ὁμοιότητά τίνα τῆς βίας,
 κατ' ἡμῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἀψύχων λέγουσιν, εἰρησται. ἢ
 μὴ ἀλλ' εἴ τις πρὸς τῆς ἐν αὐτῷ δὲ δὲ δὲ
 πρὸς κείνον καὶ κεί, λυπεῖται τῷ λυπεῖσθαι. ὅταν
 μὴ γὰρ τῆς ἡδέως τῷ τῶν αὐτῶν ὁρ-
 μῶν κινήσῃ ἢ ἡρεμίσῃ, βία φασὶν. ὅταν γὰρ μὴ,
 οὐ βία. ἐν τῷ τῶν ἐλκεσθῆναι καὶ ἀκρετῆ ἡδέως κατ'
 αὐτὸν ὁρμῆ ἐνοῦσα ἀλλ' ἀμφω γὰρ ἔχῃ. ὡς τ' ἢ
 βία ὁδὲ τερος, ἀλλ' ἐκὼν δὲ γὰρ ταῦτα πρὸς
 τοὶ αὐ, οὐδ' ἀνάγκη ζῶντος. τί γὰρ ἔξωθεν
 δὲ χεῖρ, τί γὰρ τῶν ὁρμῶν ἢ ἐμποδίζου-
 σάν ἢ κινῶσάν, ἀνάγκη λέγουσιν, ὡς τῶν εἴ-
 τις λαβῶν τί γὰρ χεῖρ τυπῶν ἵνα ἀπὸ τῆς
 ἔτι βούλεσθαι, καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν. ὅταν δὲ
 ἔσωθεν ἡ δὲ ἀρχῆ, ἢ βία. ἐπεὶ καὶ ἡδονὴ καὶ λύπη
 ἐν ἀμφοτέροις ἐνεσὶν. καὶ γὰρ ὁ ἐλκεσθῆναι ὁρμῶν
 λυπεῖται, τῶν τῶν ἐπιθυμιῶν ἀφ' ἑαυτοῦ ἡδὴ,
 καὶ χαίρῃ τῶν ἀπ' ἐλπίδος ἡδονῶν, ὅτι ὕστερον
 ὠφελήσεται, ἢ καὶ ἡδὴ ὠφελήσεται ὑμῶν. ἔτι
 ὁ ἀκρετῆς, χαίρῃ μὴ τῶν χαίρων ἀκρετῶ-
 ὁρμῶν ἢ ἐπιθυμιῶν, λυπεῖται γὰρ τῶν ἀπ' ἐλπί-
 δος λύπη. οἶεται γὰρ κακὸν ἀφ' ἑαυτοῦ. ὡς τῶν
 μὴ βία ἐκὰς τῶν φασὶν ποιεῖν, ἔχῃ λόγον. καὶ
 δὲ τ' ὄρεξιν, ἔτι τῶν λογισμὸν ἐκὰς τῶν ἀ-
 κοντὰ ποτε ἀφ' ἑαυτοῦ. κεχρησμένα γὰρ ὄντα ἐκὰ-
 τερος, ἐκκρεῦσται ὡς ἀλλ' ἡλῶν. ὅθεν καὶ ἐπὶ
 τῶν ὁλίω μεταφέροισι ψυχῶν, ὅτι τῶν ἐν ψυχῇ πῆ-
 ῶν οὐδὲν ὁρῶσιν. ὅτι μὴ οὐδὲ τῶν μολίων ἐσθ' ἔτι
 τῶν το λέγει ἢ δὲ ὅλη ἐκῶσα ψυχῇ καὶ ἢ ἀκρετῶν
 καὶ ἢ ἐλκεσθῆναι, πρὸς τῆς βίας δὲ ὁδὲ τερος, ἀλλ' ἢ
 τῶν ἐκείνοις πῆ, ἐπεὶ καὶ φύσῃ ἀμφοτέρω ἐχούσιν.

A homini verò ambo insunt, certa quadam
 ætate; ea scilicet quæ rebus per rationem
 agendis idonea est; neque enim vel puerû
 vel feram agere dicimus. Proinde cum
 violentum omne molestum esse, nec vi
 quisquam sed gaudens agere videatur, ma-
 gna de temperante intemperantéque con-
 trouersa oriuntur, eo quòd vterque con-
 trarios intra se impetus sentiens agit. Vnde
 temperantem vi se ipsum à suauum cupi-
 ditate abstraxisse aiunt; dolet enim luctans
 cum resistente cupiditate. Intemperās au-
 tem vi præter rationem rapitur; minùs ta-
B men adfligitur; nam cupiditatì lætus in-
 dulget, quippe qui suauibus intendit, quo-
 circa non vi sed volēs agit, quia dolore va-
 cat. Porro persuasio, violentiæ necessitati-
 que opponitur; temperās verò ea sectatur,
 de quibus persuasus est, non vi, sed volens.
 Nam cupiditas citra persuasionem trahit,
 quippe quæ ratione caret. Quòd igitur i soli
 vi inuitique facere videantur, quàmque ob
 causam, scilicet ob similitudinē, qua & ina-
 nimata agere dicimus, exposuimus hæte-
 nus. Sed enim si & quod in determinatione
 positum isthic fuerat, adijciatur, soluitur
 quod dictum est. Quando igitur foris quip-
 piam præter impetum intrinsecum moue-
 rit, sedaritur, vi id fieri asseueramus; quan-
 do verò secus, non vi. In temperante au-
 tem, intemperantéque, insitus impetus du-
 cit, (vtrumque enim habet,) & neuter vi, &
 coactus, sed volens vterque agit. Nam
 principium, quod foris est præter natura-
 lem impetum, siue moueat, siue motum
 impediatur, necessitatem vocamus, vt si quis
 manu, & voluntate & cupiditate reniten-
 tis, arrepta, percutiat alium. Verùm si
D intrinsecus principium fuerit, vis non est;
 quandoquidem & voluptas inest, & dolor
 in vtrisque. Nam & qui continenter agit,
 dolore afficitur; quippe qui contra quam
 cupiditas ferat, faciat: & læticia ac vo-
 luptate, quippe, qui speret, sibi id olim
 fore commodo & bono; vel iam bono esse,
 dum hac ratione morbum expellit. Simili-
 ter incontinens gaudet ille quidem dum
 fruitur hac sua incontinentia, re optata;
 sed & dolore afficitur, quippe qui meruat
 necessariò, propter conscientiam malè facti.
E Itaque dicere, vi vtrumque agere, à ratione
 non est alienum; vterque enim, si spectes in al-
 tero appetitum, in altero rationem, agit inui-
 tus. Nam cum diuisa sint hæc duo, alterum
 ab altero extruditur. Quonia autem in ali-
 qua animi parte id manifestò contingit, so-
 let id ad totum animum transferri. Atqui de
 partibus quidem eius dici id potest; cæte-
 rum animus totus tam incontinētis quam cō-
 tinētis, sponte sua agit; vi verò neuter: sed
 aliquid tantum quod ipsis inest: vtrūque autē
 eorū que pugnet inuicem, à natura habemus.

Nam & ratio naturâ nobis inest ad imperandum: si enim aliquem ita ut natus est, esse fueris, modò debilis aut mutilus nulla sui parte fiat, inerit ei ratio, & cupiditas: statim enim ut editus est aliquis in lucem, eum comitatur, eique inest. Atque his ferè duobus à natura quippiam inesse determinamus: eo scilicet quod statim à natiuitate inest, & quod generatione existente facilè consequimur, ut senectus, canities, ac alia id genus. Itaque non secundùm naturam facit alteruter, sed secundùm naturam simpliciter: sed non eandem. Quæstionibus igitur de temperante intemperantéque, utrùm vi & non volens agat alter, aut yterque, aut vi simul, inuitique ambo: & si vis voluntaria sit, num volentes simul, nolentésq; agant, ex dictis hætenus occurrendum. Verùm & aliter vi coactique agere dicuntur, non dissentientibus inter se mutuò ratione & cupiditate, quando scilicet id faciunt, quod molestum quidem & friuolum iudicant: sed neglectum, damnum aut mortem inferat: hæc enim omnes aut coactos facere aiunt, aut non. Faciunt autem omnes: nam omittere quidem licet, sed ferendum incommodum. Verùm ex his alia quidem violenta, alia verò non violenta fortè quis dixerit. Quæcumque enim eorum, per quæ vel facere, penes ipsum est, etiam si non volens facit, tamen & facere sponte dicitur, & non vi: quæ verò penes ipsum non sunt, vi quodammodo, sed non simpliciter fieri dicuntur; eò quòd non illud ipsum eligit, sed alicuius gratia agit. Verùm in his est quoddam discrimen. Nam ridiculus fuerit, si ut contactus quis vitaret, occidisset alterum, vi se id coactumque fecisse dicat: maius enim acerbiusque malum oportet non facienti propositum sit. Sic enim coactus, & non vi faciet, scilicet quando malum boni gratia, vel ob maioris mali repulsionem agit, idque inuitus. Neque enim penes ipsum hæc sunt: quocirca & amorem, & iras quasdam, & naturalia nonnulla inter inuoluntaria connumerant, quia violenta nimis, & supra naturam sunt. Vnde & veniam merentur, eo quòd vi cogere naturam soleant. Sed & magis vi inuitéque fecere videtur, qui facit, ne vehementius aut leuiter doleat, vel etiam ne gaudeat. Nam ad ipsam refertur vniuersum, quod ferendo natura est. Verùm quæ neque naturalis cupiditatis, nec rationis sunt, non debent penes ipsum esse censerì: quamobrem phantici, & qui futura prædicunt, quamlibet intellectus opus faciunt, non tamen id penes ipsos esse asseueramus, neque ut faciât quæ fecerunt, neq; ut dicant quæ dixerunt.

A * καὶ γὰρ ὁ λόγος φύσιν ἀρχὸν. ὅτι ἐωμμένης τῆς γνέσεως καὶ μὴ πηρωθείσης, εἰέσται καὶ ἡ ἔπιθυμία, ὅτι διθύς ἐκ γνέσεως ἀκολουθεῖ καὶ ἐνεστὶ. σχεδὸν δὲ πύπτει δύσιν τὸ φύσιν ἀρξέζον, τὰ τε ὅσα διθύς γινόμενοις ἀκολουθεῖ πᾶσι, καὶ ὅσα ἐωμμένης γνέσεως δύθυπορεῖν γίνονται ἡμῖν, οἷον πολιὰ καὶ γῆρας, καὶ τὰλλα τὰ τοιαῦτα. ὥστε μὴ καὶ φύσιν ἐκάτερος περὶ τῆς ἀπλῶς δὲ καὶ φύσιν ἐκάτερος, οὐ πτω αὐτῶν. αἱ μὲν οὖν περὶ τὸν ἐγκρατῆ καὶ ἀκρατῆ ἀπορίαι, περὶ τῆς βίας περὶ τῆς, ἢ ἀμφοτέρους, ἢ τὸν ἕτερον. ὥστε ἢ μὴ ἐκόντας, ἢ ἅμα βία καὶ ἀκόντας. εἰ δὲ ἢ βία ἐκούσιον, ἅμα ἐκόντας καὶ ἀκόντας. περὶ τῆς σχεδὸν ὅτι ἐκ τῆς εἰρημύων δῆλον ἡμῖν ὡς ἀπρητητέον. λέγονται δὲ καὶ ἄλλον ἔχον βία καὶ ἀναγκαστέους περὶ τῆς, οὐ διαφωνοῦτος τῆς λόγου ἐ τῆς ὀρέξεως, ὅταν περὶ τῶσιν ὅ καὶ λυπηρὸν καὶ φαῦλον ὑπολαμβάνουσιν. ἀλλ' αὐτὸ μὴ τῶτο περὶ τῶσιν, πληγὰ ἢ θάνατοι ὡσι. ταῦτα γὰρ φασὶν ἀνακατέντες περὶ τῆς, ἢ οὐ. ἀλλὰ πῶτες ποιοῦσιν αὐτὸ τῶτο. ἔξεστι γὰρ μὴ ποιεῖν, ἀλλ' ἐκείνο ὑπομείναι τὸ πάθος. ἐπὶ ἴσως τούτων τὰ μὲν φαίη τις δὴ, τὰ δὲ οὐ. ὅσα μὲν γὰρ ἐφ' ἐαυτὰς τῆς τοιούτων μὴ ὑπαρξέσαι ἢ ὑπαρξέσαι * δὲ, ὅσα περὶ τῆς ἀ μὴ βούλεται, ἐκὼν περὶ τῆς, καὶ βία ὅσα ὅ μὴ ἐφ' αὐτὰς, τῆς τοιούτων βία πῶς, ὅ μὲν τοι, γ' ἀπλῶς, ὅτι ὅσα αὐτὸ τῶτο περὶ τῆς, ἀλλ' ὅτι ἐνεκα, ἐπεὶ καὶ ἐ τούτοις ἐστὶ τις διαφορά. εἰ γὰρ ἵνα μὴ γὰρ ἢ * ψηλαφῶν, ἀποκτείνῃ, γελοῖος δὲ εἴη, εἰ λέγῃ ὅτι βία ἐ ἀνακατέζοντος. ἀλλὰ δὲ μείζον κακὸν ἐ λυπηρότερον εἶναι, ὅ πεῖσεται μὴ ποιήσας. ὅταν γὰρ ἀνακατέζοντος, καὶ μὴ βία περὶ τῆς, ἢ ἐ φύσιν, ὅταν κακὸν ἀγαθὸν ἐνεκα, ἢ μείζονος κακῶς ἀπολύσεως περὶ τῆς, καὶ ἀκων γὰρ οὐ γὰρ ἐφ' αὐτὰς ταῦτα. δὲ καὶ τὸν ἔρωτα πολλοὶ ἀκύνουσιν ἰδέασιν, καὶ θυμῶς ἐπίοις καὶ τὰ φροσιν: ὅτι ἰχυρὰ καὶ ὑπὸ τῶν φύσιν, καὶ συνώμῳ ἐχόντων ὡς πεφυκῶτα βιάζεσθαι τῶν φύσιν, καὶ μάλλον αὐτὸ δὲ βία ἐ ἀκων περὶ τῆς, ἵνα μὴ ἀλγῆ ἰχυρῶς, ἢ ἵνα μὴ ἠρέμα, ἐ ὅλως ἵνα μὴ χαίρη. ἢ γὰρ ἐφ' αὐτὰς, εἰς ὅ ἀάγεται ὅλον, τῶτο ὅστιν, ὅ ἢ αὐτὰς φύσις οἶα τε φέρειν. ὅ ὅ μὴ οἶα τε, μὴ δὲ ἐστὶ τῆς ἐκείνης φύσιν ὀρέξεως ἢ λογισμοῦ, ὅσα ἐφ' αὐτὰς. δὲ καὶ τῆς ἐπιδοσιανέας, ἐ περὶ τῆς, καὶ τῆς ἀφρονοίας ἔργον ποιοῦσας, ὅ μῃς ὅ φαμὲν ἐφ' αὐτοῖς εἶναι, ὅτι εἰπεῖν ἢ εἶπον, ὅτι περὶ τῆς αὐτὸ ἐπερὶ τῆς.

Totum locum sic distinximus qui ante perurbatissime edebatur. Interpres quæ in eius vers. his inclusasunt notis [] non verterat.

γὰρ δὲ, Sane dicitur, ferri non potest: estque suspectus locus.

Suspecta vox, nisi sic locum accipias, Nā si quis alium metuens, ne rei quam contrectabat, furitū faceret, occiderit.

ἀλλὰ μὴν οὐδὲ δι' ὀπιθυμίαν ὥστε ἐδιδρα-
 νοίαι ἕνεκα καὶ παρὰ τὴν οὐκ ἐφ' ἡμῶν εἰσιν, ἢ πρὸς
 ξυμφορὰν καὶ τὰς τοιαύτας ἀφαιρέσεις καὶ λογισμοὺς.
 ἀλλ' ὡς φησὶ Φιλόλαος ἐφη, εἶναι ἕνεκα λόγου
 κρείττους ἢ ἡμῶν. * ὡς δ' ἐκούσιον καὶ ἀκούσιον, καὶ
 πρὸς τὴν βίαν ἐδιδρασκεῖσθαι. τὸ μὲν οὐτὼ
 διηγήσασθαι. οἱ γὰρ μάλιστα ἐμποδίζοντες τὸ ἐκού-
 σιον, ὡς βίαν πρὸς τὴν ἄνοιαν, ἀλλ' ἐκόντες.

γρ. ὡς βίαν
 ἐκόντες
 πρὸς τὴν βίαν
 ἐδιδρασκεῖσθαι
 τὸ μὲν οὐτὼ
 διηγήσασθαι

ΚΕΦΑΛ. 9.

Ὅτι τῇ ἀφαιρέσει τὸ ἐκούσιον ὠρεῖται καὶ ὅτι τὸ εἰ-
 δέναι ἐδιδρασκεῖσθαι διττὸν.

Nic. l. 3. c. 2.

Ἐπειδὴ τὸ ἐξ ἑαυτοῦ τέλος, ἐοικότε τῇ ὀρέξει,
 οὐτε τῇ παραφροσύνῃ τὸ ἐκούσιον ὠρεῖται,
 λοιπὸν δὴ οὐρεῖσθαι τὰ κατὰ τὴν ἀφαιρέσειαν. δοκεῖ δὲ
 ἐπιθυμίαν εἶναι τὸ ἐκούσιον πρὸς ἀκροασίαν, καὶ εἰ-
 δέναι, ἢ ὅ, ἢ ἕνεκα. οἴοιτο γὰρ οἷδε μὴ ὅτι πα-
 τὴρ, ἀλλ' ἕνεκα ἀποκτείνῃ, ἀλλ' ἵνα σώσῃ,
 ὡς φησὶ Πελιάδες ἠτοῦ. ὡς ὅτι] μὴ πό-
 μα, ἀλλ' ὡς φίλον καὶ οἶνον τὸ δὲ ἰὼ κέντρον.
 πρὸς δ' ἀγροασίαν καὶ ὄν, καὶ ὅ, ἐδιδρασκεῖσθαι, ὅ, καὶ
 μὴ κατὰ συμβεβηκός. τὸ δὲ δι' ἀφαιρέσειαν, ἐδιδρασκεῖσθαι, καὶ
 ὄν, ἀκούσιον. τὸ ἐκούσιον δὲ ἀκούσιον. ὅσα
 μὴ οὐκ ἐφ' ἑαυτῶν ὄν μὴ πρὸς τὴν ἀφαιρέσειαν, πρὸς τὴν
 μὴ ἀφαιρέσειαν, καὶ δι' αὐτὸν, ἐκούσιον τῶν ἀφαιρέσειαν
 καὶ τὸ ἐκούσιον τῶν ἐστὶν ὅσα δ' ἀφαιρέσειαν,
 καὶ ἀφαιρέσειαν τὸ ἀφαιρέσειαν, ἀκων. ἐπειδὴ τὸ ἐδιδρασκεῖσθαι
 καὶ τὸ εἰδέναι διττὸν, ἐν μὲν τὸ ἐξ ἑαυτοῦ, ἐν δὲ τὸ πρὸς
 ἀφαιρέσειαν τῇ ἀφαιρέσειαν, ὅ ἐχον, μὴ πρὸς τὸν ὄν, ἐστὶ
 μὴ ὡς δικαίως ἀφαιρέσειαν λέγειτο. ἐστὶ δ' ὡς ἕ δι-
 καίως οἷ] εἰ δὲ ἀφαιρέσειαν μὴ ἐξ ἑαυτοῦ. ὁμοίως δὲ
 καὶ μὴ ἐχον ἕνεκα λέγειτο δὲ, εἰ ὁ ῥάδρον ἢ ἀφαι-
 κροῖον ἰὼ, μὴ ἐξ ἑαυτοῦ δι' ἀφαιρέσειαν ἢ ἡδονὴν ἢ λυ-
 πην. τῶν οὐκ ἐφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν ἀφαιρέσειαν. πρὸς μὲν οὐκ ἐφ' ἑαυτοῦ
 ἐκούσιον καὶ ἀκούσιον διωρεῖσθαι τῶν τὸν ὄν-
 πον.

ΚΕΦΑΛ. 1.

Ὅτι οὐτε δόξα οὐτε βούλησις ἐστὶ παραφροσύνη,
 ἀλλ' ὡς ἐκάτερον.

Nic. l. 3. c. 4
 Mag. l. 1. c. 18.

Περί τῆς παραφροσύνης μὲν τῶν λέγων μὲν,
 ἀφαιρέσειαν πρὸς τὸν λόγον πρὸς
 αὐτῆς. διαστήσει γὰρ αὐτῆς ἐν τῇ ἀφαιρέσειαν καὶ ἐν
 ποίῳ γίνεσθαι αὐτῆς πρὸς, ἐπὶ τὸν ὄν, ἢ τῶν τὸ
 ἐκούσιον καὶ τὸ παραφροσύνην, ἢ τῶν τῶν ἐστὶ μὲν

A Sed & nec per cupiditatem. Itaq; & intel-
 lectus quidam affectusque, aut actiones se-
 cundum eiusmodi rationes, & intelligen-
 tias, in nostra potestate non sunt. Sed que-
 admodum Philolaus inquit, rationes que-
 dam sunt nobis potentiores: Ergo volunta-
 riorum ac inuoluntariorum consideratio,
 eorum quæ vi eueniunt, tractatui iungenda
 est, atque hæc ita sint inter sese distincta,
 Nam qui spontaneum maximè interpel-
 lant, ad id se coactos dicunt, vt in eam ani-
 mi sententiam venirent.

B

CAPVT IX.

*Voluntarium, eorum esse docet, que iuxta
 intellectum fiunt: De duplici item
 faciendi modo.*

E T quia finem in se habet, & volun-
 tarium, nec cupiditate nec electione
 terminatum est, reliquum est vt ea quæ
 iuxta intellectum fiunt, determinentur. Vi-
 detur autem inuoluntario contrarium esse
 voluntariū, & quod cuiusque gratia sciens
 quis facit. Interdum enim nouit quòd pa-
 ter sit, non tamen quòd occidat, sed seruet
 potius: vt Peliades, petebant quidem po-
 culum, sed vt amatorium, & vino plenum:
 id verò venenū erat. Ignorans autē quem,
 cui, & quid, ex ignorantia, non per accidēs
 agere dicitur. Quod autem ab ignorante
 tali fit, inuoluntarium est; ergo voluntariū
 contrariū est. Quæ igitur penes ipsum sunt,
 vt facere omittat, facit non ignorans, & per
 se, ea vtique voluntaria sunt, & voluntariū
 id ipsum est; quæ verò ignorans, ex eo quòd
 ignorat, ea inuitus facit. Porro quia scire &
 intelligere bifariam capiuntur, vel vt ha-
 beatur, vel vt vsurpetur scientia, qui ha-
 bens non vitur, interdum ignorans
 merito dicitur, interdum verò nequaquam,
 velut si per negligentiam non vitur. Simi-
 liter & is vituperetur, qui vel faciliū vel
 necessariorum peritiam, per negligentiam
 aut dolorem aliquem, voluptatēque non
 vestiget. Hæc loco huic inferenda videbā-
 tur. De voluntario igitur & inuoluntario
 hoc modo determinatum sit.

E

CAPVT X.

*Docet delectum ex opinione & voluntate
 coniunctis constare.*

D E electione verò deinceps dicemus,
 de propositis primū nonnullis quæstio-
 nibus. Ambigat enim fortasse quis, in quo
 genere oriantur, tum in quali constitu-
 enda sint, aut, eadēne aut diuersa
 sint voluntarium & inuoluntarium.

σιν, τὰ δὲ δι' ἀγίας αἰτίας γ'· ἀεὶ ὡς ὁσδεῖς
 αὐτὸ ἐχρήσατο βυλθίεα μὴ ἀγνοῦν· ἀεὶ ὡς
 ὁ ἐπιδέχεται μὴ μόνον ὅτι καὶ μὴ, ἀλλὰ καὶ
 ὁ βυλθίεα πῶς αἰθεροποιεῖ· ταῦτα δὲ ἔστιν
 ὅσα ἐφ' ἡμῖν ἔστι περὶ τῆς ἐπιπέδου καὶ μὴ περὶ τῆς
 ἐπιπέδου ἀλλὰ περὶ τῆς ἐπιπέδου, ἔδὲ πῶς αὐ-
 τὸ κύκλος τετραγωνιστέος· τὰ μὲν γὰρ οὐκ ἐφ' ἴε-
 μῖν· ὁ δὲ ὅλως ἐπερὶ τὸν ἀλλ' ἔδὲ περὶ τῆς
 ἐπιπέδου περὶ ἀπομύτων, καὶ δηλοῦν ὅτι
 ἔδὲ δόξα ἀπλῶς ἢ περὶ αἰθεροποιεῖς ἔστιν· τὰ δὲ
 περὶ αἰθεροποιεῖς καὶ περὶ αἰθεροποιεῖς, τῆς ἐφ' ἡμῖν ὄντων
 ἔστι· ἔδὲ καὶ ἀπομύτων αὐτῶν, τί δὲ ποτ' οἱ μὲν
 ἰατρὶ βυλθίονται περὶ ὡς ἔχουσι τὴν ἐπιπέ-
 δον, οἱ δὲ γραμματικοὶ δὲ; αἰτίον δὲ ὅτι διχῶς
 γινόμενης τῆς ἀμύτης, (ἢ γὰρ λογίζονται ἀ-
 μύτην μὲν, ἢ καὶ τὴν αἰθεροποιεῖς αὐτὸ δρῶντες,)
 ἐν μὲν τῇ ἰατρικῇ ἀμφοτέρως ἐπιδέχεται ἀ-
 μύτην, ἐν δὲ τῇ γραμματικῇ κατὰ τὴν αἰ-
 θεροποιεῖς καὶ περὶ τῆς, ἢς αὐτὸ σκεπῶσιν, εἰς ἀπει-

vel alijs ex causis fiunt, de ijs sciens nemo
 consultare instituat. Verum quæ non
 tantum fieri, & non fieri, possunt, sed in
 consultationem etiam venire solent, ea
 sunt, quæ pro arbitrio facere, aut non fa-
 cere, possumus: quapropter non de remo-
 tis apud Indos, nec de circuli quadratu-
 ra deliberamus: nam illa ad nos non spe-
 ctant, hoc verò fieri nequit. Sed & nec
 de omnibus quæ à nobis queant fieri.
 Unde manifestum, nec opinionè simpli-
 citer electionem esse, eligibilia verò eti-
 am agibilia, rerum scilicet penes nos
 existentium. Proinde miretur fortè quis,
 quo pacto medici, quæ scientia comple-
 ctuntur, in deliberationem ponant, cum
 id non faciat grammaticus. Ratio eius ex
 eo constat, quòd aut ratiocinando, aut
 sensu error omnis committatur, quo-
 rum utrumque in medicina contingit, in
 grammaticis verò iuxta sensum, & actio-
 nem, quam spectant, in infinitum pro-
 grediuntur. Quoniam igitur neque opi-
 nio, neque voluntas est electio, est cer-
 tè velut utrumque, & non ambo. Ex
 improviso. n. nemo eligit, sed cum fa-
 ciendum videtur, conspiratque voluntas
 quæ cum ambo eligenti insint, utroque
 constabit electio. Considerandum au-
 tem, quomodo insint hæc, idque ex ip-
 so nomine primùm. Nam electio non
 simpliciter est, sed alterius ad alterum.
 Unde considerationem consiliumque re-
 quirat: & proinde ex opinione consulta-
 tiua constituetur. Neque enim de fine
 qui rebus omnibus quidem propositus
 est, sed de ijs quæ ad finem, suscipitur
 consultatio. Id verò omnes consultamus,
 donec ad nos transtulerimus generationis
 principium. Quòd si nemo eligit, nisi re-
 prius consultata, expensaque, melius sit
 an deterius, volunt autem quæ possibilia
 nobis sunt, non quæ ad finem, erit e-
 lectio, cupiditas rerum penes nos sita-
 rum deliberativa. enim verò omnes, quæ
 eligimus, eadem volumus, nec tamen
 quæ volumus, omnia eligimus. Porro
 deliberativam facultatem voco, cuius
 principium est consultatio, quæ & con-
 cupiscit id quod utile decreverit. Qua-
 propter nec reliquis animantibus, nec
 omni ætati, aut homini electio inest, eo
 quòd nec consultare, nec causam quare
 quid eveniat, iudicare queat. Opinatio-
 nem tamen faciendumne quippià sit, nihil
 verat pluribus inesse, sed ratione perspicere,
 nequaquam. Animæ enim pars delibe-
 rativa, rationes causasque vestigat. Nam
 si cuius gratia, vna ex causis existit,

Lego, ἢ γὰρ
 ἀμύτης μὲν
 ἔστι, οὐχ ἀ-
 πλῶς δὲ, ἀλλ'
 ἐπιπέδου περὶ
 ἐπιπέδου. Vi-
 de Nic. l. 1.
 3. c. 4. in
 fine. &
 Mag. l. 1.
 c. 18.
 Lego, ἢ
 διδομένου
 τῆς πῶς ἐ-
 στα. h. e.
 aut ubi a-
 liquid est
 constitutum,
 quæ ratio-
 ne effici id
 queat.
 Lego, βου-
 λυέται· &
 illa, ἢ μὴ
 τῆς πῶς ἐ-
 στα, μέ-
 do nō ca-
 rent.
 Lego βου-
 λυέται &
 iterū mox
 ἀ βουλυέ-
 ται.

ρον ἢ ζοισιν· ἐπιπέδου οὐτε δόξα οὐτε βυλθίεα
 ἔστι περὶ αἰθεροποιεῖς, ἔστιν ὡς ἐκάτερον, οὐδ' ἀμφο-
 ἔδὲ αἰθεροποιεῖς γὰρ περὶ αἰθεροποιεῖται μὲν ὁσδεῖς. δοκεῖ δὲ
 περὶ τῆς καὶ βυλθίεα. ὡς δὲ ἀμφοῖν δόξα. ἀμ-
 φῶ γὰρ ἰσχυρὰ τὰ περὶ αἰθεροποιεῖται ταῦτα.
 ἀνὰ πῶς, ἐκ τούτων σκεπῶσιν. δηλοῦν δὲ πῶς
 καὶ ὁ ὄνομα αὐτῶν. * ἢ γὰρ περὶ αἰθεροποιεῖς μὲν ἔστιν,
 ἔχεται ἀπλῶς δὲ, ἀλλ' ἐπέτερον περὶ ἔτερον· τῆτο
 ἢ ἔχεται τε ἀπὸ σκεπῶσιν καὶ βυλθίεα. ἔδὲ ἐκ δό-
 ξης βυλθίεα ἔστιν ἢ περὶ αἰθεροποιεῖς. περὶ μὲν
 δὲ ἔτερον ὁσδεῖς βυλθίεα, δηλοῦν τῆτο κείτῃ
 πῶσι. περὶ ἢ τῆς εἰς τῆτο τεινόντων, πότερον
 τὸ δὲ ἢ τὸ δὲ σκεπῶσιν, * ἢ δὲ δογματῶν τῆτο πῶς
 ἔστα. βυλθίεα ἢ πῶσι τῆτο, ἔως δὲ εἰς
 ἡμῶν ἀναγὰ γὰρ μὲν τῆς ἀμύτης τ' ἔχεται. εἰ
 ἢ περὶ αἰθεροποιεῖται μὲν μηδεῖς, μὴ περὶ αἰθεροποιεῖται
 μὲν μὴ δὲ βυλθίεα μὲν, ἢ χεῖρον ἢ βέλιον.
 * βουλυέται δὲ ὅσα ἐφ' ἡμῖν ἔστι τῆς διωα τῆς
 εἶναι, * καὶ μὴ τῆς πῶς τὸ τέλος, δηλοῦν ὅτι ἢ
 περὶ αἰθεροποιεῖς μὲν ἔστιν ὅρεξις τῆς ἐφ' αὐτὰ βου-
 λυέται. ἀπῶσι γὰρ * βυλθίεα ἀ καὶ περὶ αἰθεροποιεῖται
 ἔδὲ μὲν τῶν ἀ βυλθίεα, πῶσι περὶ αἰθεροποιεῖται
 ἀμύτης. λέγω ἢ βυλθίεα, ἢς ἔχεται καὶ
 αἰτία βουλυέται ἔστι, καὶ ὅρεξις ἀπὸ τῶν βου-
 λυέται. ἔδὲ οὐτε ἐπὶ τοῖς ἀμύταις ζώοις ἔστιν ἢ
 περὶ αἰθεροποιεῖς, ἔτε ἐπὶ πάση ἡλικίᾳ, οὐτε πῶσι
 τὸς ἔχοντος ἀμύτης. οὐδὲ γὰρ τὸ βυλθίεα
 ἔστα, οὐδ' ἰσχυρὰ τῆς ἀπῶσι, ἀλλὰ δό-
 ξαστα μὲν εἰς ποικίτερον, οὐδὲν καλῶς πολλοῖς
 ἰσχυρὰ. τὸ δὲ ἀπῶσι λογισμοῦ οὐκ ἐπὶ. ἔστι
 γὰρ βυλθίεα τῆς ψυχῆς τὸ θεωρητικὸν αἰτίας ἑνός. εἰ γὰρ οὐ ἕνεκα μίᾳ τῆς αἰτίας ἔστι.

C
 D
 E

(nam quare quid, causa est, & id, cuius gratia quid est, aut fit: ut profectiois, facultatum comportatio, quandoquidem eius gratia proficiscuntur,) constat, eos qui proposito sine carent, consultationi parum idoneos esse. Quapropter cum quis facit, aut negligit, quæ penes nos sunt ut faciamus, vel non faciamus, isque non ignoranter, volens utique, aut facit, aut non facit. Cæterum multa eiusmodi citra consultationem præcogitationemque agimus. Vnde necessam, omne eligibile voluntarium esse, non autem voluntarium statim eligibile: item quæ ex electione fiunt, omnia iuxta electionem. Similiter ex his manifestum, affectiones rectè in voluntarias, involuntarias, & consultatas distribui: quæ etsi non sint accurata, veritatè tamen modo aliquo attingunt: verum deinceps de his in tractatu de iustis. Electionem igitur nec voluntatè simpliciter, nec opinionem esse patet, sed opinionem cum appetitione, quando ex consultatione concurrunt. Et quia cõsultantes omnes gratia alicuius consultant, & scopum habent præfixum certum, quoniam respiciunt utile; de fine quidem nemo deliberat, qui principium est, & fundamentum: quemadmodum in contemplatiuis scientiis hypotheses, de quibus breuiter sub principium, verum in Analyticis accuratè differuimus. Cæterum consideratio de iis quæ ad finem ducunt, partim artificiosa, partim verò inartificialis apud omnes est: ut bellum gerant necne, his quibus hoc in cõsultatione est. Obuium autem magis est, quapropter id est cuius gratia consultatio existit, ut opes, ut voluptas, aut aliquid aliud huiusmodi quodcumque finis est vice: nam consulit, quisquis consilium capit, vel finem rectène perspexerit, constitueritque: tendit enim eò consulendo, quomodo hic finis in ipsum adducatur, vel quomodo ipse perducatur in finem possit. Finis autem semper natura bonus est, de quo & particulariter consultant, medicus de remedio adhibendo, dux de castrorum metatione, quibus finis propositus est bonum, id scilicet quod simpliciter optimum. Verum præter naturam est, ex aliqua peruersitate, non id quidem verè, sed apparens bonum est. Cuius rei causa est, quod entium quorundam vsus, non nisi iis quibus facta natura sunt, applicari potest, ut sunt visibilia: neque enim videre licet, quorum visio non fit, neque audire, quorum nulla auditio. Sed per scientiam etiam ea quorum scientia non est, possunt fieri. Neque enim æqualiter sanitatis morbi que eadem est scientia, sed alius quidem, iuxta, huius autem præter naturam.

A (ὅ μὴ γὰρ ἀγαθὴ, ἀπία· οὐδ' ἐνεκὰ ἐστὶν ἢ γίγνεται τι, τὸ τοῦ ἀπὸν φαρμάκου εἶ). οἷ τὸ βαδίζον, ἢ κομίδην τῶν χερμῶν, εἰ τούτου ἐνεκὰ βαδίζει.) δὲ οἷς μηθεὶς κείται σκοπὸς, ἔ βουλομένοισι. ὡστ' ἐπεὶ ὅ μὴ ἐφ' αὐτὰ ὄν ἢ πρῶτ-
 τειν ἢ μὴ πρῶτῃ, ἐὰν τις πρῶτῃ ἢ ἀπρῶτῃ, δι' αὐτὸν ἔ μὴ δι' ἀγνοίαν, ἐκὼν πρῶτῃ ἢ ἀπρῶτῃ πολλαὶ ἢ τῶν τοιούτων πρῶτῃ-
 μῶν οὐ βουλομένοισι, ὡστ' ἐπεὶ ὡς ἐπισημαίνονται· ἀνάγκη ὅ μὴ πρῶτῃ, ἀπρῶτῃ ἐκούσιον εἶ), ὅ δ' ἐκούσιον μὴ πρῶτῃ. καὶ τὰ μὴ κατὰ πρῶτῃ ἐκούσια εἶ), τὰ δ' ἀκούσια, μὴ πρῶτῃ κατὰ πρῶτῃ. ἀμα δ' ἐκ τούτων φανερόν καὶ ὅτι καλῶς διακρίνονται οἱ τῶν παθημῶν τὰ μὴ ἐκούσια, τὰ δ' ἀκούσια, τὰ δ' ἐκ πρῶτῃ νομοθετήσιν. εἰ γὰρ καὶ μὴ ἀκριβοῦσιν, ἀλλ' ἀπὸνταί γε πῆ τῆς ἀληθείας. ἀλλὰ πρῶτῃ μὴ τούτων ἐργάται ἐπὶ τῇ πρῶτῃ διακρίων ἐπισημαίνονται. ἡ δὲ πρῶτῃ οἷ ὅτι ἔτε ἀπλῶς βούλοισι, οὐτε δόξα ἐστὶ, δὴλον· ἀλλὰ δόξα τε ἔ ὄρεξις, ὅταν ἐκ τῶ βουλομένοισι συμπεραίνωσιν. ἐπεὶ ἢ βουλομένοισι αἰεὶ ὁ βουλομένοισι ἐνεκὰ ἵκνως, καὶ ἐστὶ σκοπὸς αἰεὶ τὰ βουλομένοισι, πρῶτῃ ὄν σκοπεῖ ὅ συμφέρον, πρῶτῃ μὴ τῶ τέλος οὐτεὶς βουλομένοισι, ἀλλ' τῶτ' ἐστὶ ἀρχὴ καὶ ἰσοπέσις, ὡστ' ἐπὶ ταῖς θεωρητικαῖς ἐπισημαίνονται ἰσοπέσις. εἴρηται δὲ πρῶτῃ αὐτῶν ἐπὶ μὴ τοῖς ἐπὶ ἀρχῇ βουλομένοισι, ἐπὶ τῶ ἀναλυτικοῖς δι' ἀκριβοῦσιν. πρῶτῃ δὲ τῶ πρῶτῃ τέλος φερόντων, ἢ σκέψις καὶ μὴ τέχνης καὶ ἀπὸ τέχνης πᾶσιν ἐστὶν εἶ ἐπὶ πολέμοισι ἢ μὴ πολέμοισι τὸ βουλομένοισι. ἐκ πρῶτῃ ἢ μάλλον ἐστὶ ὅ δὲ ἔ, τῶτ' ἐστὶ ὅ οὐ ἐνεκὰ· οἷ πλοῦτος ἢ ἡδονή, ἢ ἄλλο τοιούτων ὅ τῶ γὰρ ἐνεκὰ. βουλομένοισι γὰρ ὁ βουλομένοισι, ἢ ἀπὸ τῶ τέλος ἐσκεπῆται, ὅτι ἐκ τῶ οὐτεὶς ὅπως εἰς αὐτὸν ἀγάγη, ἢ αὐτὸς διώκεται πρῶτῃ τέλος. ὅ δὲ τέλος ἐστὶ φύσις μὴ αἰεὶ ἀγαθόν, καὶ περὶ οὐ κατὰ μέρος βουλομένοισι οἷ ἰατρῶν βουλομένοισι ἀπὸ εἰ δὲ φαρμακῶν, καὶ στρατηγῶν ποδ' ἐπὶ στρατοπέδουσιν. γρ. στρατῶν

B

C

D

E οἷς ἀγαθόν ὅ τέλος, ὅ ἀπλῶς ἀγνοῦν ἐστὶ. πρῶτῃ φύσιν ἢ καὶ ἀπρῶτῃ, ἔ ὅ ἀγαθόν, ἀλλὰ ὅ φαινόμενον ἀγαθόν. ἀλλὰ δ', ὅτι τῶ ὄντων τὰ μὴ οὐκ ἐστὶν ἐπὶ ἄλλῳ γρηγοροῦσιν, ἢ πρῶτῃ ἀπέφυκε, οἷ * ὅ φα. ἔ γὰρ οἷ τ' ἰδῆν ἔ μὴ ἐστὶν ὅ φα. οὐδ' ἀκούσαι ἔ μὴ ἐστὶν ἀκοή· ἀλλὰ ἀπὸ ἐπισημαίνονται ποῖσιν, ἔ ἔ μὴ ἐστὶν ἢ ἐπισημαίνονται. ἔ γὰρ ὁμοίως τῆς ὑγιείας ἡ αὐτῆ ἐπισημαίνονται καὶ νόσου, ἀλλὰ τῆς μὴ κατὰ φύσιν, τῶ πρῶτῃ φύσιν.

γρ. στρατῶν
 εἰς τῶν
 Fort. ὅ φα
 Interpr.
 ὅ φα vel ὅ φα
 εἰς τῶν
 ὅ φα

ὁμοίως ἢ καὶ ἡ βούλησις, φύσει μὲν τῷ ἀγαθῷ
 ἔστι, ὡς αὐτὴ φύσιν δὲ τῷ κακῷ. καὶ βούλεται φύ-
 σι μὲν τὸ ἀγαθόν, ὡς αὐτὴ φύσιν δὲ * καὶ ἀφρο-
 φιώ καὶ τὸ κακόν. ἀλλὰ μὲν ἐκείνου γε φθορὰ
 ἔστι ἀφροφῆ ὅσα εἰς τὸ τυχόν, ἀλλ' εἰς τὰ
 ἐναίτια καὶ τὰ μετὰ τὸ. οὐ γὰρ ἔστιν ἐκβλήσασθαι
 ἐκ τούτων, ἐπεὶ καὶ ἡ ἀπάτη ὅσα εἰς τὰ τυ-
 χόντα γίνεται, ἀλλ' εἰς τὰ ἐναίτια, ὅσοις ἔστιν ἐναί-
 τια, καὶ εἰς τὰ αὐτὰ τῶν ἐναίτιων ἀπὸ τῶν πλὴν ἔστι
 ἐπιμύλιον ἐναίτια ἔστιν. ἀνάγκη δ' ἄρα * καὶ πλὴν
 ἀπάτιω ἔτι πλὴν παρὰ τὴν ἀφροφῆν ἀπὸ τῶν μέσων ἔπι-
 τὰ ἐναίτια γίνεσθαι. ἐναίτια ἢ τὸ μέσον, ἔστι
 πλεον καὶ ἔλαττον. αἴτιον δὲ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ λυ-
 πηρόν. ἔτι γὰρ ἔχει ὡς τε τῆ ψυχῆ φαίνεσθαι τὸ
 μὲν ἡδὺ, ἀγαθόν, καὶ τὸ ἡδύ, ἀμεινον καὶ τὸ
 λυπηρόν, κακόν. καὶ τὸ λυπηρότερον, χείρον.
 ὡς τε ἔστι ἐκ τούτων δὴλον ὅτι περὶ ἡδονὰς καὶ λυ-
 πας ἡ δρετὴ ἔστι ἡ κακία. περὶ μὲν γὰρ τὰ παρὰ
 ἀφροφῆν τῶν χόμοισιν οὐσα. ἡ δὲ παρὰ τὴν ἀφροφῆν
 εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ κακόν, καὶ τὰ φαινόμενα.
 τὰ αὐτὰ ἢ φύσει ἡδονὴ καὶ λύπη. ἀνάγκη τίνω
 ὅτι δρετὴ μὲν ἡ ἡθικὴ, αὐτὴ τε μεσότης ἔστι,
 καὶ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας πᾶσα. ἡ ἢ κακία ἐστὶ
 ὑπερβολὴ καὶ ἐλλείψις, καὶ περὶ τὰ αὐτὰ τῆ δρε-
 τῆ, πλὴν δρετῆ εἰς πλὴν ἡθικῶν ἔστιν παρὰ
 ῥητικῶν μεσότητος τῆς παρὰ ἡμᾶς ἐστὶ ἡδύ καὶ
 λυπηρόν, καὶ ἴσα ποιός τις λέγεσθαι τὸ ἡδύ,
 ἢ χαίρων, ἢ λυπούμενος. ὁ γὰρ * φιλόγλυκος ἢ
 φιλόπικρος, ἔλεγεσθαι ποιός τις τὸ ἡδύ.

γρ. ἔστι μ.
 γρ. καὶ ἄπ.

γρ. φιλόγλυ-
 κος

Κ Ε Φ Α Λ. ια΄.

CAPVT XI.

Πότερον ἡ δρετὴ ἀναμύθητον ποιῆσει πλὴν παρὰ
 ἀφροφῆν ἢ τὸν λόγον.

D *Vtrum virtus reddat electionem non pecca-
 bilem, an rationem absoluat*

ΤΟΥΤΩΝ ἢ διωρισμένων, λέγεσθαι
 πότερον ἢ δρετὴ ἀναμύθητον ποιῆσει πλὴν
 παρὰ ἀφροφῆν καὶ τὸ τέλος ὀρθόν, οὕτως, ὡς τε οὐ
 ἔνεκα δεῖ παρὰ ἀφροφῆν, ἢ ὡς παρὰ δοκεῖ τις, τὸν
 λόγον. ἔστι δὲ τῷτο ἔλεγχος. αὐτὴ γὰρ οὐδὲ ἀφρο-
 φείρει τὸν λόγον. ἔστι δὲ δρετὴ καὶ ἔλεγχος ἔ-
 τερον. λεκτέον δ' ἕτερον περὶ αὐτῶν. ἐπεὶ ὅσοις
 γε δοκεῖ τὸν λόγον ὀρθόν περὶ ἔλεγχον ἢ δρετὴ, τῷ-
 το αἴτιον ἢ μὲν ἔλεγχος, τῷτο δὲ τῶν ἐπαμει-
 νωτῶν ἢ ἔλεγχος. λέγεσθαι δὲ παρὰ ἀφροφῆ-
 σάμτες. ἔστι γὰρ τὸν μὲν σκοπὸν ὀρθόν (ἢ). ἐστὶ δὲ
 τοῖς παρὰ τὸν σκοπὸν ἀφροφῆν. ἔστι δὲ τὸν
 μὲν σκοπὸν ἢ μύθησθαι, τὰ δὲ παρὰ τὸν σκοπὸν
 παρὰ τὸν σκοπὸν ὀρθῶς ἔχειν, καὶ μηδὲ τερον. πότερον
 δ' ἢ δρετὴ ποιῆσει τὸν σκοπὸν, ἢ τὰ παρὰ τὸν σκοπὸν;

Quibus ita determinatis, dispiciatur
 vtrum virtus electionē reddat non pec-
 cabilem, finemq; rectum, nempe, vt cuius
 gratia debeat, tantum eligat: an, vt non-
 nullis videtur, rationem absoluat: id quod
 temperantiam dicimus, quippe quæ ratio-
 nem non euertit. Sed enim virtus & tēp-
 erantia discernuntur ab inuicem: de quibus
 post erit dicēdi locus. Quibus enim cumq;
 rationē rectam præstare virtus videtur, id
 causa existit, cuiusmodi etiā tēperantia. Cē-
 terum eam laudabilem esse præmissis du-
 bitationibus ostendetur. Porro scopum
 quidem licet esse rectum, verum in his
 quæ ad scopum, aberrare. Rursum sco-
 po etiam falso proposito, in iis quæ ad
 ipsum tendunt, rectè habere: inter-
 dum verò vtraque fallunt. Vtrum igitur
 virtus scopum, an ea quæ ad scopum, regit?

E

Assueramus autem, scopum à virtute A
 constitui: quocirca nec collectione aliqua
 hæc demonstrabuntur, sed vt principium
 hoc positum nobis esto. Neque e-
 nim medicus considerat, an esse sanum,
 sed vtrum deambulare an non deambu-
 lare oporteat. Neque gymnastes, an be-
 ne habere, sed vtrum luctari vel non
 luctari expediat. Similiter neque alia vl-
 la circa finem occupatur. Quemadmo-
 dum enim in contemplatiuis, hypothe-
 ses principiorum locum obtinent, sic &
 effectiuis finis, principium est & hypo- B
 thesis. Quoniam si hoc sanum esse con-
 uenit, necessum est hoc esse, siquidem
 illud expectes, quemadmodum isthic, si
 triangulo duo recti, necessum est hoc cōse-
 qui. Cogitationis igitur principiu finis est:
 actionis verò, cogitantis terminus. Si igitur
 omnis reatitudinis, aut ratio causa est, aut
 virtus: si ratio non fuerit, per virtutem
 finis, non quæ sunt ad finem, constitue-
 tur. Finis autem est id cuius gratia: om-
 nis enim delectio alicuius est de aliquo.
 Cuius igitur gratia medium est, eius cau-
 sa virtus, quæ id cuius gratia, eligit. Ve-
 rum quæ deceant, consecutio alterius
 est facultatis, quæ id cuius gratia eligit.
 Non enim ipsius est electio, sed eius
 quod ipsius gratia. Equidem finis gratia
 agere oportet. Verum vt finis rectus præ-
 figatur, electionis munus est, cuius cau-
 sa est virtus: quocirca qualis quisque sit,
 ex electione iudicamus, non quid, sed
 cuius gratia faciat, expendentes. Simili-
 ter & vitium contrariorum gratia electio-
 nem efficit. Nam si quis, cum in potesta-
 te sua sit bonum agere, malumque omit-
 tere, agat contrarium; necessum est,
 hunc honesti studiosum haudquaquam
 esse. Itaque virtus & vitium voluntaria
 sunt, cum nulla necessitas ad mala per-
 petranda cogat. Inuoluntaria enim, cum
 turpia sint, non vituperantur tamen, con-
 traque bona non inuoluntaria, sed vo-
 luntaria laudantur. Postremò omnes lau-
 dantes vituperantésque, electionem ma-
 gis quàm facta, intuemur, etiam si vir-
 tute sit eligibilior operatio. Faciunt item
 mala quidem coacti, sed eligit ea nemo. E
 Sed & quia difficile, electionem cuius-
 modi sit perspicere, idcirco ex operibus
 qualis quisque sit, iudicare necessum ha-
 bemus. Itaque eligibilior actio, sed lau-
 dabilior electio. Ex positis igitur hæc eue-
 niunt, & consentanea sunt apparentibus.

υγιήματα δὴ οὐ τὸν σκοπὸν. διότι τοῦτου οὐκ ἔστι
 συλλογισμὸς, ὡς δὲ λόγος. ἀλλὰ δὴ ὡς ὅτι δὲ
 χη τῆτο ὑποκείσθω. ὅτε γὰρ ἰατρὸς σκοπεῖ, εἰ
 δὲ ὑγιάνειν ἢ μὴ, ἀλλ' εἰ περὶ πατεῖν, ἢ μὴ. οὐ-
 τε ὁ γυμναστικός, εἰ δὲ ἔχειν ἢ μὴ, ἀλλ' εἰ
 παλαῖσαι, ἢ μὴ. ὁμοίως δὲ ἕσθ' ἄλλη ὁδομία
 περὶ τῶ τέλους. ὡς ὅτι γὰρ ταῖς θεωρητικαῖς αἰ-
 ὑποθέσεσιν ἀρχαί, ὅτι καὶ ταῖς ποιητικαῖς ὁ τέ-
 λος ἀρχὴ ἔστι ὑποθέσεις. ἐπεὶ ὅτι δὲ τὸδε ὑγιάν-
 ει, ἀνάγκη τοδὶ ὑποαρχαί εἶεσθαι ἐκείνο, ὡς-
 ὅτι ἐκεί εἶεσθαι ὁ τείνωνον δύο ὄρηται, ἀνάγκη
 τοδὶ εἶεσθαι. τῆς μὲν οὖν νοήσεως ἀρχὴ ὁ τέλος, ὅτι
 ὅτι ἀρχαί εἶεσθαι ἢ τῆς νοήσεως τελευτή. εἰ οὖν πα-
 σις ὀρθότητος ἢ ὁ λόγος, ἢ ἡ ἀρετὴ αἰτία, εἰ
 μὴ ὁ λόγος, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν ὀρθὸν αὐ εἶη ὁ
 τέλος, ἀλλ' ἔτι παρὰ τὸ τέλος. τέλος δὲ ἔστι ὁ
 οὐ ἔνεκα. ἔστι γὰρ πᾶσα ἀρχαί εἶεσθαι ἴσως, καὶ ἔνε-
 καί ἴσως. ἔτι μὲν οὖν ἔνεκα ὁ μέσον ἔστιν, ἔτι αἰτία
 ἢ ἀρετὴ ὁ ἀρχαί εἶεσθαι ἔνεκα. ὁ μὲν οὖν
 τυχερὰν τούτων, ἄλλης διωάμεως, ὅσα δὲ.
 C ἔστι μὲν τοὶ ἢ ἀρχαί εἶεσθαι οὐ τούτου, ἀλλὰ τῆς
 τούτου ἔνεκα. ἔνεκα τῶ τέλους δὲ ἀρχαί εἶεσθαι. τῶ
 δὲ ὁ τέλος ὀρθὸν εἶη τῆς ἀρχαί εἶεσθαι, οὐ μὲν
 ἀρετὴ αἰτία. καὶ ἀλλὰ τῆτο ἐκ τῆς ἀρχαί εἶεσθαι
 σεως κείνο μὲν ποῖός τις. τῆτο δὲ ἔστι ὁ πῖνος ἔνε-
 κα ἀρχαί εἶεσθαι, ἀλλ' ἔτι παρὰ τῆς. ὁμοίως δὲ καὶ
 μὲν κακία τῆς ἐπισημάτων ἔνεκα ποῖός τις ἀρχαί
 εἶεσθαι. εἰ δὲ τις, ἐφ' αὐτῶ ὅτι ἀρχαί εἶεσθαι μὲν τὰ
 κακά, ἀρχαί εἶεσθαι δὲ τὰ ἀγαθὰ, τῶ αἰτίον
 ποῖός, δὴ λὸν ὅτι ἔτι ἀρχαί εἶεσθαι ἔστιν οὐκ ὁ ἀρχαί
 D ποῖός. ὡς τ' ἀνάγκη τῶ τε κακία ἐκούσιον εἶη
 καὶ τῶ ἀρετῶ. ὁδομία γὰρ ἀνάγκη τὰ μὲν
 ἀρχαί εἶεσθαι. ἀλλὰ τῶτα καὶ ψεκτὸν ἢ κα-
 κία, καὶ μὲν ἀρετὴ ἐπαμνετόν. τὰ γὰρ ἀκούσια ἀ-
 γαθὰ καὶ κακά, οὐ ψεκτὰ. ὡς δὲ τὰ ἀγαθὰ ἐπαμ-
 νετὰ, ἀλλὰ τὰ ἐκούσια. ἐπὶ πᾶσι ἐπαμνοδῶν
 καὶ ψεκτῶν, εἰς τῶ ἀρχαί εἶεσθαι βλέποντες
 μᾶλλον, ἢ εἰς τὰ ἔργα. καί τοι ἀρετῶτερον μὲν
 ἐπὶ ἔργα τῆς ἀρετῆς. ἐπὶ πᾶσι τοῖσι μὲν φαῦλα
 καὶ ἀνάγκη ζόμενοι, ἀρχαί εἶεσθαι δὲ ὁδομία. ἐπὶ
 E ἀλλὰ ὁ ἀρχαί εἶεσθαι ἰδεῖν τῶ ἀρχαί εἶεσθαι ὅποια
 πῖς, ἀλλὰ τῶτα ἐκ τῶ ἔργων ἀνάγκη ζόμενα
 κείνο ὅποιος τις. ἀρετῶτερον μὲν οὖν ἢ ἐπὶ ἔρ-
 γα, ἐπαμνετῶτερον δὲ ἢ ἀρχαί εἶεσθαι. ἐκ τῶ
 τῶ κείνο οὖν συμβαίνεσθαι τῶτα, ἔτι ὁμο-
 λογεῖται τοῖς φαινομένοις.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ

ΕΥδημίω τὸ Γ.

ΚΕΦΑΛ. α.

Περὶ ἀνδρείας καὶ δειλίας.

Nic. l. 3. c. 9. Mag. l. 1. c. 21.

ΤΙ μὲν οὖν μεσότητες εἰσὶ τε ἐν ἀρεταῖς, ἔαυται παραιρετικαί, ἔαί σιαιπία κακία, ἔτινες εἰσὶν αὐταί, καθόλου εἴρηται. καθ' ἑκάστην ἢ λαμβάνοντες, λέγω μὲν ἐφεξῆς, καὶ παρῶτον εἰπω μὲν περὶ ἀνδρείας. μετὰ δὲ δοκεῖ παῖσιν, ὅ, τ' ἀνδρῆος εἶναι παρὶ φόβου, καὶ ἡ ἀνδρεία μία τῆν ἀρετῶν. διείλω μὲν δὲ ἐν τῇ διαγραφῇ πρότερον ἀράσος ἔ φόβος σιαιπία, καὶ γὰρ ἐστὶ πῶς ἀπικείμενα ἀλλήλοισ. δὴλον οὖν ὅτι καὶ οἱ καὶ τὰ ἐξῆς ταύτας λεγόμενοι ὁμοίως ἀπικείσονται σφίσιν αὐτοῖς. οἷον ὁ δειλός, (ἐστὶ γὰρ λέγεσθαι καὶ τὸ φοβῆσθαι μᾶλλον ἢ δειλόν, ἔταρρῆν ἢ τῆον ἢ δειλόν,) καὶ ὁ ἀρασὺς, καὶ γὰρ ἐστὶ καὶ τὸ τειοῦτος εἶναι, οἷος φοβῆσθαι μὲν ἢ τῆον ἢ δειλόν, ταρρῆν δὲ μᾶλλον ἢ δειλόν. δὲ καὶ πῶρωνυμιάζεσθαι. ὁ γὰρ ἀρασὺς πῶρα τὸ ἀράσος λέγεσθαι πῶρωνυμῶς. ὡστ' ἐπεὶ τῇ ἀνδρείᾳ ἐστὶν ἡ βελτίστη ἐξὶς παρὶ φόβου ἔταρρῆν, δειλὸν ἢ μὴτ' οὔτως ὡς οἱ ἀρασῆς, (τὰ μὲν γὰρ ἐλλείποισι, τὰ δὲ ὑπερβάλλοισι,) μὴτ' οὔτως ὡς οἱ δειλοῖ, (ἔ γὰρ οὗτοι * ταῦτο ποιοῦσι, πλὴν ὅ παρὶ ταῦτα, ἀλλ' ἐξ σιαιπίας, τὰ μὲν γὰρ ταρρῆν ἐλλείποισι, τὰ δὲ φοβῆσθαι ὑπερβάλλοισι,) δὴλον ὡς ἡ μέση διαθεσις ἀρασύτητος καὶ δειλίας, ἐστὶν ἀνδρεία. αὐτῇ γὰρ βελτίστη δοκεῖ δὲ ὁ ἀνδρῆος ἀφοβος εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ δειλός, φοβηλικός. καὶ ὁ μὲν πολλὰ καὶ ὀλίγα, καὶ μεγάλα, καὶ μικρὰ φοβῆσθαι, καὶ σφόδρα, καὶ ταχὺ. ὁ δὲ τὸ σιαιπτόν, ἢ οὐ φοβῆσθαι, ἢ ἠρέμα, καὶ μέλις καὶ ὀλιγάκις, καὶ μεγάλα. ἔ ὁ μὲν ὑπομῆν τὰ φοβερά σφόδρα, ὁ δὲ ἐπὶ τὰ ἠρέμα. ποῖα οὖν ὑπομῆν ὁ ἀνδρῆος παρῶτον; πρότερον τὰ αὐτὰ φοβερά, ἢ τὰ ἑτέρω; εἰ μὲν δὲ τὰ ἑτέρω φοβερά, ἔθεν σεμνὸν φαῖν ἀνδρῆος εἶναι. εἰ ἢ τὰ αὐτὰ, εἴη αὐτὰ μεγάλα καὶ φοβερά, φόβου ποιητικὰ ἐκείτω ὡ φοβερά. οἷον εἰ μὲν σφόδρα φοβερά, εἴη αὐτὸ ἰσχυρὸς ὁ φόβος. εἰ δ' ἠρέμα, ἀδαικής. ὡστε συμβαίη τὸν ἀνδρῆον μεγάλοις φόβοις καὶ

α. ταῦτα ποιοῦσι,

ARISTOTELIS. ETHICORVM

EVDEMIORVM,

LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

De fortitudine & timiditate.

Ediocritates igitur esse in virtutibus, easq; electiuas, & contraria earum vitia, quæque sint, vniuersaliter dictum est. Singulatim verò vnamquamque persequentes,

primùm de fortitudine dicemus. Ferè enim apud omnes in confesso est, & fortem circa terribilia versari, & fortitudinem vnam è virtutibus esse. Distinximus autem in tabula superiore, vtrum confidentia & fortitudo, cum aliquo pacto sibi inuicem opponantur, etiam inter se contraria sint. Vnde manifestum qui ab iis habitibus nomen habent, etiam inter sese inuicem opponi, quemadmodum timidus: nam is magis quàm deceat, timere: minus verò audere dicitur. Et confidens, qui ipse quæque ex eo quòd huiusmodi sit, minus scilicet quàm deceat, timens, magisq; quàm deceat, audēs, nomē trahit: vnde & audax ab audacia denominatur. Quocirca cū fortitudini sit circa timores audaciamq; habitus præstantissimus, decet verò nec vt audaces, qui in nonnullis deficiunt, in alijs verò excedunt, agere, neque timidorum instar, quia etiam ipsi, in eodem peccant, non eodem tamen, sed contrario modo, (audendo enim deficiunt, timendo verò excedunt,) manifestum est, mediam audaciae timiditatisque dispositionem, fortitudinem esse: is enim habitus optimus. Videtur autem fortis metu vacare vt plurimum, timidus autem metui obnoxius esse. Et hic quidem multa, pauca, magnaue, & parua metuit, idque vehementer & citò: ille verò contra, aut prorsus non, aut leuiter, ægrè, & raro, & non nisi magna. Et hic quidem vehementer terribilia sustinet, ille verò nec leuiter quidem horrida. Quæ igitur sustinet fortis primū, sibiue, an alteri terribilia? Et enim si alteri terribilia sufferat, nihil videatur magnificū, fortē esse: sin vero sibi ipsi, necessum est, non nisi magna & horrida terrorem incutere. Itaque si terribilia vehementer, vehemens: sin leuiter, infirmus etiam metus erit. Vnde contingit, fortem multos magnosque terrores formidare. Verum

Verum videtur timidum contrarie fortitudo preparare, ut in eo quod aut nihil aut pauca timeat, eaque & leuiter & aegre. Sed enim horribile, quemadmodum & iucundum, & bonum, bifariam fortasse dicitur: alia enim simpliciter, alia vero cuidam iucunda bonaque vocantur, non simpliciter, ac contra praua, & minimè iucunda. Quemadmodum que prauis utilia sunt, & que iucunda pueris, quia pueri sunt: sic etià terribilia alia simpliciter, alia verò alicui. Quæ igitur timidus metuit, quia timidus, nemini terribilia sunt. Alia rursus leuiter, alia plurimis timentur. Et quæcumque naturæ humanæ horribilia sunt, ea simpliciter terribilia vocamus: fortis verò ad hæc intrepidè habet, sustinetque eiusmodi. Quæ partim ipsum quoque terrent, partim verò non. Quia enim homo est, terribilia illi quoque sunt: quia verò fortis, non sunt, aut certè leuiter, aut nequaquam. Terribilia tamen dicuntur, quæ à plerisque timeri solent; quocirca hic habitus laudatur. Quemadmodum enim robusti sanique appellatur, non quod illi nullis laboribus frangantur, aut hi nullo excessu debilitentur: sed ex eo quod vel prorsus non turbantur, aut simpliciter, aut leuiter, à quibus multi & plerique. Valetudinarij enim, & infirmi, & timidi, communibus vulgaribusque passionibus afficiuntur, sed citius vehementiusque quàm solent multi, præterea quibus multi afficiuntur, ea vel non prorsus, vel leuiter ipsos tangunt. Quæritur autem, num forti nihil sit terribile, neque metuat quicquam, an nihil vetet, pro eo ac dictum est, ipsum quoque timere. fortitudo enim rationem sequitur: ratio verò honesta eapessere iubet. Quocirca qui non per hanc sustinet, is aut stupidus est, aut confidens. Verum qui ob honestum tantum non metuit, solus fortis est. Timidus igitur, quæ non decet, metuit: audax vero in quibus non oportet, audet: fortis verò in utroque agit quod decet, & proin mediis existit. Nam quæ ratio dicat, ea & metuit & sustinet. Quæ autè magna, acerba, interitumque inferentia, nisi sint honesta, subire haudquaquam ratio iubet. Audax verò etiam non iubente ipsa subit: timidus verò ne si iubeat quidem: solus autem fortis ipsius iussui obtemperat. Species autem fortitudinis quinque sunt numero, propter similitudinem quandam sic appellata. Eadem enim cum sustineant, non tamen easdem ob causas. Vnde vna civilis, quam verecundia parit: altera militaris, ex peritia, vsuque rerum perfecta, non, quemadmodum dixit Socrates, ut horribilia, sed ut auxilia horribilium cognoscantur: Tertia, per ignorantiam, & imperitiã, velut est puerorum insanorumque fortitudo,

Tom. III.

A πολλοὺς φοβεῖσθαι. ἐδόκει δὲ τοῦ ἀσπίου ἢ * αἰδρεία φόβον ἰσοσταθάζειν. τὸ το δὲ εἶ) αἰδρῆ, ἢ μηδὲν, ἢ ὀλίγα φοβεῖσθαι, καὶ ἡρέμα καὶ μόλις. ἀλλ' ἴσως ὁ φοβερόν λέγεται, ὡς τὸ εἶ) ὁ δὲ ἔ) ἀγαθόν, διχῶς. τὰ μὲν γὰρ ἀπλῶς, τὰ δὲ ἐνὶ μὲν ἔ) ἡδέα ἔ) ἀγαθὰ ἔστιν, ἀπλῶς δὲ οὐ. ἀλλὰ τοῦ ἀσπίου φαῦλα ἔ) ὑχ ἡδέα, οἷ) ὅσα τοῖς πονηροῖς ὠφέλιμα, καὶ ὅσα ἡδέα τοῖς παιδίοις ἢ παιδία. ὁμοίως δὲ ἔ) τὰ φοβερά τὰ μὲν ἀπλῶς εἰσι, τὰ δὲ ἐνὶ. αἰ μὲν δὲ δὴ δὴ φόβεται ἢ δὴ δὴ, τὰ μὲν ἔ) δὲ ἐνὶ ἔ) φοβερά, τὰ δ' ἡρέμα. τὰ δὲ τοῖς πλείστοις φοβερά, καὶ ὅσα τῆ αἰδρείᾳ φύσει, ταῦτ' ἀπλῶς λέγεται. ὁ δ' αἰδρῆος ἔ) τὰ ταῦτα ἔ) ἀφόβως, καὶ ὑπομένει τὰ ταῦτα φοβερά, αἰ ἔ) μὲν ὡς φοβερά αὐτῶν, ἔ) δ' ὡς ἔ) ἢ μὲν αἰδρείᾳ, φοβερά. ἢ δ' αἰδρῆος, ἔ) φοβερά, ἀλλ' ἢ ἡρέμα, ἢ οὐδαμῶς. ἔ) μὲν τοῖς φοβερά ταῦτα. τοῖς γὰρ πλείστοις φοβερά. δὴ καὶ ἐπαμειβ) ἢ ἔ) εἰς ὡς τὸ γὰρ ὁ ἰσχυρὸς καὶ ὑψηλὸς ἔ) εἶ. ἔ) γὰρ οὗτοι, ἔ) τὰ ὑπο μνησθένος, ὁ μὲν πόνου τείβεσθαι, ὁ δ' ὑπο μνησθένος ὑποβολῆς, τοιοῦτοί εἰσιν, διὰ τὸ εἶ) ὑπο τούτων ἀπαθεῖς εἶ), ἢ ἀπλῶς, ἢ ἡρέμα, ὑφ' ὧν οἱ πολλοὶ καὶ οἱ πλείστοι. οἱ μὲν οὖν νοσώδεις καὶ ἀσθενεῖς καὶ δὴ δὴ, καὶ ὑπο τ' κρινῶν παθημῶν πάροισι τι, πλὴν θάπρον τε καὶ μάλλον ἢ οἱ πολλοὶ καὶ ἐπὶ ὑφ' ὧν οἱ πολλοὶ πάροισιν, ὑπο τούτων ἀπαθεῖς ἢ ὀλως ἢ ἡρέμα. ἀπορῆσθαι δ' εἶ) εἶ) αἰδρείᾳ ἔ) δὲ ἐν ἔ) φοβερόν, ἔ) δ' αἰδρῆος ἔ) ἢ ἔ) κωλύει τ' εἰρημένον ἔ) πον; ἢ γὰρ αἰδρεία ἀκολουθῆσις τὰ λόγῳ ἔ) εἶν. ὁ δὲ λόγος ὁ καλὸν ἀμειβεσθαι κελθῆ. δὴ καὶ ὁ μὲν * δὴ τούτων ὑπομένων αἰδρῆ, ἔ) δὲ ἢ τοῖς ἔ) εἶσθαι, ἢ δρῆσῶς. ὁ δὲ δὴ τὸ καλὸν ἀφόβος, καὶ αἰδρῆος μόνος. ὁ μὲν οὖν δὴ δὴ καὶ αἰ μὲν δεῖ, φοβεῖσθαι. ὁ δ' ἢ δρῆσῶς, ἔ) αἰ μὲν δεῖ, θάρρῆ. ὁ δ' αἰδρῆος, ἀμφω αἰ δεῖ, καὶ ταύτη μέσος ἔ) εἶν. αἰ γὰρ αἰ ὁ λόγος κελθῆ, ταῦτα καὶ θάρρῆ καὶ φοβεῖσθαι. ὁ δ' ἢ λόγος τὰ μεγάλα λυπηρὰ καὶ φθαρτικὰ ἔ) κελθῆ ὑπομένειν, αἰ μὲν καλὰ ἢ. ὁ μὲν οὖν δρῆσῶς, καὶ εἰ μὲν κελθῆ, ταῦτα θάρρῆ. ὁ δὲ δὴ δὴ, οὐδ' αἰ κελθῆ. ὁ δ' αἰδρῆος μόνος, εἰ κελθῆ. * ἔ) εἶ δὲ εἶδη αἰδρείας πέντε λεγόμενα καὶ ὁμοιότητα. * αὐτὰ γὰρ ὑπομένοισιν, ἀλλ' ἔ) δὴ τὰ αὐτὰ. μία μὲν πολιτικὴ. αὐτὴ δ' ἔ) εἶν ἢ δι' αἰδρῆ ὅσα. δὴ δὴ, ἢ στρατιωτικὴ. αὐτὴ δὲ δι' ἐμπειρίας καὶ εἰδένας, ἔ) χ (ὡς τὸ Σωκράτους ἔ) φη) τὰ δὴ δὴ, ἀλλ' ὅτι τὰ βουηθείας τ' δὴ δὴ. τείτη δ', ἢ δι' ἀπειρίας καὶ ἀγροί, δι' ἢ τὰ παιδία καὶ οἱ μακρόμυροι,

Lego ἢ αἰδρεία εἶσο. Sic a libi Arist. πῆ αἰδρείον vocat ἀφοβῶν: et si id proprie in vitio ponitur. Interpr. φοβεῖσθαι

καὶ δὴ τὸ π. sic mox δὴ τὸ καλόν.

Nic. L. 3. c. II. Repete τὰ ex fine vocis præcedentis: & lege, τὸ αἰδρῆ τὰ γ. γρ. ἢ ὑπομ.

B b

& alia quædam corporis humani habitus virisq; superant; ita vt animi affectionibus nonnullis opprimamur. Timidi enim & audaces secundum habitus decipiuntur. Illis enim non horribilia, tamen videntur, & quæ leuiter metuenda sunt, vehementer: audaci verò contrarium, horribilia, animosa videntur, & quæ vehementer, leuiter: viro autem forti vera horribilia maximè. Quocirca nec si quis ignoranter pericula sustineat, fortis est: velut qui fulmen, ex insania, ferat illatum, ac si cognoscat quantum sit periculum, ex iræ impetu agat: quemadmodum si Celtæ sumptis armis occurrant fluctibus: cuiusmodi furiosa fortitudo prorsus Barbarorum est. Non nulli verò ob alias voluptates pericula sustinent: nam & ira voluptatem habet quandam, cum spe enim est vltionis sumendæ. Verùm nec si ob hanc, nec si ob alias voluptates, malorumue grauiorum fugam, mortem obeat, iustus quisquam propterea meritò dicatur. Nam si mori iucundum sit, sæpe per intemperantiam morerentur lasciui. Quemadmodum & hodie, cum ipsa quidem morte minimè, sed inferentibus eam suauibus existentibus, fit vt quidam per incontinentiam certum sibi concilient interitum, non ignari etiam certam mortem propositam: quo ex genere nullus fortis videatur. Neque si quis dolorem fugiens (quod solent multi) mortem accersat, fortis fuerit. Quemadmodum & Agathon inquit,

Praui namque homines, doloribus victi, mortem optant.

Veluti Chironem fabulæ perhibent, ob dolorem vlcis mortem optasse, licet immortalem. Non præcul ab his distant, qui ex peritia pericula sustinent, id quod plerique solent militantes. Id namque contrarium Socratis sententiæ, opinantis, scientiam fortitudinem esse: neque enim quia nouerint horribilia, qui super mucronibus iaculorum ingredi didicerunt, id ausi sunt, sed quia præsidia contra læsionem explorata habent. Neque enim qui audacius pugnant, idcirco fortes sunt: quemadmodum nec robur, nec diuitiæ, iuxta Theognim, fortitudinem gignunt. Vir enim, vt inquit, paupertate domatur omnis. Manifestè quidam, cum timidi sint, pericula tamen sustinent, propter experientiam, idque quòd periculum non esse arbitrentur, cum paratum noscant præsidium. Argumento est, quòd cum præsidium habere non putant, malis iam re vera imminentibus retrocedunt. Inter omnes igitur partibus, ea videtur virtuti proxima, quæ ex verecundia nascitur, fortitudo.

A καὶ τὸ δῆλον διωάμεων εἰσίας ὑπὸ ἡμᾶς εἶ), ἔ
 τὰς δ' αἰθεροπίνης σώματος ἕξας, ἔτω καὶ τὸ πρῶτον
 τὸ ψυχρὸν παθητικόν. οἱ μὲν δὲ λαοὶ καὶ θρασῆς *
 ἐπιψύδονται δὲ τὰς ἕξας. τὰ μὲν γὰρ δὲ λαῶν,
 τὰ τε μὴ φοβερά δοκεῖ φοβερά εἶ), ἔ τὰ ἡρέ-
 μα, σφοδρά τὰ δ' ἰθρᾶσῃ, τῶν ἀσπίων, τὰ τε
 φοβερά τὰ ῥάλεα, καὶ τὰ σφοδρά, ἡρέμα. τὰ
 δ' αἰδρεῖα τὰ ληθῆ μάλισα. δὲ τὸ ἔτ' εἰ τις
 ὑπομῶν τὰ φοβερά δι' ἀγροια, ἀνδρῆος, οἷ
 εἰ τις τοῖς κεραινοῖς ὑπομῶν φερομῶν,
 δὲ μανίδου ἔτ' εἰ γνώσκων ὅσος ὁ κίνδυνος,
 δὲ θυμῶν. οἷ οἱ Κελτοὶ πρὸς τὰ κύματα ὀ-
 πλα ἀπὸ πτωσὶ λαβόντες καὶ ὅλως ἡ βαρβα-
 ρική αἰδρεία μὲ θυμῶν ὄσιν. ἐνιοὶ δ' καὶ δι' ἀγροια
 ἡδονᾶς ὑπομῶν. καὶ γὰρ ὁ θυμῶς ἡδονῶν ἔχῃ
 ἵνα μετ' ἐλπίδος γὰρ ὄσιν ἡμελείας. ἀλλ' ὀ-
 μως ἔτ' εἰ δὲ τῶν τῶν, ἔτ' εἰ δι' ἀγροια ἡδονῶν
 ὑπομῶν πῆς τὸ θάνατον, ἡ φυγῆν μειζόνων
 λυπῶν, ὄσιν δι' ἀγροια ἀνδρῆος λέγειτο τούτων.
 εἰ γὰρ ἡδὲ τὸ ἀποθνήσκον, πολλάκις αἰ δι' ἀ-
 κροσια ἀπέθνησκον οἱ ἀκροισοὶ ὡς τὸν ἔ τῶν,
 αἰτὴ μὲν τὸ ἀποθνήσκον ὄσιν ὄντος ἡδέος, τῶν
 ποιητικῶν δ' αἰτὴ πολλοῖς δι' ἀκροσια πρῶ-
 πίπιοισιν εἰδότες ὡν ὄσιν αἰδρῆος εἶ) δὲ ξέειν,
 εἰ μὲν πρῶτον ἔτοιμος ἀποθνήσκον ἔτ' οἱ φούρον-
 τες τὸ πονῆν, ὄσιν πολλοὶ ποιοῦσιν, ὄσιν τὸ τοιού-
 των ὄσιν αἰδρῆος κατὰ τὸν καὶ Ἀγάθων φη-
 σὶ,

Φαῦλοι βροτῶν γὰρ τὸ πονῆν ἡ αὐτῶν μῶν,
 Θάμην ἐρασι.

D ὡς τὸν καὶ τὸν Χείρωνα μυθολογοῦσιν οἱ ποιη-
 ται, * ἀγροια πρῶτον ἀπὸ τῶν ἐλκυστῶν ὄσιν ὄσιν
 ὄσιν ἀποθνήσκον, ἀθάνατον ὄντα. τῶν πλησιῶς
 δὲ τούτοις, καὶ ὄσιν δι' ἐμπειρία ὑπομῶν
 τοῖς κινδύνοισιν ὄσιν ὄσιν ὄσιν ὄσιν οἱ πλῆστοι τῶν
 ἐρασι καὶ τῶν ἀνδρῶν ὑπομῶν. αἰτὴ
 γὰρ τῶν ἀσπίων ἔχῃ, ἡ ὡς ἔπειτο Σωκράτης, ἐπι-
 στήμιον οἰόμενος τῶν αἰδρείας εἶ). ἔτ' γὰρ ἀγροια
 τὸ εἰδέναι τὰ φοβερά τὰ ῥάλοισιν οἱ ἐπὶ τοῖς ἰσοῖς
 ἀναβαίνον ἐπισημῶν, ἀλλ' ὄσιν ἰσοισι τὰς βοη-
 θείας τῶν ἀνδρῶν. οὔτε δὲ τὰ ῥάλεω τερον ἀγροια
 νίζονται, τῶν αἰδρεία. καὶ γὰρ οὐχ' ἡ ἰσὺς καὶ ὁ
 πλοῦτος καὶ Θεόγνιν, ἀνδρεία. * Πᾶς γὰρ αἰθρ
 πενήν δὲ δὲ μῶν. φανερός ἐνιοὶ δὲ λαοὶ ὄντες,
 ὄσιν ὑπομῶν δι' ἐμπειρία. τῶν δὲ, ὄσιν
 ὄσιν οἰόμενος κίνδυνον εἶ). ἰσοισι γὰρ τὰς βοηθείας.
 σημεῖον δὲ ὄσιν γὰρ μὴ ἔχῃ οἰόμενος βοηθῆσαι,
 ἀλλ' ἡδη πλησιῶν ἡ τὸ ἀνδρῶν, οὐχ' ὑπομῶν
 σιν. ἀλλὰ πρῶτον τῶν τοιούτων ἀγροια οἱ ἀγροια
 τὸ αἰδρῶ ὑπομῶν, μάλισα φανερός αἰδρῶ.

γρ. ἀγροια

γρ. ἀγροια

Πᾶς γὰρ αἰθρ
 πενήν δὲ δὲ μῶν
 φανερός ἐνιοὶ δὲ
 λαοὶ ὄντες,
 ὄσιν ὑπομῶν
 δι' ἐμπειρία.
 τῶν δὲ, ὄσιν
 ὄσιν οἰόμενος
 κίνδυνον εἶ).
 ἰσοισι γὰρ τὰς
 βοηθείας.
 σημεῖον δὲ ὄσιν
 γὰρ μὴ ἔχῃ
 οἰόμενος
 βοηθῆσαι,
 ἀλλ' ἡδη
 πλησιῶν ἡ
 τὸ ἀνδρῶν,
 οὐχ' ὑπομῶν
 σιν.
 ἀλλὰ πρῶτον
 τῶν τοιούτων
 ἀγροια οἱ
 ἀγροια
 τὸ αἰδρῶ
 ὑπομῶν,
 μάλισα
 φανερός
 αἰδρῶ.

καθ' ἃ καὶ Ὁμηρος τὸν Ἐκτορα φησιν ἕπο-
μεῖναι τὸν κίνδυνον τὸν πρὸς Ἀχιλλέα· Ἐκτο-
ρα δ' αἰδώς εἶλε.

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλέγχεϊν δρᾶ-
σῆσθαι.

καὶ ἐστὶν ἡ πολιτικὴ ἀδρῖα αὐτῆ· ἡ δὲ ἀληθῆς
ἔτε αὐτῆ, ἔτε ἐκείνων ὁδομῖα, ἀλλὰ ὁμοία
μὲν, ὡς καὶ ἡ τῆς θηρίων, ἀδρῖα τὸν θυμὸν ὁ-
μόσε τῇ πληγῇ φέρεται. ἔτε γὰρ ὅτι ἀδοξήσθαι,

Malim δὲ μὲν * φοβουμένων, ἔτε δὲ ὀργῶν, οὐτε
φοβουμένων, ἔτε δὲ μὴ νομίζην ἀποθανεῖσθαι, ἢ ἔτε δὲ διωά-
μεῖς ἐχθρὸν φυλακίνας· ἔτε γὰρ οἰήσθαι ἔτω γε
vel φοβού-
μενος. ut sit
fensus δὲ
μῦθος ἔχ' ὅτι
ἀλ. φοβού-
μενος. h. c.
si timi-
dum se
præbuerit.
φοβερὸν εἶναι ἔχον· ἀλλ' ὅτι πᾶσα ἀρετὴ
πρωταρχική, (τῆτο ὅτι πῶς λέγουμεν, εἰρηται
πρότερον, ὅτι ἐνεκ' αἰνός πομπὰ ἀνδρῶν ποιῆ-
σθαι καὶ τῆτο ἔστι ὅτι ἐνεκα, ὅτι καλόν,) δὴλον ὅτι ἡ
ἀδρῖα ἀρετῆς ἔστι, ἐνεκ' αἰνός πομπὰ ἀνδρῶν
φοβερὰ ἕπομεν, ἔτε δὲ ἀγνοίας (ὅφρα γὰρ
μᾶλλον ποιῆ κείνη) ἔτε δὲ ἠδονῶν, ἀλλ' ὅτι
καλόν. ἐπεὶ, ἀνὰ γε μὴ καλόν, ἀλλὰ μανικόν,
οὐχ ἕπομεν· ἀγρὸν γὰρ. πρὸς ποῖα μὲν
ὄν ὅστιν ἡ ἀδρῖα μεσότης, καὶ πῶν, καὶ ἀδρῖ-
πῆ, ἔτε πᾶ φοβερὰ ἦνα διωάμιν ἔχθαι, ἔτε δὲ εἰ-
ρηταί καὶ πῶ παρὸς ἀνδρῶν ἐφοδονίχθαι.

Κ Ε Φ Α Λ . Β .

Περὶ σωφροσύνης καὶ ἀκολασίας.

ΠΕΡΙ τῆς σωφροσύνης καὶ ἀκολασίας, μὲν
ταῦτα διελείξω πειρατέον. λέγουσι δὲ ὅ
ἀκόλαστος πολλὰ καὶ ὅ, τε γὰρ μὴ κεκολασμένον
πῶς, μηδὲ ἰατρὸς ὁ μῦθος ὡς καὶ ἀτμητος, ὅ
μη τετμημένον· καὶ ταῦτων ὁ μὲν διωάμιν, ὅ δὲ
ἀδρῖατος. (ἀτμητον γὰρ τὸ, τε διωάμιν
τμηθῆναι, ἔτε δὲ διωάμιν μὲν, μὴ τετμημέ-
νον δέ.) τὸν αὐτὸν ἔχον καὶ ὅ ἀκόλαστον. ἔτε γὰρ ὅ
μὴ πεφυκὸς δέχεσθαι κάλαστον, ἔτε δὲ πεφυκὸς
μὲν, μὴ κεκολασμένον ὅ πρὸς ἀμῆτιας, πρὸς
ἀσὸρτο πρὸς ἀνδρῶν, ὡς καὶ οἱ παῖδες. καὶ
ταῦτα γὰρ ἀκόλαστοι λέγουσι τῆ ἀκολασίας.
ἐπὶ δὲ δῆλον ἔχον οἱ δυοῖα τοῖ ἐ αἰάτοι πᾶμ-
πορ δὲ κάλαστον. πλεοναχῶς ὅ λέγουμεν τῆ
ἀκολασίας, ὅτι μὲν πρὸς ἠδονὰς αἰνὰς καὶ λύπας
εἰσὶ, φανερόν, καὶ ὅτι ἐν ταῖς πρὸς ταῦτα ἀφ-
κεισθαι πῶς καὶ ἀλλήλων ἀφφέροισι καὶ τῆ
ἄλλων· διεγράψαμεν δὲ πρότερον, πῶς
πῶ ἀκολασίας ὀνομάζοντες μεταφέρομεν.
τοῖς γὰρ ἀκινήτως ἔχοντα δὲ ἀμαθῆσι πρὸς
ταῖς αὐταῖς ἠδοναῖς, οἱ μὲν καλοῦσιν ἀμαθῆσι,
οἱ δὲ δῆλοισι ὀνόμασι * τοῖς τοῖς πρὸς ἀνδρῶν οἰσιν.

Scrib. εἰσὶ τοῖς
ταῖς τοῖς.

A Quemadmodum & Homerus Hecto-
rem scribit, periculum obiisse verecun-
dia impulsum : Hectorem verecundia
cepit.

Primus namque Polydamas me reprehenderit.

Atque ea est quam diximus civilem. Ceterum vera neque hæc est, neque alia ex his vlla, sed furori similis est ferarum, quæ impetu feruntur. Neque enim vel ob ignominiam, vel ex ira, vel quod non morituros se arbitrentur, aut quod facultatibus præservatiuis instructi sint, sustinere horribilia opinor. Nam ita nihil horribile esse iudicant. Et quoniam virtus omnis electiva est, (nempe, ut supra diximus, quod omnia gratia alicuius, eius nempe quod honestum est, huius instinctu eligantur,) patet, fortitudinem, quia virtus est, horribilia gratia alicuius sustinenda docere: neque ex ignorantia, (ut quæ iudicium format,) neque ob voluptatem, sed ob solam honestatem. Quoniam si non sit honestum, sed furiosum, quia turpe, id nequaquam suffert. Circa quæ igitur versetur fortitudinis mediocritas, & quorum sit, & propter quid, & horribilia quam vim habeant, satis impræsentiarum explicatum videtur.

CAPVT II.

De temperantia & intemperantia.

PORRO de temperantia & intemperantia deinceps differere conabimur. Intemperans autem multifariam dicitur: interdum enim quod non est castigatum, nec emendatum: quemadmodum incastratum dicimus, quod castratus non sit, atque horum castrati nonnulla possunt, alia non possunt (Dicimus enim incastratum, & quod castrari possit, & quod cum possit, non sit tamen castratum.) Sic & intemperans dicitur, vel quod temperiam castigationemque natura non admittat: vel quod admittat quidem, sed numquam sit castigatum: veluti puer in iis peccatis, quæ rectè moderatur temperans. Iuxta eam enim intemperiam homines intemperantes dicuntur. Rursum & id intemperans dicitur, quod ægrè, vel non omnino castigatione vlla emendari queat. Quia cum multifariam dicatur intemperantia, patet circa voluptates quædam & dolores versari. Tum quod ex dispositione circa eas varia, & à se inuicem, & ab aliis homines differant. Prius autem descripsimus quo pacto intemperantiam appellatione transferamus. Nam eos qui nullo sensu erga eas commouentur, insensatos alii vocant; nonnulli aliud nomen imponunt.

οίνοφλυγία γάρ, καὶ γαστριμύργια, καὶ λαγυρία, καὶ ὀφθαλμία, καὶ πτόματα τῶν αὐτῶν, καὶ τὰ εἰρημύσια ἔστιν ἀμειψίας, εἰς ἀπὸ μέρη αἰσθητικῶν ἀκρόασις ἀφαιρέται. καὶ τὸ τῶν δὲ ὀφθαλμῶν, ἢ ἀκοῆς, ἢ ὀσφρησεως ὄσματος, ἔστιν λέγειν ἀκόλαστον, εἰὰ ὑπερβάλλει. ἀλλ' αὐτὸ οὐκ εἶδος τῶν ἀμειψίας ὑπερβολῶν τῶν αὐτῶν, καὶ ὅλως περὶ ὅσα μὴ λέγειν ἐκχευεῖς. οἱ δὲ ἀκχευεῖς, οὐκ εἰσὶν ἀκόλαστοι ὅσοι σῶφρονες. αἰσθητικῶν μὲν οὖν, ἢ ὅπως δὲ ὀνομαζέσθαι, ὁ οὕτως ἔχων, ὥστε καὶ ἐλλείπειν, ὡν ἀνάγκη κοινωνεῖν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πτόματ' ἐκχαίρειν ὁ δὲ ὑπερβάλλων, ἀκόλαστον. πτόματ' γὰρ τούτοις φύσει τε χαίρειν, καὶ ἐπιθυμίας λαμβάνουσι, καὶ οὐκ εἰσὶν ὅσοι λέγειν ἀκόλαστοι. οὐ γὰρ ὑπερβάλλουσι τὰ χαίρειν μάλλον ἢ δὲ, τυγχάνοντες. καὶ λυπεῖσθαι μάλλον ἢ δὲ, μὴ τυγχάνοντες. οὐδ' ἀνάγκη. οὐ γὰρ ἐλλείπειν τὰ χαίρειν ἢ λυπεῖσθαι, ἀλλὰ μάλλον ὑπερβάλλουσι. ἐπεὶ δ' ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἑλλείψις περὶ αὐτὰ, δὴλον ὅτι καὶ μεσότης, καὶ βελτίστη αὐτῆ ἢ ἕξις, καὶ ἀμφοῖν ἐπιθυμία. ὥστε σωφροσύνη καὶ βελτίστη ἕξις, περὶ αὐτὸ ἀκόλαστον, καὶ περὶ τὰ ἡδέα τὰ εἰρημύσια τῶν αἰσθητικῶν μεσότης, σωφροσύνη αὐτοῖς, μεσότης ἕξις ἀκόλαστον καὶ αἰσθητικῶν. καὶ δὲ ὑπερβολὴ, ἀκόλαστον. ἢ δὲ ἑλλείψις ἢ τοῖς ἀνώνυμοις, ἢ τοῖς εἰρημύσι ὀνόμασι παρὰ σαυροβόλον. ἀκχευεῖσθαι δὲ περὶ τὸ γένος τῶν ἡδονῶν ἔστιν ἀφαιρέσιον ἐν τοῖς εἰρημύσι ὅσοι περὶ ἐγκχευεῖας καὶ ἀκχευεῖας.

A Nam vinolentia, edacitas, luxuria, crapula, etiam omnia eiusmodi, circa sensus praedictos sunt: quas in partibus intemperantia dividitur. Verum qui visu, auditione, olfactuque excedit, non dicitur intemperans, citraque ignominiam tales errores vituperamus, & prorsus circa quae non dicuntur continentes. Incontinentes vero nec temperantes sunt, nec intemperantes. Insensatus igitur, aut quocumque alio nomine appellare conveniat qui in omnibus deficiat, quibus solent plerumque omnes participare, atque laetari. Verum qui excedit, intemperans est. Omnes enim his & natura gaudent, & aliquo etiam modo concupiscunt: nec tamen sunt vel dicuntur intemperantes. Nam & consecuti non excedunt magis, quam oporteat, gaudento: & non consecuti, magis quam oporteat, dolendo. Sed nec dolore etiam vacantes dicuntur. Non enim deficiunt gaudento dolendo, sed magis excedunt. Quia igitur circa haec est excessus, defectusque, manifestum quod & mediocritas, qui habitus optimus est, & utriusque contrarius. Itaque temperantia habitus praestantissimus, circa quae intemperans versatur, quae in dictis iucundis sensibilibus tenens medium, insensibilitatis intemperantiaeque mediocritas existit. Excessus vero intemperantia est. Defectus autem nomine caret, aut supra positas appellationes fortitur. Accuratius vero deinceps de iucundorum genere pertractabitur, ubi de continentia incontinentiaque agemus.

ΚΕΦΑΛ. γ'

CAPVT III.

Περὶ πραότητος καὶ χαλεπότητος.

De mansuetudine & rigiditate siue asperitate morum.

ΤΟΝ αὐτὸν δὲ ἔσθ' ὅσον ληπτέον καὶ περὶ πραότητος καὶ χαλεπότητος. καὶ γὰρ τὸν πραόντα περὶ λύπην τὸ ἀπὸ θυμοῦ γιγνομένου, ὁρᾷ μὲν ὄντα, τὰ πρὸς αὐτὸν ἔχον πῶς. διεγείρει μὲν τὸ καὶ ἀπὸ θυμοῦ ὅσοι ὀργίλοι καὶ χαλεπῶ καὶ ἀγρίῳ (πτόματ' γὰρ τὰ αὐτῶν τὸ αὐτῆς ἔστιν ἀφαιρέσιον) τὸ ἀπὸ ἀποδιδόναι καὶ ἀμείψον. χεῖρον γὰρ αὐτὰ μάλιστα καλοῦσι, τοῖς μὴ δ' ἐφ' ὅσοις δεῖ κινεῖσθαι τὸ θυμὸν, ἀλλὰ παρὰ πηλακισμοῖς ἀκχευεῖσθαι καὶ ἀπεινοῖς πρὸς τὸ ὀλιγωρίας. ἔστι γὰρ ἀπὸ κείνου τὰ μὲν τὰ χαίρειν μάλιστα. τὰ δ' ἠρέμα, τὸ σφόδρα. τὰ δὲ πολὺ χρόνον, τὸ ὀλίγον λυπεῖσθαι αὐτὸν τὸ λύπην μὲν καλοῦσθαι θυμὸν. ἐπεὶ δ' ὡς πρὸ καὶ ἐπὶ τὸ δῆλον εἴπομεν, καὶ ἐν αὐτῷ ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἑλλείψις.

EODEM pacto de mansuetudine rigiditateque sentiendum est. Nam mansuetum, qualem quendam esse erga dolorem ex ira profectum cernimus. Supra enim iracundo, rigido, & agresti, (omnia enim haec sunt dispositionis eiusdem,) feruilem, & insensatum opposuimus, eo quod ita vocentur, quotquot non moueantur ad iram, quibus oporteat: sed lacessiti, faciles humilesque sese praebant ad contemptum. Opposita enim sibi inuicem sunt, celeriter & agrè: leniter & vehementer: & dolor, quem iram dicimus, longo tempore durans, ei, qui breui. Quoniam vero, quemadmodum & in aliis, hic quoque excessus defectusque reperitur:

(Rigidus enim est eiusmodi, qui citius & magis, longioréque tempore, tamen nec quando, nec quibus oportet, ac in multis afficitur: Seruilis autem contrarius quispiam est:) Medius igitur inter inæqualitatem consistit. Et quia uterque habitus vitiosus est, patet, medium horum æquanimitatem esse: neque enim præcurrit, aut excedit. Neque quibus non oportet irascitur, nec quibus oportet non irascitur. Quocirca cum & mansuetudo circa easdem affectiones versetur, habitus optimus erit & mansuetudo, mediocritasquædam, & mansuetus inter rigidum seruilémque medius.

CAPVT IV.

De liberalitate & ei oppositis vitiis.

Sunt porro & magnanimitas, & magnificentia, & liberalitas, mediocritates. Liberalitas enim circa acquisitionem amissionémque facultatum versatur. Nam qui omni acquisitione gaudet, omnique amissione dolet, vtrumque magis quam oportet, illiberalis est: qui vtrumque minus quam oporteat, prodigus. Qui verò, vt oportet, vtrumque, liberalis. Vt oportet, híc, velut in aliis etiam, expono, quemadmodum recta ratio dicat. Et quia illi quidem in excessu defectúque sunt, nam vbi extrema sunt, isthic & medium, quod præstantissimum est in quaque specie, & vnum; necessum, & liberalitatem, inter prodigalitatem illiberalitatémque circa facultatum acquisitionem & amissionem, mediam consistere. Bifariam autem facultates, quæstuariumque vocamus. Alia enim per se est facultatum possessio, velut calcei & vestis: Alia verò per accidens, nec tamen ita, vt si quis lance calcei vice vtatur, sed velut emptio conductioque mercenaria. Emuntur enim & calcei. Pecuniæ autem cupidus præ quæstu accidentario, circa numismatum possessionem occupatur. Illiberalis verò, & prodigus, circa accidentarium lucrandi modum. Nam ille quidem in acquisitione naturali augmentum quærit: prodigus verò in necessariis deficit: liberalis autem ex abundantia copia largitur. Species verò harum differre dicuntur, eo quod magis & minus circa particulas ostendunt, vt illiberalis, parcus, sordidus, turpis lucri cupidus. Parcus enim eo quòd non erogat, dicitur: turpis autem lucri cupidus, quod omnia corrodât: sordidus, qui vehementer in exiguis obnititur: deceptor verò depilatorque, qui iniustus ex illiberalitate est.

Tom. III.

A (ὁ μὲν γὰρ χαλεπὸς τοιοῦτός ἐστιν, ὁ δὲ θαῖηον ἐ μᾶλλον πάχων, ἐ πλείω χρόνον, καὶ ὅτ' ἔδει, καὶ ὁποίοις οὐ δεῖ, ἐ ἔπι πολλοῖς· ὁ δὲ ἀμύδρα ποδῶδης, (τωῦ ἀμύδρον) δὴλον ὅτι ἐστὶ τις καὶ ὁ μέσος τῆς ἀμισύτητος. ἐπεὶ οὖν ἡ μύρτη μύρα ἀμφοτεροῖς αἰ ἐξέεικται, φανερόν ὅτι ἐπιφικῆς ἐ μέση τούτων ἐξίς. ἔτε γὰρ παρτερφί, ἔτ' ὑπερέχει, ἔτε οἷς οὐ δεῖ ὀργίζεσθαι, οὐτε οἷς δεῖ ὀκ ὀργίζεσθαι. ὡς τ' ἐπεὶ καὶ παρφότης ἡ βελτίστη ἐξίς περὶ ταύτα τὰ πάθη ἐστίν, εἴη καὶ ἡ παρφότης μεσότης τις, καὶ ὁ παρφότος μέσος τῶ χαλεποῦ καὶ ἀμύδρα ποδῶδους.

B

ΚΕΦΑΛ. Δ.

Περὶ ἐλευθεριότητος καὶ τῶ ἐναντίων κακῶν.

ΕΣΤΙ δὲ ἡ μεγαλοψυχία, ἐ ἡ μεγαλοπρέπεια, ἐ ἡ ἐλευθεριότης, μεσότητες. Ἡ μὲν ἐλευθεριότης περὶ χρημῶν κτήσιν ἐ ἀποβολῶν. ὁ μὲν γὰρ κτήσιν μὲ πάση χαίρων μᾶλλον ἢ δεῖ, ἀποβολῆν ἢ πάση λυπούμενος μᾶλλον ἢ δεῖ, ἀελεύθερος· ὁ δὲ ἀμφοτέρω ἡ ἴσον ἢ δεῖ, ἀσωτος· ὁ δὲ ἀμφοῶς δεῖ, ἐλεύθεριος. τῆσ' ἢ λέγω τὸ ὡς δεῖ, ἐ ἔπι τούτων, καὶ ἔπι τῶ ἄλλων, τὸ ὡς ὁ λόγος ὁ ὀρθός. ἐπεὶ δὲ ὀκῆνοι μὲ εἰσιν ἐν ὑπερβολῇ καὶ ἐλλείψει, ὅπου ἢ ἔχαται εἰσι ἐ μέσον, καὶ τῆσ' ἢ βέλτιστον ἐν ἢ περὶ ἕκαστον τῶ εἶδη τὸ βέλτιστον ἀνάγκη ἐ πλεῖ ἐλευθεριότητα ἢ ἀσωτίας καὶ ἀελεύθερίας περὶ χρημῶν κτήσιν καὶ ἀποβολῶν. διχῶς δὲ τὰ χρημῶν λέγομεν ἐ πλεῖ χρηματιστικῶν. ἡ μὲν γὰρ κατ' αὐτὸ κτήσιν τῶ χρηματός ἐστιν, οἷς ὑποδήματος ἢ ἱματίου. ἡ δὲ κατ' συμβεβηκός μὲν, ἔ μὲντοι οὕτως ὡς ἀν εἶ τις σαθρῶν χηρῶν τῶ ὑποδήματι, ἀλλ' οἷς ἢ πώλησις ἐ ἡ μίσθωσις· χηρῶν γὰρ ὑποδήματι· ὁ δὲ φιλάργυρος ὁ περὶ τὸ νόμισμα τῆς κτήσεως, αἰτὶ τῆς κατ' συμβεβηκός χηρῶς ἐστίν. ὁ δὲ ἀελεύθερος, εἴη ἀν ἐ ἀσωτος κατ' τὸν κατ' συμβεβηκός ἔσπον τῶ χρηματισμοῦ. καὶ γὰρ ἔπι τῶ κατ' φύσιν χηρῶν πλεῖ αὐξήσιν διώκει· ὁ δὲ ἀσωτος, ἐλλείπει τ' ἀναγκῶν· ὁ δὲ ἐλεύθεριος, πλεῖ παρφοισίαν δίδωσιν. αὐτῶ δὲ τούτων εἶδη λέγονται ἀμφοτέρω τῶ μᾶλλον καὶ ἡ ἴσον περὶ μέτρια· οἷς ἀελεύθερος, φιδωλός, καὶ χίμβιξ, ἐ αἰγροκερδής· φιδωλός μὲν, ἐν ἢ μὴ παρφοισίαν, αἰγροκερδής δ', ἐν τῶ ὁποῖον παρφοισίαν· χίμβιξ δ', ὁ σφόδρα παρφοισίαν ἀναπεινόμενος· παρφοισίης δ' καὶ ὁ ἀποστρητής, ὁ ἀδίκος κατ' ἀελεύθεριαν.

Nic. I. 4.
c. 1. & seq.
Mag. I. 1.
c. 2.

Bb iiij

& indigni subiectus imperio: gaudet autem principium assecutus: unde contraria videntur. Nam circa honores occupari, & quæ vulgus sentiat de se, contemnere, non sunt consentanea. Quocirca accuratius hæc discutere oportet. Nam honor exiguus, & magnus, bifariam capiuntur: aut enim à multis is, & vulgaribus, aut ab illustribus ille contingit, qui rursus pro re, in qua euenit, differt. magnus etiam non solum honorantium multitudine, aut qualitate, aut pretio æstimatur, sed veritate: unde & principatus, & reliqua præclara, & studio digna bona censentur, quæ re vera eximia existunt. Quocirca nulla virtus magnitudine caret, qua & amplificare, & ius reddere videtur, in quibus fuerit. Sed enim & inter cæteras virtutes magnanimitas eminet: quare peculiari vocabulo hac præditus, magnanimus appellatur. Quoniam verò bona alia honorabilia sunt, alia verò, vt supra determinauimus; ex quibus alia vere eximia, alia parua sunt; quibus nonnulli, cum digni sint, se ipsos dignos etiam arbitrantur, in iisdem solet elucere magnanimus. Quadri-fariam verò hæc discernuntur. Nam & dignum esse iis, & sese dignum iis iudicare contingit interdum. Interdum verò & mediocribus dignum, iis quoque se dignum iudicare. Nonnunquam verò è conuerso, vtralibet hæc ad se inuicem componuntur. Nam cum exiguis aliquis dignus, magnis atque honorabilibus se dignum arbitrat, alius maximis dignus, paruis se dignum existimat, prior quidem hic exiguis dignus, magna que affectans, vituperationem meretur. Dedecens enim id est, ac minimè honestum, præter dignitatem quippiam consequi. Verùm & is vituperandus, qui præsentihonore dignus, eum tamen auerfetur. Restat iam vtrique horum contrarius, qui cum rebus magnis dignus sit, se ipsum etiã dignum arbitretur: hic laudabilis, & inter hos medius est. Et quia circa honoris electionem, fruitionemque circa honorabilia reliqua bona, dispositio est præstantissima magnanimitas, & quemadmodum ostendimus, non circa vtilia occupatur, ac ipsa mediocritas cum primis laudabilis; manifestum, etiam magnanimitatem esse quandam mediocritatem. Contrariorum autem, hoc quod diximus, indignus cum sit, maximis sese dignum arbitrantem, lentitudo est. Tales quippe lætos dicimus, qui magna venditant, cum non infint. Verùm vbi dignus, magnis se indignum censet, pusillanimitas appellatur. Pusillanimitas enim est, qui præclara meritis, iis sese indignum iudicari.

A Ἐ ἀρχόμενος ὑπὸ ἀδελφίου. Ἐ * χαίρειν μα-
 λιστα τυγχάνων. ἔγωγε μὲν οὖν δόξω εἶναι ἐν δυν-
 τήσιν ἔχων. ὁ γὰρ εἶ) τε μάλιτα περὶ ἡμῶν,
 Ἐ κατὰ φρονητικὸν εἶ) τῶν πολλῶν, καὶ δόξης,
 ἔχοντο λογιστῶν. δεῖ ὅτι τὸ δὲ εἰσοδῶν εἰπεῖν.
 ἐστὶ γὰρ ἡμῶν καὶ μικρὰ καὶ μεγάλα διχῶς. ἢ γὰρ ἔ-
 ὑπὸ πολλῶν τῶν τυχόντων, ἢ τὰ ὑπὸ τῶν
 ἀξίων λόγου, Ἐ πάλιν τῶν * ὅτι ἡνιήθη ἢ πημῆ
 ἀφ' ἑρῆ. μεγάλη γὰρ ἔτι πλῆθ' ἡμῶν
 τῶν, ὅσδε τὰ ποιῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἡμῶν
 εἶ). τῆ ἀληθείᾳ δὲ Ἐ ἀρχαὶ καὶ ἀλλὰ ἀγαθὰ
 ἡμῶν καὶ ἀξία σπουδῆς ταῦτα, ὅσα μεγάλα
B ἀνηθῶς ἔστιν ὥστε Ἐ ἀρετὴ ὅσδε μία δύου με-
 γάλους. δὲ δόξωσι μεγάλους ποιῶν ἕκαστη, πε-
 ρὶ ὅσδε ἕκαστη αὐτῶν, ὡς ἔφ' εἶπομεν. ἀλλ' ὁ-
 μῶς ἔστι τις περὶ ταῖς ἀλλὰς ἀρεταῖς μία με-
 γαλοψυχία, ὡς ἔφ' καὶ ἰδίᾳ μεγαλοψυχον τῶ-
 τον λεκτέον τὸν ἔχοντα ταύτην. ἐπεὶ δὲ ἔστιν ἔ-
 νια τῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν τίμια, ταῖς δὲ ὡς διω-
 εἶσθαι πρῶτον, τῶν τοιούτων δὲ ἀγαθῶν ἔστι
 ταῖς μὲν μεγάλα καὶ ἀλήθια, ταῖς ὅ μικρὰ καὶ
 τοῦτων ἔνιοι ἀξιοὶ καὶ ἀξιοῦσιν αὐτοῖς. ἐν τοῖς
 ζητητέοις ὁ μεγαλοψυχος. τετραχῶς δὲ ἀδελ-
 φη ἀφ' ἑρῆ. ἐστὶ μὲν γὰρ ἀξίον εἶ) μεγάλων,
 καὶ ἀξιοῦν ἑαυτὸν τοῦτων. ἐστὶ ὅ μικρὰ καὶ ἀξίον
C ἵνα τηλικούτων, Ἐ ἀξιοῦν ἑαυτὸν τοῦτων. ἐστὶ
 δὲ ἀδελφῶν πρῶτον ἕκαστα αὐτῶν. ὁ μὲν γὰρ
 δὲ εἶη τοιούτος, οἷος ἀξίος ὢν μικρῶν, μεγάλων
 ἀξιοῦν ἑαυτὸν τῶν ἐπιπέσθαι ἀγαθῶν. ὁ δὲ ἀ-
 ξίως ὢν μεγάλων, ἀξίῳ δὲ μικρῶν ἑαυτὸν. ὁ
 μὲν οὖν ἀξίος μικρῶν, μεγάλων δὲ ἀξίων ἔ-
 αὐτὸν, ψεκτός. * ἀπίκτον γὰρ καὶ ἕκαλον ὁ πρῶτος
 τῶν ἀξίων τυγχάνων. ψεκτός δὲ καὶ ὅστις ἀξίος ὢν
 ὑπὸ ἀρχόντων αὐτῶν, τῶν τοιούτων μετέχων μὴ ἀ-
 ξιοῖ ἑαυτὸν. λείπεται ὅτι ἐν ταῖς ἐπιπέσθαι τοῖς
 ἀμφοτέροις, ὅστις ἀξίος ὢν μεγάλων, ἀξιοῖ
D αὐτὸς ἑαυτὸν τοῦτων, Ἐ τοιούτος ἔστιν οἷος ἀξιοῦν
 ἑαυτὸν. ὅτι ἐπαμνετός, καὶ μέσος τοῦτων. ἐπεὶ
 οὖν περὶ ἡμῶν ἀρεσιν καὶ χρεῖσιν, Ἐ τῶν ἀλλῶν
 ἀγαθῶν τῶν ἐπιπέσθαι, ἀρετὴ ἔστι δὲ ἀρετῆς ἢ με-
 γαλοψυχία, Ἐ τῶν ἐπιπέσθαι, καὶ ἔτι περὶ τὰ
 χρεῖσιν τὸν μεγαλοψυχον, ἀμα ὅτι ἢ μεσό-
 της αὐτῆ ἐπαμνετώτατη, δὴλον ὅτι Ἐ μεγαλο-
 ψυχία μεσότης αὐτῆ. τῶν δὲ ἐπιπέσθαι, ὡς ἔφ'
 διεγράψαμεν, ἢ μὲν ὅτι τὰ ἀξιοῦν ἑαυτὸν ἀ-
 γαθῶν μεγάλων ἀξίον ὄντα, ψευδότης. τοῖς
 τοιούτοις γὰρ ψαύνοις λέγουμεν, ὅσοι μεγάλων οἶον-
 ται ἀξιοὶ εἶ), ὅσοι ὄντες. ἢ ὅτι περὶ ὁ ἀξίον ὄντα
 μὴ ἀξιοῦν ἑαυτὸν μεγάλων, μικροψυχία. μι-
 κροψυχου γὰρ εἶ) δόξει, ὅστις ὑπὸ ἀρχόντων δὲ ἀ-
 δικαίως ἀξιοῖτο, μὴ ἀξιοῖ μνηστῆρος μεγαλῶν ἑαυτὸν.

γρ. ὅτι πῆ

Fort. ἀπίκτον

πν

ὡς τ' αἰαλῆ καὶ πλεῖν μεγαλοψυχίας εἶναι με-
 σότητα χαυνότητος ἔμικροψυχίας. ὁ δὲ τέταρ-
 τος τῶν δρειδέντων, ἔτε πάντων ψεκτός,
 ἔτε μεγαλόψυχος, περὶ ὅσον ἔχον μέγεθος.
 ἔτε γὰρ ἀξίος, ἔτε ἀξιοὶ μεγάλων. διὸ οὐκ
 ἐναπίος. καίτοι δόξεν αὐτὸ ἐναπίον εἶναι τὰ με-
 γάλων ἀξίω ὄντι, μεγάλων, ὅ, μικρῶν ὄντα
 ἀξίον, ἀξιοῦν ἑαυτὸν. οὐκ ἔστι ὅ ἐναπίος ἔτε
 * τὰ μεμπτῶς εἶναι. ὡς γὰρ ὁ λόγος κελεύει, ἔ-
 χῃ, ἔτε αὐτὸς ὅτι τῆ φύσιν τὰ μεγαλοψύχων ὡν
 γὰρ ἀξιοὶ τούτων ἀξιοῦσιν αὐτοὺς ἀμφο. καὶ ὁ
 μὲν γὰρ οἶτο αὐτὸ μεγαλόψυχος. ἀξιώσῃ γὰρ ὡν
 ὅτιν ἀξίος. ὁ δὲ μικροψύχος, ὅς ὑπαρχόντων
 αὐτὰ μεγάλων καὶ ὑμῶν ἀγαθῶν οὐκ ἀξιοί,
 τί δὲ εἴποι, εἰ μικρῶν ἀξίος ἔω; ἢ γὰρ δὲ μεγά-
 λων ἀξίω, χαυνός ἔω, ἢ τοι ἐλαττόνων. διὸ καὶ
 οὐδεὶς δὲ εἴποι μικροψύχον, εἰ τίς μέποιος ὡν,
 δέχῃ μὴ ἀξιοὶ ἑαυτὸν, ἀλλ' ὑπερείκει. ἀλλ'
 εἰ τις ἀγαθῶν ὡν, καὶ ἡγεμόνος μέγα εἶναι ὅ
 δέχῃ.

Interpr.
 τὰ οὐ μεμ-
 πτῶς εἶναι

ΚΕΦΑΛ. 5.

Περὶ μεγαλοπρεπείας.

ΕΣΤΙ δὲ ὁ μεγαλοπρεπὴς ὁ πλεῖν πλεῖν
 τυχεύουσα πρᾶξι καὶ παρὰ τῶν, ἀλλὰ
 πλεῖν δαπνῶν, εἰ μὴ που καὶ μετὰ φορὰν λέ-
 γουσα. αὐτὸ δὲ δαπνῆς μεγαλοπρεπεία οὐκ
 ἔστι. ὅ μὲν γὰρ πρέπον ἐκ χόσμου ὅτιν ὁ δὲ χόσ-
 μος οὐκ ἐκ τῶν τυχόντων αἰαλωμῶν, ἀλλ' ἐκ
 ὑπερβολῆ τῶν αἰαλῶν ὅτιν. ὁ δὲ ἐκ μεγάλης
 δαπνῆς τῶν πρέποντος μεγέθους παρὰ τῶν, καὶ
 τῆς τῶν αὐτῆς μεσότητος, καὶ ὅτι τῆ τῶν αὐτῆς ἡ-
 δοτῆ ὀρεκτικός, μεγαλοπρεπὴς. ὁ δὲ ὅτι ὅ
 μεῖζον καὶ πρᾶξι μέγος, αὐτοῦμος. ὁ μὲν ἀλλ'
 * ἐχθρῶν * γῆνιασιν, οἷς καλοῦσιν ἀπει-
 ροχάλας ἔ σαλακωνας. οἷς εἰ εἰς γάμον δα-
 πνῶν τίς τῶ ἀγαθῶν, πλούσιος ὡν, δοκεῖ
 πρέπειν ἑαυτὰ τῶν αὐτῶν κατὰ σκῶν, οἷς *
 ἀγαθοδαμνίας εἰσῶντι, ἔτε μὲν μικρο-
 πρεπὴς. ὁ δὲ τῶν αὐτῶν δεχόμενος ἐκείως μὴ
 δόξης χάριν μὴ δὲ δι' ἐξοισίαν, ὁμοίος τὰ τῶ
 σαλακωνι. ὁ δὲ κατ' ἀξίαν ἔτε ὡς ὁ λόγος, μεγα-
 λοπρεπὴς ὅ γὰρ πρέπον κατ' ἀξίαν ἔστιν. οὐ-
 δὲν γὰρ πρέπει ὅ πρᾶξι πλεῖν ἀξίαν. διὸ δὲ πρέ-
 πον εἶναι. καὶ γὰρ τῶ πρέποντος κατ' ἀξίαν, καὶ
 πρέπον, ἔτε πλεῖν ὁ οἷς πλεῖν οἰκέτου γάμον ἔτε-
 ρον ὅ πρέπον, καὶ πλεῖν ἐρωμένου. ἔτε αὐτὰ, εἰ πρᾶ-
 ὅτι τῶ σούτον ἢ τῶ σούτον. οἷς τ' ἡγερίας οὐκ ἔτε

ἡ. ἔχουσι
 καλοῦσιν
 οἷς καλοῦσιν
 οἷς καλοῦσιν

In sequē-
 tib. multa
 corrupta
 sunt.

A Itaque magnanimitatem necessum est me-
 diocritatem esse inter pusillanimitatem &
 lentitudinem. Porro quartus ex his, neque
 omnino vituperatione dignus, neque ma-
 gnanimus, in nulla re magni quippiam con-
 secutus. Neque. n. vel dignus existit, vel
 ita de se ipso censet: quapropter non est
 contrarius. Nam etsi planè contraria inter
 se videantur, magnis dignum magna, & par-
 uis dignum exigua deberi sibi arbitrari: cō-
 traria tamen non sunt, eo quòd hic repre-
 hensione careat, quandoquidem ex ratio-
 nis instinctu agit, & eadem qua magnani-
 mus, naturæ conditione: cūm vterque qui-
 bus dignus est, sese dignū arbitratur. Ma-
 gnanimus, ex iis quibus dignus est, sese di-
 gnū cēsebit. Pusillanimis verò, cūm magna
 insint ei bona honorabilia, si eis se indignū
 iudicat, quid faceret, si paruis dignus esset?
 Aut igitur magnis se dignū iudicās, lentus,
 aut pauciorū. Quocirca nemo pusillanimē
 dixerit, qui inquilinus tantūm, se nō imperio
 dignū censeat, seque subiiciat, verūm qui
 honesto loco natus sit, imperiumque rem
 C magnam iudicavit.

CAPVT VI.

De magnificentia.

Magnificus autem, non ex qualibet
 operatione electioneue dicitur, sed
 ex sumptibus, nisi fortè per trāslationem ita
 vocetur: absque sumptu enim magnificen-
 tia non est. Nam πρέπος, id est, decens, in or-
 natu: ornatus verò, non in quibuslibet, sed
 D in necessariorum excessu consistit. Verūm
 qui in magno sumptu decentem magnitu-
 dinem eligit, eamque mediocritatem cum
 eiusmodi voluptate expetit, magnificus
 est. Qui verò amplius quàm par sit, & præ-
 ter modū, is nomine caret, tamen quandā
 affinitatem inter sese habent, quos vocant
 ineptos, & prodigos. Nam qui opulentus,
 dilecti hominis nuptiis sumptus suppeditat,
 cum apparatus se decere arbitratur:
 Qui frugales, paucaque desiderantes, con-
 E nuptiali apparatu eos excipiat, nec ob glo-
 riam, neque pro authoritate peculiari ali-
 qua, prodigo similis videtur. Verūm qui
 pro dignitate, iuxtaque rationem id facit,
 magnificus est: decorum enim iuxta digni-
 tatem est, quandoquidem nihil præter di-
 gnitatem decet: nam decorum esse oportet.
 decentis est agere iuxta dignitatem,
 & quod deceat, & circa quid deceat.
 Aliud enim decorum est circa familia-
 ris, aliud circa amati nuptias, atque
 ipsi etiam in tantum, aut eiusmodi,
 di, vt spectaculum, Cimonem, non

Themistoclem, quod humiliore fortuna haectenus esset, decere aiebat: ille vero, cui qualiscumque sit dignitas, perinde est, nullus est horum. De liberalitate vero similiter se habet. Nam liberalis aliquis est, quando liber.

CAPVT VII.

Persequitur breuiter reliquas plerasque virtutes supra enumeratas, cum contrariis vitiis.

ET ferè etiam sic cætera circa mores, vel laudabilia, vel vituperabilia. Nam alia excessus, alia defectus, alia verò mediocritates sunt passiuæ. Quemadmodum inuidus, & alienis malis gaudens. Iuxta hos enim habitus dicitur: inuidus quidem angi dignorum successu, hic verò in eadem passione nomine carere, sed ei affectioni obnoxius, notus est, gaudento indignorum vel casibus, vel successibus, item & dignorum lætando. Medius verò inter hos est, indignabundus, & quod veteres νίμισον vocant, à dolendo, ob indignorum successum. Quapropter & Nemesis deam esse arbitratur. Verecundia, mediocritas est inter impudentiam & stuporem. Nam qui nullam de se existimationem moratur, impudens: qui omnes, stupidus: qui verò apparentes quasdam modestè, verecundus. Amicitia verò medium inter inimicitiam & adulationem. Nam qui omnibus pro cupiditate sua iucundè congregitur, adulator est: qui verò voluptatem omnem vitat, odiosus: verum qui nec sectatur, nec refugit omnem voluptatem, sed quod optimū videtur in congressu obseruat, amicus est. Grauitas verò, mediocritas est inter contumaciam, & placendi studium. Nam qui nihil in conuictu alteri largitur, sed contemnit, contumax: qui verò omnia, omnibusque se subiicit, placendi studiosus est: qui verò alia quidem largitur, alia non, grauis appellatur. Verus autem, & simplex, quem rigidum vocant, inter dissimulatorem & iactabundum medius est. Nā qui sua deteriora mētitur, quàm sunt, idq; non ignorans, dissimulator: qui verò maiora prædicat, iactabundus est: verū qui vt habeat, exponit, verus, & iuxta Homerum sapiēs appellatur. Et in vniuersum hic quidem veri, ille falsi amator est. Porro vrbinitas, mediocritas est, & vrbanus, inter rusticum & scurrā medius. Quemadmodū enim circa alimentum, vorax, & qui cibos fastidit, differunt, quòd hic nihil aut pauca,

A Θεμιστοκλῆς παρέπειν ἰὼ ἐποίησατο Ολυμπιάζε, δὲ τὴν περὶ τῆς ἀσθενείας τῆς πενιότητος, ἀλλὰ Κίμωνι. ὁ δὲ ὅπως ἐτυχεν ἔχων πρὸς τὴν ἀξίαν, * ὁ ὄφθεις τούτων. καὶ ἐπὶ ἐλευθεριότητος ὡσαύτως. ἐστὶ γὰρ ἴσως * ὡς ἐλευθεριότητος, ὅταν ἐλευθεριότητος.

Scribo, οὐτ' ἐλευθεριότητος, οὐτ' ἀειθεριότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

B Ὅτι ἔτι τῶν ἄλλων ἕκαστα τῶν περὶ τῆς ἡθῆς ἐπαμνετῆρ ἔψικτῆρ, τὰ μὲν ἰσοφροσύναι, τὰ δὲ ἐλλείψεις, τὰ δὲ μεσότητες καὶ ποῖα ταῦτα.

C Σχεδὸν ὅτι τῶν ἄλλων ἕκαστα τῶν περὶ τῆς ἡθῆς ἐπαμνετῆρ καὶ ψικτῆρ. τὰ μὲν γὰρ ἰσοφροσύναι, τὰ δὲ ἐλλείψεις, τὰ δὲ μεσότητες εἰσι παθητικά. * ὅτι ὁ φθονεὺς καὶ ἐπιχαυρέκακος κατὰ τὴν ἀξίαν λέγονται, ὁ μὲν φθόνος τὸ λυπεῖσθαι ἐπι τῆς κατὰ ἀξίαν ὅτι φαίνεται ὅτι τὸ ἐπιχαυρέκακος πάθος ἐπὶ τὸ αὐτὸ αὐώνυμοι ἀλλ' ὅτι ἔχων * δηλῶς, ἐπὶ τῶν χαίρειν ταῖς κατὰ τὴν ἀξίαν κακοφροσύνης, ἔστι φροσύνης, * δὴ λυπεῖσθαι τῶν χαίρειν τῶν ἀξίαν κακοφροσύνης. δὲ καὶ θεὸν οἰόνται εἶναι τὴν νέμεσιν. * αἰδώς, ὁ μὲν γὰρ μηδεμίαν φρονήτων δόξης, ἀναίμακτος. ὁ δὲ πάσης ὁμοίως κατὰ πληξ. ὁ δὲ τὸ φαινόμενον ἐπιφάνει, αἰδήμων. φιλία δὲ μεσότης ἔχρας ἔκδορα καίαι. ὁ μὲν γὰρ ἀχεραῖς ἀπύματα πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ὁμιλῶν, χέλας. ὁ δὲ πρὸς ἀπάσας ἀντικρουῶν, ἀπερηθικός. ὁ δὲ μήτε πρὸς ἀπάσας ἠδονῶν μήτ' ἀχρηστων μήτ' ἀπὸ πείνων, δηλῶ πρὸς τὸ φαινόμενον βέλυσον, φίλος. * σεμνότης δὲ, μεσότης αἰδώς καὶ ἀρεσκείας. ὁ μὲν γὰρ μηδὲν πρὸς ἕτερον ζῶν, δηλῶ κατὰ φρονητικός, αὐθάδης. * ὁ δὲ πρὸς ἀπᾶν, ἢ ἔστι πρὸς τῶν ἐλαττωρ, ἀξίους ἕτως ἔχων, σεμνός. * ὁ δὲ δηληθῆς καὶ ἀπλοῖς, ὃν καλοῦσιν αὐτὸ κασον, μέσος τῶν εἰρωνος καὶ ἀγαθῶνος. ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰ χεῖρα κατ' αὐτῶν ψευδόμενος μὴ ἀγαθῶν, εἰρων. ὁ δὲ ἐπὶ τὰ βελτίω, ἀγαθῶν. ὁ δὲ ὡς ἔχει, ἀγαθῆς, καὶ κατὰ τὴν ἀξίαν. * ὁ μὲν γὰρ φιλαλήθης, ὁ δὲ φιλοψευδῆς. * ἐστὶ δὲ καὶ ἡ ἀντραπελία μεσότης, ἔστι δὲ ἀντραπελος μέσος τῶν ἀγροῦ καὶ ἀγροῦ καὶ ἀγροῦ καὶ ἀγροῦ. ὡς πρὸς τὸ πᾶν ἐπιφροσύνη ὁ σικχὸς τῶν παμφάγων ἀγαθῶν.

Mag. l. i. c. 28.

Malim δὴ λυπεῖσθαι τῶν χαίρειν ὅτι

χ. γὰρ χαίρειν ὅτι fine μή. & ita interpret. Syl. sic καὶ μὴ χαίρειν δὲ ἐπὶ ταῖς ἀξίαις ὅτι φροσύνης.

Nic. l. 4. c. vlt.

Magn l. i. c. 30.

Mag. l. i. c. 32.

Mag. l. i. c. 29.

Nic. l. 4. c. 12.

Nic. l. 4. c. 13.

Mag. l. i. c. 33.

Οδυσ. γ. φειδῶς δὲ ἐκ ἐρείαι μάλα γὰρ πιπρῶ μῆρος ὅτι.

Nicom. l. 4. c. 14.

Sylb. αἰδώς.

Fort. ἢ ὀλίγα ἢ χυτὸ paulo ante: vel ἂν ἢ χαλ.

γρ. μισότη- πρ.

Scrib. σ δυνάμειος. Sylb. ὁ ὅ κρ. vel πρ. ὅ

Fort. τὸ μὴ λυπ.

Nic. I. 2. c. 8.

Syl. λιλί- ξεται vel λεχθήσεται.

ὁ μὲν μὴ γέν, ἢ ὀλίγα, καὶ χαλεπῶς παροισιάσθαι. ὁ δὲ πᾶντα διχραῖος. ἔτω καὶ ὁ ἀγροικὸς ἐχθρὸς τῷ φορτικῷ καὶ βωμολόχῳ. ὁ μὲν γὰρ ἔστιν ἡγοῖον, * ἀλλὰ χαλεπῶς παροισιάσθαι. ὁ δὲ πᾶντα διχραῖος καὶ ἠδέως. δὲ δὲ ἐσθότερον, ἀλλὰ τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ, καὶ χτ' ἄλλα. ὅτι δὲ διχραῖος ἢ ἢ δὲ ἀποδείξαις ἢ αὐτῆ. ἢ τε γὰρ βύραπελία ἢ τοιαῦτα, καὶ μὴ ἰὼ μεταφέρντες λέγεται, ὅτι φασὶν ἐξίς. καὶ ἡ μεσότης ἐπαμειβή. τὰ δὲ ἀκρα φασὶν. ἔστι δὲ διττῆς βύραπελίας, (ἢ μὲν γὰρ ἐν τῷ χαίρειν ὅτι ἐν ἡγοῖα, καὶ ἐν εἰς αὐτὸν, ἐὰν ἢ τοιονδὶ, ὡς ἐν καὶ σκαμμά ὅτιν, ἢ δὲ ἐν τῷ δύνασθαι τοιαῦτα πορίζεσθαι, ἔτεροι μὲν εἰσιν ἀλλήλων, ἀμφοτέρω μὲν τοῖ * μεσότης. καὶ γὰρ * τὸ δυνάμειον τοιαῦτα πορίζεσθαι ἐφ' ὅσοις ἢ δῆσεται * ὅτι κείνων, καὶ εἰς αὐτὸν ἢ τῷ ἡγοῖον, μέσος ἔσται τῷ φορτικῷ καὶ τῷ ψυχρῷ. ὁ δὲ ὅρος ὅτι βελτίων, ἢ * τὸ λυπηρὸν εἶ) τὸ λεγόμενον σκωπτομύρον ὅτι ὁ ποιῶν μᾶλλον γὰρ δὲ ἐν μεσότητι ὄντι δὲ ἐσθότερον. ὅτι γὰρ κείνη δὲ. πᾶσα δὲ αὐτὰ αἰ μεσότητες ἐπαμειβή μὲν, ὅτι εἰσὶ δὲ δὲ ἐσθότερον, ἢ δὲ αἰ ἐσθότερον κακία. αἰδύ παροισιάσθαι γὰρ. τὰ δὲ πᾶντα ὅτιν ἐν ταῖς τῷ παρὰ τῷ δὲ ἐσθότερον ἐκαστὸν γὰρ αὐτῶν πάθος ἢ ὅτι. δὲ δὲ τῷ φροσίν εἶ), εἰς τὰ φροσίν συμ- βολήσθαι δὲ ἐσθότερον. ἔστι γὰρ (ὡς τῷ λεγόμενον ἐν τοῖς ὑπερῶν) ἐκαστὸν πᾶς δὲ ἐσθότερον, καὶ φροσίν ἀλλως μὲν φροσίνσθαι. ὁ μὲν οὖν φρόνος εἰς ἀδικίαν συμβολήσθαι παρὸς γὰρ δὲ ὄντι αἰ παροισιάσθαι αἰ ἀπ' αὐτῶν. ἢ ἢ νέμεσις εἰς διχρασιώω, ἢ αἰδύ εἰς σκωπτομύω. δὲ δὲ ὅτι ἐσθότερον ἐν τῷ γὰρ ἐσθότερον τῷ σκωπτομύω. ὁ δὲ δὲ ἡγοῖα καὶ ψευδής, ὁ μὲν ἐμφρων, ὁ δὲ ἀφρων. ἔστι δὲ ἐσθότερον τοῖς ἀκροῖς τῷ μέσῳ, ἢ ἐκείνη δὲ ἡγοῖα δὲ ὅτι τῷ μὲν μετ' ἐσθότερον γὰρ αὐτῶν, τὰ δὲ πολλὰ καὶ μετ' ἡγοῖα. καὶ εἰσιν ἐσθότερον οἱ αὐτοὶ θρασυδῆλοι καὶ τὰ μὲν ἀσωτοὶ, τὰ δὲ ἀειλύθηροι καὶ ὅλως αἰδύμαλσι κακῶς. ὅτι μὲν γὰρ κακῶς αἰδύμαλσι εἰσιν, μέσοι γίνονται. ἐν τῷ μέσῳ γὰρ ὅτι πᾶς τὰ ἀκρα. αἰ δὲ ἐσθότερον δὲ δὲ ἐσθότερον ὑπερῶν τοῖς ἀκροῖς παρὸς τῷ μέσῳ ὁμοίως ἀμφοτέρω, ἀλλ' ὅτι μὲν χτ' ὑπερβολῶν, ὅτι δὲ χτ' ἐλλείψιν. αἰ- πια δὲ τὰ τε παρὸς τὰ ἡγοῖα δύο. ὀλιγότης τε, ὅτι τῷ παρὸς τὰ ἡγοῖα ἀμφοτέρω, καὶ ὅτι ἐφ' ὁ αἰ μὲν τῷ μὲν, μᾶλλον τῷ ἐσθότερον ἐσθότερον εἶ) δὲ δὲ. ὁ δὲ τῷ τῷ, ὅτι τῷ ὁμοίωτερον, ἢ ἡγοῖα ἐσθότερον φαίνεται. ὅτι πᾶς τῷ τῷ παρὸς τῷ φράσθαι, καὶ ἀσωτία παρὸς ἐλλείψιν. καὶ μὲν οὖν τῷ δὲ ἡγοῖα δὲ ἐσθότερον εἶρη- τῷ γὰρ δὲ δὲ διχρασιώω ἢ δὲ * λέξεσθαι.

A aut agrè admittat, ille verò facilè omnia: sic rusticus habet ad importunum, ac scurram. Nam ille ridiculum nihil, aut agrè admittit, hic verò omnia & promptè, & suaviter: verùm neutrum ita decet, sed quædam admittenda ioca: quædam non, idq; iuxta rationem: quod facit urbanus. Ratio est in promptu, quandoquidem & eiusmodi est urbanitas, non quem æquissimū habitum, & mediocritatem laudabilem vocant: extrema verò vituperabilia sunt. Duplex autem urbanitas est: (alia enim, quæ ridiculis gaudet, iocisque etiam in ipsum scommate iactis, alia quæ iocos lususque exhibere aliis potest:) Diverse quidem à se inuicem, sed mediocritates ambæ. Nā qui & exhibere iocum aliis potest, quo afficiatur syncerè iudicans, & qui in se dictum ferre ridiculum, inter importunum & frigidum medius est. Quæ determinatio melior est, quàm si illuso, quomodocumq; affecto, molestū esse quod dicitur, asseratur: quippe quod magis placere, ea moderatione prædito conueniat: hic enim rectè iudicat. Cæterum omnes hæc mediocritates etiam laudabiles sunt, non tamen virtutes dici debent, neque earum contraria, vitia, quippe quod hæc omnia, ex affectionum diuisione, carere electione constat: vnaquæque enim harum affectio quædam est. Et quia naturalis est, ad naturales etiam virtutes refertur. Naturales enim quodammodo virtutes hæc sunt, vt ex sequentibus patebit, cum prudentia: vnde & inuidia, iniustitia, (nam ad alium spectant actiones ab ipsa profectæ) & indignatio iustitiz, verecundia modestiæ accensentur: quocirca & eo in genere modestiam definiunt. Verus autem & vanus eiusmodi, vt ille sapiēs, hic stultus sit: verùm medium magis extremis contrarium est, quàm ipsa sibi, eo quòd illud cum neutro iungatur, & sit, hæc verò frequenter. Suntque nonnunquam timidi audaces, ac partim prodigi, partim illiberales, & prorsus vitiosè inæquales sunt. Quando enim rectè inæquales sunt, medij existunt: medio namque extrema aliquo modo insunt. Verùm contrarietates non videntur extremis similiter iuxta medium ambæ inesse. Interdum enim iuxta defectum, aliquando iuxta excessum insunt: quorum causa sunt duo illa suprà commemorata. Paucitas erga iucunda insensatorum, & quod contrarium magis esse videtur, in quo magis peccatur. Tertium vero, quod rarius, minus contrarium videtur: vt audacia ad fortitudinem, & prodigalitas ad liberalitatem. De reliquis igitur virtutibus laudabilibus ferè dictum est: itaque de iustitia deinceps dicendum erit.

A

ARISTOTELIS ETHICORVM
AD EVDEMVM,

LIBER QVARTVS.

*Sequentes tres libri totidem fere verbis inter
Nicomacheos leguntur: nec sunt ab interprete, qui
opus ad Eudemum vertit, translati: exceptis duo-
bus huius libri capitibus. itaque apposita hic est
versio*

DIONYSII LAMBINI,

CAPVT I.

*De iustitia & iniustitia, quales sint, & quot
modis dicantur.*

DE iustitia autem & iniustitia hoc
videndum est, quibus in actio-
nibus versentur, quænam me-
diocritas sit iustitia: quarum de-
nique rerum medium sit ius.

Quibus in rebus exquirendis &
explicandis, eadem atque in superioribus via
rationeque vtamur. Videmus igitur eum ani-
mi habitum, quo ad res iustas gerendas homi-
nes efficiuntur idonei, quoque res iustas & a-
gunt, & volunt, ab omnibus iustitiam intelli-
gi atque appellari solere: eodemque modo iu-
stitiam habitum esse, quo & iniuriam faciunt,
& res iniustas volunt. Itaque hæc primùm no-
bis quoque veluti quadam imagine adumbrata
posita sint & concessa. Neque enim ita se res
habet in scientijs & facultatibus, vt in habiti-
bus. Facultas enim seu potestas, & scientia,
eadem contrariorum videtur esse: habitus au-
tem contrariorum non idem est. verbi gratia,
à bona valetudine non aguntur contraria, sed
ea quæ sunt bonæ valetudinis propria dūtaxat.
Dicimus enim, aliquē valenter ambulare, cum
ita ambulat, vt is qui bene valet. Sæpenum-
ero igitur ex contrario habitu habitus intelli-
gitur contrarius: sæpe ex rebus habitui subiectis.
Nam si bona corporis habitudo & firma con-
stitutio nota sit, nota erit etiam mala; & cog-
nitijis quæ firmam corporis constitutionem effi-
ciunt, firma quoque corporis constitutio erit
cognita: & rursus ex hac ipsa, ea quæ bonam
corporis habitudinem efficiunt. Si enim bona
corporis habitudo, soliditas carnis est; necesse
est malam corporis habitudinem, carnis ra-
ritatem esse: & quod vim habet efficientem
firmæ corporis constitutionis, id ad carnis
soliditatem gignendam necessariò valebit.
Plerumque autem sequitur, vt si altera pluribus
modis dicantur, alterorū quoque multi sint si-
gnificandi modi: verbi gratia, si multæ sint
iusti significationes, erūt & iniusti multæ. Mul-
tis autē modis iustitia & iniustitia dici vidētur.

Tom. III.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙ-
ΚΩΝ ΕΥΔΗΜΙΩΝ ΤΟ Δ.

Κ Ε Φ Α Λ Α. α.

B

Περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, ποῖαί τε
καὶ ποσῶς λέγονται.

ΠΕΡΙ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀδι-
κίας σκεπτόμενον, περὶ ποῖας τε
τυγχάνουσιν οὐσαι ἀδικίαι,
καὶ ποῖα μέσότης ἐστὶν τῆς δι-
καιότητος, καὶ τὸ δικαίον ἢ τὸ μέσον. ἡ δὲ
σκέψις ἡμῶν ἔστω κατὰ τὴν αὐτῶν μέθοδον
τοῖς περὶ ἀδικίας λόγοις. ὁρῶμεθα δὴ πρῶτον τὴν
ἐξ αὐτῶν ἐξίτητον βουλομένην λέγειν δικαιο-
σύνην, ἀφ' ἧς ἀδικητικοὶ τῶν ἀδικῶν εἰσὶ,
καὶ ἀφ' ἧς δικαιοπραγεῖσι καὶ βούλονται
τὰ δίκαια. τὸν αὐτὸν δὲ ἔσπον καὶ περὶ ἀδι-
κίας, ἀφ' ἧς ἀδικοῦσι καὶ βούλονται τὰ ἀ-
δικα. δὲ καὶ ἡμῶν περὶ τὸν ὡς ἐν τῷ περὶ
ἀποκειμένων ταῦτα. ὁσὸν γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχῃ
ἔσπον ἐπὶ τῆς ἐπισημῆς καὶ διωξιμῆς,
καὶ ἐπὶ τῆς ἐξέσεως. διωξιμῆς μὲν γὰρ καὶ ἐπι-
σημῆς δοκεῖ τῶν ἐναντιῶν ἢ αὐτῆς εἶναι. ἐξίτητος
δὲ ἡ ἐναντιότης, τῶν ἐναντιῶν ὅτι οἷον ἀπὸ
τῆς ὑγιείας οὐ ἀφαιρέται τὰ ἐναντία,
ἀλλὰ τὰ ὑγιεινά μόνον. λέγουμεθα γὰρ ὡς
ὑγιεινὸς βαδίζει, ὅταν βαδίζῃ ὡς ἀπὸ ὑ-
γιαίνων. πολλάκις μὲν οὖν γνωρίζεται τῆς
ἐναντιότητος ἐξίτητος ἀπὸ τῆς ἐναντιότητος. πολλάκις
τε αἰετῶς ἀπὸ τῆς ἀποκειμένων. ἐὰν τε
γὰρ ἡ διεξία ἢ φανερά, καὶ τῆς καχεξίας φα-
νερά γὰρ, καὶ ἐκ τῆς διεξίας τῆς διεξίας,
καὶ ἐκ ταύτης τὰ διεξίαι. εἰ γὰρ ἐστὶν ἡ
διεξία, πυκρότης ἀρχῆς, ἀσάχη καὶ τῆς κα-
χεξίας εἶναι μανότητος ἀρχῆς καὶ τῆς διεξίας,
τὸ ποιητικὸν πυκρότητος ἐν ἀρχῇ. ἀκολουθεῖ
δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐὰν ἴσως πλεονα-
χῶς λέγη, καὶ ἴσως πλεοναχῶς λέγεσθαι.
οἷον εἰ τὸ ἀδικον, καὶ ἡ ἀδικία. ἔοικε γὰρ πλεο-
ναχῶς λέγεσθαι ἢ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία.

Nic. l. 5.
Mag. l. 1.
c. 54.

N. ἀπὸ τῆς
ὑγ.

N. ὑγ. βα-
δίζειν.

N. εἰ τὸ ἀ-
δικον καὶ τὸ ἀ-
δικον.

C 6

ἀλλὰ διὰ τὸ σιωέλγυς εἶ) πλὴν ὁμοῦν. A
 μίας αὐτῶν, λαμβάνει, καὶ οὐχ ὡς αὐτὸ
 ἐπὶ τῷ πόρρω δήλη μάλλον. ἢ γὰρ δια-
 φορὰ πολλὴ ἢ καὶ πλὴν ἰδέσθαι. οἷ) ὅτι
 καλεῖται κλείς ὁμωνύμως, ἢ τε ὑπὸ
 τὸν αἰχένα τῷ ζώων, καὶ ἢ τὰς θύρας
 κλείουσα. εἰλήφθω δὴ ὁ ἀδικος ποσα-
 γῶς λέγεται. δοκεῖ δὲ ὁ, τε ὡς ἀνομος
 ἀδικος εἶ), καὶ ὁ πλεονέκτης καὶ ὁ αἰ-
 σος. ὡς τε δήλον ὅτι καὶ ὁ δίκαιος ἔσται ὁ, B
 τε νόμιμος καὶ ὁ ἴσος. ὁ μὲν δίκαιον ἀ-
 ρα ὁ νόμιμον, ἔ ὁ ἴσον. ὁ δὲ ἀδικον,
 ὁ ὡς ἀνομον καὶ ὁ ἀμίσην. ἐπεὶ δὲ πλεο-
 νέκτης ὁ ἀδικος, * ὡς τὰ ἀγαθὰ οὐ
 πῶντα, ἀλλὰ ὡς ὅσα διτυχία καὶ
 ἀτυχία, ἀ ἔστι μὴ ἀπλῶς ἀεὶ ἀγα-
 θὰ, ἢνὶ δὲ ὅσα ἀεὶ. οἱ δὲ ἀμύθητοι
 ταῦτα διχοντα ἔ δὴ δίκαιοι. δὴ δὲ οὐ,
 ἀλλ' ἔχεται μὲν τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ,
 καὶ αὐτοῖς ἀγαθὰ εἶ). ἀρῆσθαι δὲ τὰ αὐ- C
 τοῖς ἀγαθὰ. ὁ δὲ ἀδικος ὅσα ἀεὶ ὁ
 πλῆθον ἀρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ ὁ ἔλαττον, ὅτι
 τῷ ἀπλῶς κακῶν. ἀλλ' ὅτι δοκεῖ καὶ ὁ *
 μείων κακῶν ἀγαθὸν πῶς εἶ), τὸ δὲ ἀγα-
 θοῦ ἔστιν ἢ πλεονεξία, δὴ τὸ δοκεῖ πλεο-
 νέκτης εἶ). ἔστι ἢ αἰσος. τὸ γὰρ ὡς εἰς *
 καὶ κοινὸν καὶ ὡς ἀνομον. τὸ γὰρ ἢ ὡς ἀνο-
 μία ἢ τοῖς αἰσούτης, ὡς εἰς πᾶσθ ἀδι-
 κίδου, ἔ κοινὸν ἔστι πάσης ἀδικίας. ἐπεὶ δὲ
 ὁ ὡς ἀνομος ἀδικος ἴω, ὁ ἢ νόμιμος δι-
 καιος, δὴ δὴ ὅτι πῶντα τὰ νόμιμα ἔστι πῶς
 δίκαια. τὰ τε γὰρ ὡς εἰσμένα ὑπὸ τὸ νομοθε-
 τικῆς νόμιμα ἔστι, ἔ ἔκαστον τούτων δίκαιον
 εἶ) φαλθ. οἱ δὲ νόμοι ἀγροθῶοι ὡς
 πῶντων, σοξαζόμενοι ἢ τὸ κοινῇ συμφέ-
 ροντος πᾶσιν, ἢ τοῖς ἄριστοις, ἢ τοῖς κυρίοις,
 ἢ κατ' ἀρετῶν, ἢ κατ' ἄλλον ἵνα ἔθ-
 πον ἰσοδύον. ὡς τε ἕνα μὲν ἔθρον δι-
 καια λέγεται τὰ ποικίλα καὶ φυλακ-
 τικὰ τῆς βιδαμονίας καὶ τῷ μορίων αὐ-
 τῆς τῇ πολιτικῇ κοινωνία. ὡς τὰ τῆ δὲ
 ὁ νόμος καὶ τὰ τῆ ἀνδρείου ἔργα ποίειν,
 οἷ) μὴ * λιπεῖν πλὴν τᾶξιν, μηδὲ φά-
 γην, μηδὲ ῥίπθην τὰ ὅπλα. καὶ τὰ τῆ
 σάφροτος, οἷ) μὴ μοιγεύειν. μηδὲ ὑ-
 βριζέειν. ἔ τὰ τῆ ὡραίου, οἷ) μὴ τυ-
 πθην μηδὲ κακῆρθην. ὁμοίως δὲ καὶ τῆ
 τᾶς ἄλλας ἀρετας ἔ μορθηρίας, τὰ μὲν
 κελθῶν, τὰ δὲ ἀπαγορθῶν ὀρθῶς μὲν ὁ
 κείμθμος ὀρθῶς, χείρθν ἢ ὁ ἀπερθεδθσμῆ.

Sed quia valde est propinqua earum nominis
 communitas, & similitudo, idcirco obscurior
 est, neque ita, ut in iis quæ longè inter se di-
 stant, apparet. Magna enim differentia est ea
 quæ ex specie est. exempli gratia. clavis apud
 Græcos vno & cōmuni nomine appellatur &
 ea pars quæ ceruicibus animalium subest, & ea
 qua ostia claudunt. Hoc igitur sumptum fit, quod
 modis homo iniustus dicatur. Et verò videtur
 iniustus esse & is qui cōtra legem cōmittit, &
 is qui sibi plus vendicat, quàm par sit, qui que
 inæqualis est. Ex quo perspicuum est, iustum quo-
 que futurum & eum qui legibus pareat, & eum qui
 æquus seu æqualis sit. Ius igitur erit tum id quod
 legibus sancitur, quod legitimum appellant, tum
 id quod æquum est: & contra iniuria, tum id quod
 in legem cōmittitur, tum id quod iniquum est.
 Quoniam autem iniustus etiam plus bonorum
 quàm par sit, sibi deprecatur ac vendicat; in bonis
 erit occupatus, non omnibus, sed in iis duntaxat,
 in quibus secunda & aduersa fortuna locum ha-
 bet: quæ sunt bona simpliciter & absolute quid-
 em illa semper, sed huic vel illi non semper.
 Homines autem hæc votis omnibus experiant-
 que ac persequuntur: quod facere non oportet,
 sed optare sanè ut quæ simpliciter bona sunt,
 ea nobis quoque bona sint: eligere autem ac
 sumere quæ nobis sunt bona. Sed iniustus non
 semper id quod plus est, eligit, verum etiam
 quod minus est, in iis quæ absolute mala sunt.
 Sed quia videtur etiam minus malum quo-
 dammodo bonum esse: cupiditas autem eius
 quod plus est, boni cupiditas est; idcirco vi-
 detur ille esse eius quod plus est, appetens &
 cupidus. Porro iniquus etiam contra legem
 peccat. Nam hoc ipsum quod peccatum in le-
 gem dicimus, omnem iniustitiam continet,
 omnisque iniustitiæ commune est. Quoniam
 autem eum qui contra leges committit, iniu-
 stum esse diximus; qui verò leges seruat, iu-
 stum: perspicuum est, ea omnia quæ legitima
 sunt, quodammodo esse iusta. Nam cum ea
 quæ à scientia legum ferendarum descripta
 & definita sunt, legitima sunt, tum vnum quod-
 que horum ius esse dicimus. Leges autem om-
 nibus de rebus ita loquuntur, ut vel communem
 omnium utilitatem spectent, vel optimorum,
 vel eorum penes quos summa rerum est pote-
 stas: & vel secundum virtutem, vel secundum
 quem alium modum talè. Quocirca vno mo-
 do iura appellamus ea quæ vitam beatam, eius-
 que partem, civili societate conciliare & con-
 seruare possunt. Ac lex quidem & viri fortis mu-
 neribus fungi iubet, ut locum atque ordinem
 in acie tenere, neque fugere, neque arma abiice-
 re: & temperantis, ut non adulterari, neque cui-
 quam stuprum inferre: & lenis ac mansueti, ut
 neminem verberare, neque cuiquam maledi-
 cere. Itemque in cæteris virtutibus ac vitiis,
 partim iubendo, partim vetando, rectè quidem
 ea lex, quæ rectè ac salutariter: perperam au-
 tem, quæ negligenter & inconsideratè lata est.

N. ὡς τὰ ἀγαθὰ ἴσαι, ἢ π.

γρ. τὴ μὴ κα- κία

Vide Ni- com.

N. λέγειν

Hæc igitur iustitia, virtus est illa quidem perfe-
cta, non tamen simpliciter, neque absolutè, sed
si ad alterum referatur. Atque ob hanc causam
sæpe omnium præstantissima virtutum videtur
esse iustitia: neque vesper neque lucifer tanta
homines admiratione afficere. Tum solemus
hoc uti proverbio:

Iustitia una alias virtutes continet omneis.

Ac perfectissima virtus est, quia perfecta vir-
tutis usus est. Ideo autem perfecta est, quia
qui ea præditus est, etiam cum alijs, & erga a-
lios, non secum solùm, virtutem colere po-
test. Plerique enim in suis quidem rebus uti
virtute possunt, in ijs autem quas cum altero
contraxerunt, non possunt. Quocirca præclare
Bianctis illud videtur esse dictum: Magistratus
virum declarabit. Nam qui magistratum ge-
rit, is iam cum altero rationem habet, & in
cõmunicatione vitæ versatur. Atque ob hanc
eandem causam sola ex omnibus virtutibus iu-
sticia alienum videtur esse bonum, quia ad al-
terum refertur ac pertinet. Aliorum enim utili-
tati consulit, nempe aut principis, aut repu-
bl. Deterrimus igitur ille quidem habendus est,
qui improbitate in se vitur & in amicos: opti-
mus autem: non qui secum & sibi, sed qui cum
alijs & erga alios virtutem colit. Hoc enim dif-
ficile atque operosum est. Ergo hæc iustitia
non virtutis pars est, sed virtus vniuersa: neq;
ei contraria iniustitia pars vitij est, sed vitium
integrum atque vniuersum. Quid intersit autem
inter virtutem, & hanc iustitiam, ex ijs quæ
diximus, perspicuum est. Est enim eadem illa
quidem, sed eius essentia non est eadem: ve-
rum quæ cum altero rationem habet, iustitia
est: quæ talis quidam habitus est, absolutè vir-
tus est. Iustitiam autem quærimus eam quæ
pars virtutis est. Est enim aliqua, ut dicimus.
Itemque iniustitiam eam quæ in partibus vitij
numeratur. Aliquam porro esse huiusmodi,
argumento est, quod qui agit aliquid eorum
quæ ad cætera vitia pertinent, facit ille
quidem iniuste, sibi tamen plus boni quàm
oportet, non sumit, aut vendicat: verbi gra-
tia, qui clypeum abiecit propter ignaviam,
aut qui male dixit alteri ira incensus, aut qui
pecunia non est alicui opitulatus, ob illiberali-
tatem. Cùm autem sibi plus boni sumit, aut
vendicat, quàm oportet, sæpe nullo tali vi-
tio, certè non omnibus peccat: & tamè peccat.
Nam & hunc iniustitiæ nomine vituperamus.
Est igitur alia quædam iniustitia tanquàm iniusti-
tiæ pars quædam vniuersæ: itemque iniustum
quoddam, ut totius pars iniusti, eius quod cõ-
tra leges committitur. Præterea si quis quæ-
stus causa adulterium cõmittat, mercedemq;
etiam ferat, alius autem cupiditate inflâmatus
idem faciat, dans etiam aliquid de suo, iactu-
ramque rei suæ faciens: hic quidem intemperans
potius quàm plus sibi sumens & vendicans esse
videtur: ille autem iniustus, sed non intempe-
rans, propterea scilicet quia questus causa faciat

A Τούτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη δρετὴ μὲν
ἔστι τελεία, * ἀλλὰ πρὸς ἕτερον, καὶ ἀφ' ἑ-
αυτοῦ πολλάκις κακίῃ τῆ δρετῆς εἶ) δοκεῖ
ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἔστι ἕσπερος ἕτερος ἕτερος
γαυμασός, καὶ πρόοιμα ζῶντων φαιδῶν.

Εν τῇ δικαιοσύνῃ συλλήβδω πᾶς
δρετὴ εἶ.

καὶ τελεία μάλιστα δρετὴ, ὅτι τῆς τελείας
δρετῆς χεῖρισ ἔστι. τελεία δ' ἔστιν, ὅτι ὁ
ἔχων αὐτὴν, ἔχει πρὸς ἕτερον διώματα τῆ
δρετῆς χεῖρισ, ἀλλ' ἔχει μόνον κατ' αὐ-
τόν. πολλοὶ γὰρ εἰ μὲν τοῖς εἰκείοις, τῆ δρε-
τῆ διώματα χεῖρισ, ἐν τῇ τοῖς πρὸς ἕτε-
ρον ἀδιωματασι. καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ δοκεῖ ἔχειν
τῆ βίατος, ὅτι ἀρχὴ ἀμύδρα δειξί. πρὸς
ἕτερον γὰρ, καὶ ἐν κρινωνία ἡδὴ ὁ δρετῶν.

B ἀφ' ἑαυτοῦ αὐτὸ τῆ δ' ἀλλότριον ἀγαθὸν
δοκεῖ εἶ) ἡ δικαιοσύνη μόνη τῆ δρετῆς,
ὅτι πρὸς ἕτερον ἔστιν. ἀλλὰ γὰρ τὰ συμφέ-
ροντα πρὸς τῆ, ἢ δρετῶν, ἢ * κρινωνί. N. κρινωνί.

C κακίος μὲν οὖν ὁ καὶ πρὸς αὐτόν καὶ πρὸς
τοῖς φίλοις χεῖρισ μόνος τῆ μαρτυρία δρε-
τος δ', ἔχει πρὸς αὐτόν τῆ δρετῆς, ἀλλ'
ὁ πρὸς ἕτερον τῆ δ' ἔργον χαλεπὸν.
αὐτὴ μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη ἔχει μέρος δρε-
τῆς. ἀλλ' ὅλη δρετὴ ἔστιν. ἔχει ἡ εἰστία
ἀδικία μέρος κακίας, ἀλλ' ὅλη κακία. τί
τῆ δρετῆς ἢ δρετῆς καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐ-
τῆ, δὴ δρετῶν ἐκ τῆ εἰρημύων. ἔστι μὲν γὰρ ἡ
αὐτῆ, ὅ δ' εἶ) ἢ φ' αὐτῆ. * ἀλλ' ἡ μὲν

D πρὸς ἕτερον, δικαιοσύνη, ἢ τῆ τοῖς ἀδελφείοις,
ἀπλάς δρετῆς. τῆ δ' μὲν δὲ πᾶσι ἐν κερφ
δρετῆς δικαιοσύνην ἔχει γὰρ ἡ, ὡς φα-
μὲν. ὁμοίως τῆ καὶ πρὸς ἀδικίας τῆς καὶ μέ-
ρος. σημεῖον δ' ὅτι ἔστι. καὶ μὲν γὰρ τοῖς ἀλ-
λας μαρτυρία ὁ ἐπεργῶν, ἀδικεῖ μὲν,
πλεονεκτεῖ δ' ὅθεν οἷ) ὁ ῥίψας τῆ ἀπί-
δα ἀφ' ἑαυτοῦ, ἢ ὁ κακῶς εἰπὼν ἀφ' ἑαυ-
τοῦ, ἢ ὁ βοηθήσας χεῖρισ δι' αἰε-
λαυτείας. ὅταν τῆ * πλεονεκτῆ, πολλάκις
κατ' ὁδομίας τούτων, ἀλλὰ μὲν ὁδομίας

E καὶ πάσας, καὶ πονηρίας δὲ γε ἴτα. φέρου-
μὲν γὰρ κατ' ἀδικίας. ἔστιν δρετῶν ἀλλήλων
ἀδικία ὡς μέρος τῆς ὅλης, καὶ ἀδικόντι ἐκ
μέρος ὅλου ἀδικου ὅ πρὸς τὸ νόμον. ἐπὶ εἶ
ὁ μὲν ὅ κερδαίνῃ ἐνεκα μισοχέυς καὶ πρὸς-
λαμβανῆς, ὅ τῆ πρὸς ἑαυτοῦ ἔχει μισοχέυς δι'
ἐπιθυμίας, ὅ τῆ μὲν ἀκόλατος μολῶν δόξεν
εἶ) ἢ πλεονεκτῆς. ἐκείνος δ' ἀδικος, ἀκό-
λατος δ' ἔχει δὴ δρετῶν ἀφ' ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ κερδαίνῃ.

N. ἀλλ' οὐχ
ἀπλάς, ἀλ-
λά τ.

N. κρινωνί.

γρ. ἀλλ' ἡ μὲν
ἀπλάς δρετῆς
ἢ δ' εἶ τ.

γρ. πλ. πλ.
λάκις, κατ.

ἐπὶ τοῖς μὲν τὰ ἄλλα πάντα ἀδικήματα
 τὰ δὲ ἢ ἐπιπορευόμενα ἢ ἐπιβλάστηματα
 αἰεὶ οἷον εἰ ἐπιβλάσθῃ, ἐπὶ ἀκολασίας· εἰ
 ἐκαστέλιπε τὸν ἑαυτοῦ, ἢ ἐπὶ δολίας·
 εἰ δὲ ἐπαταξεν, ἢ ἐπὶ ὀργῆς· εἰ δὲ ἐκέρ-
 δανεν, ἐπὶ ἑσθῆς μὲν ἀδικίας, ἀλλ' ἢ
 ἐπὶ ἀδικίας· ὥστε φανερόν ἐστι βίβας ἀδι-
 κία τὸ δὲ τὴν ὅλῃν ἀλλήν ἐν μέρει σιω-
 νυμος, ὅτι ὁ ὀρισμὸς ἐν ταῖς αἰσῶν * ἡδὲ
 ἀμφω γὰρ ἐν ταῖς πρὸς ἑτέρων ἐχρήσι τὴν
 δυνάμιν· ἀλλ' ἢ μὲν τοῖς ἡμιῶν ἢ χρῆ-
 ματα ἢ σωτηρίας, ἢ εἰ πῖνι ἐχρήσι ἐν ὀνό-
 ματι τοῖς ἑαυτοῦ ταῦτα πάντα, καὶ δι' ἢ
 δονίῳ τὴν ἀπὸ τῆς κέρδους· ἢ δὲ, τοῖς πρῶ-
 τοις, τοῖς ὅσα ὁ ἀπουδαῖος.

γρ. μὲν

A Præterea in cæteris quidem omnibus iniuste factis, si quid peccetur, id sæper ad aliquod genus improbitatis refertur: verbi causa, si quis adulterium commisit, ad intemperantiam: si cum qui in acie proximus locatus erat, deseruit, ad timiditatem: si quem pulsavit, ad iracundiam: sed si quæstum fecit, ad nullum aliud vitium nisi ad iniustitiam, refertur. Perspicuum igitur est, præter vniuersam iniustitiam, aliam quandam esse eius partem, vno eodémque nomine appellatam: quoniam eodem genere vtriusque definitio continetur. Vtriusque enim vis in eo posita est, vt ad alterum referatur. Sed hæc quidem in honore versatur, aut pecunia, aut salute, aut si quo vno nomine hæc omnia complecti possimus: & propter voluptatem suscipitur eam, quæ è lucro proficiscitur: illi autem in ijs omnibus, in quibus vir bonus occupatus est.

ΚΕΦΑΛ. Β.

CAPVT II.

Περὶ τῆς ἐν μέρει δικαιοσύνης, τῆς τ' ἐν
 ταῖς διαφορῆσι, καὶ τῆς ἐν τοῖς
 συναλλάγμασι.

C Iustitiæ species explicat, eam quæ in distributione rerum versatur, & eam quæ ad contractus pertinet.

ΟΤΙ μὲν οὖν εἰσὶν αἱ δικαιο-
 σύνηαι πλείους, καὶ ὅτι βστὶ τῆς
 καὶ ἑτέρας τὸ δὲ τὴν ὅλῃν ἀρετῆν,
 δῆλον. τίς δὲ καὶ ποία ἴσῃ; ληπτέον.
 διώρισται δὲ τὸ ἀδικον, τὸ, τε τὸ δὲ
 νομον καὶ τὸ ἀίσιον· τὸ δὲ δίκαιον, τὸ,
 τε νόμιμον καὶ τὸ ἴσον. καὶ τὸ τὸ δὲ
 * ἢ πρὸς ἑτέρων εἰρημότη ἀδικία βστὶ.
 ἐπεὶ δὲ τὸ ἀίσιον καὶ τὸ τὸ δὲ
 πλέον, οὐ ταῦτόν, ἀλλ' ἑτέρον ὡς μέ-
 ρος * πρὸς ὅλον. (τὸ μὲν πλέον ἀ-
 πὸν ἀίσιον, τὸ δὲ ἀίσιον οὐ πρῶ
 πλέον.) καὶ τὸ ἀδικον καὶ ἢ ἀδικία οὐ
 ταῦτα, ἀλλ' ἑτέρας ἐκείνων, τὰ μὲν
 ὡς μέρος, τὰ δὲ ὡς ὅλα· μέρος γὰρ
 αὕτη ἢ ἀδικία τῆς ὅλης ἀδικίας· ὀ-
 μῶως δὲ καὶ ἢ δικαιοσύνη τῆς δικαιο-
 σύνης. ὥστε τοῖς τῆς ἐν μέρει ἀδι-
 κίας λεκτέον, καὶ τῆς δικαίου ὡς αὐτῆς.
 ἢ μὲν οὖν κατὰ τὴν ὅλῃν ἀρετῆν
 τεταγμένη δικαιοσύνη καὶ ἀδικία, ἢ
 μὲν τῆς ὅλης ἀρετῆς οἷσα χρῆσις πρὸς
 ἄλλον· ἢ δὲ τῆς κακίας, ἀφείδω·
 καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδικον τὸ κατὰ
 ταῦτα, φανερόν ὡς βρεϊτέον. γὰρ
 γὰρ τὰ πολλὰ τῶν νόμιμων τὰ ἀπὸ
 τῆς ὅλης ἀρετῆς πρὸς τὸν ὀρισμὸν βστὶ.

γρ. ἢ πρὸς
 ἑτέρων
 Vide ad
 Nic.

D Iustitias ergo plures esse, aliamque quam præter vniuersam virtutem esse, perspicuum est. quæ sit porro & qualis, est intelligendum. Hæc igitur à nobis proposita est Iniuriæ distinctio, vnam esse quæ contra leges infertur: alteram, quæ ab æquitate seu æqualitate remota est; itemque Ius esse vnum legitimum, æquale alterum. Atque ex ea quidem, quæ contra leges infertur, iniuria, superior iniustitia & orta & appellata est. Verùm quoniã non est idẽ iniquũ, seu inæquale, seu ab æquitate remotum, quod plus, sed aliud ad aliud relatum, vt pars ad totum, (quidquid enim plus est, iniquum seu inæquale est: sed non quicquid est iniquum, plus est,) quoniãque itidẽ iniquitas, & ea iniuria, quæ fit cõtra leges, non sunt idem, (nam quidquid iniquum est, cõtra leges cõmittitur; sed non quicquid cõtra leges cõmittitur, cõtinuò est iniquum.) efficitur vt hæc iniuria, & hæc iniustitia, nõ sint eadẽm atque illæ, sed ab illis differãt, partiumque rationem ad tota obtineant. Hæc enim iniustitia totius iniustitiæ pars est: itẽmque totius hæc iustitia. Itaque & de iustitia ea dicendum est, quæ generi subiecta est, & de iniustitia, quæ illius iniustitiæ pars est; eodẽmq; modo de iure atque iniuria. Eam igitur iustitiam, eãmq; iniustitiam, quæ in eodem atque virtus vniuersa vitiũmque vniuersum, ordine locatæ sunt; quarum altera totius virtutis, altera totius vitij vsus est cùm altera; prætermittamus. Ius quoq; & iniuria, quæ sunt his cõsentanea, quonã modo distinguẽda & discernẽda sint, nõ est obscurũ. Nã pleraque ferẽ iura legitima, eã officia sũt quæ ab vniuersa virtute præscribũtur.

Vnicuique enim virtuti conuenienter viuere lex iubet, & vnūquodque vitium sequi vetat. Causæ autem efficientes virtutis vniuersæ sunt ea omnia iura legitima, quæ legibus de disciplina ad temp. vtili. comprehensa, descripta & constituta sunt. Sed de disciplina quidem cuiusque priuata, qua quis absolutè vir bonus est, vtrum sit prudentiæ ciuilib, an alius facultatis, præcipere, posterius erit disputandum. Non est enim fortassis idem, virum bonum esse, & bonum ciuem, in quouis administrandæ reipubl. genere. Eius autem iustitiæ, quæ vt pars subiecta generi est, iurisque eius, quod ei consentaneum est, vna species est, quæ in distributione vel honoris, vel pecuniæ, vel aliarum rerum, quæ inter eos diuidi possunt, qui eiusdem reipub. communiōne inter se cōiuncti sūt, versatur: in his enim est, vt alter cum altero inæquale & æquum cōsequatur. Altera, quæ in reb. cōtrahendis vim corrigendi atque emendandi habet. Huius porrò duæ sunt partes. Contractuum enim alij sponte nostra, alij nobis inuitis fiunt. Sponte fiunt, exempli causa hi, venditio, emptio, mutuum, fideiussio, commodatum, depositum, locatio, & conductio. Dicuntur verò sponte fieri, quia horum contractuum principium nostra sponte instituitur. Eorum autem, qui nobis inuitis fiunt, alij sunt clandestini, vt furtum, adulterium, veneficium, lenocinium, serui alieni deceptio aut corruptio, cædes dolo commissa, falsum testimonium: alij sunt violenti, vt verbera, vincula, mors, rapina, debilitatio corporis, maledicentia, contumelia. Quoniam autem & iniustus, iniquus: & iniuria, iniquitas est; perspicuum est, aliquod esse etiam eius quod iniquum est, medium: hoc autem est æquum seu æqualia. In quacunque enim actione plus est & minus, in ea æquum quoque seu æquale reperitur. Siigitur iniuria est iniquitas, seu inæqualitas, ius erit æqualitas. Quod, etiamsi ratio cur ita sit non afferatur, ita videtur omnibus. Quoniam autem æquale, medium est: ius quoque medium quoddam erit. Atque æquale quidē in duobus minimum reperitur. Quare necesse est, ius quod & medium est, & æquale; & ad aliquid referri, & quibusdam ius esse. Ac quæ medium est, aliquorum est, quæ quidem sunt plus & minus: quæ æquale, in duobus consistit: quæ ius, aliquibus est ius. Necessariò igitur ius in quatuor minimum versatur. Nam & quibus vt sit ius accidit, duo sunt: & in quibus ius ipsum situm est, res duæ. Atque eadem erit æqualitas & eorum quibus ius tribuitur, & earum rerum in quibus ius consistit. Nam vt res illæ, in quibus ius positū est, se habent, sic & illi, quibus ius tribuitur. Nisi enim sint æquales, non habebunt æqualia. Sed hinc prælia querelæq; & expostulationes, cum aut æquales non æqualia, aut non æqualia æqualia consequuntur atque obtinent,

A καὶ ἑκάστην γὰρ ἀρετὴν πρὸς τὴν ἐξουσίαν, καὶ καὶ ἑκάστην μετρητέον κατὰ τὸ νόμον. τὰ δὲ ποιντικὰ τῆς ὅλης ἀρετῆς, ὅτι τῶν νομίμων ὅσα νενομισθένται πρὸς παιδείαν τὴν πρὸς τὸ κινόν. πρὸς δὲ τῆς κατὰ ἑκάστον παιδείας κατὰ τὸ ἀπλῶς διὴν ἀγαθὸς ὅτι, πότερον τῆς πολιτικῆς ὅτιν ἢ ἑτέρας, * ὅτερον δὲ βραβεύειν. οὐ γὰρ ἴσως τὸ αὐτὸν ἀγαθὸν εἶναι καὶ πολίτην παρὰ τῆς ἑτέρας μέρους δικαιοσύνης καὶ τῆς κατὰ αὐτὴν δικαιοσύνης, ἐν μὲν ὅτιν εἶδος τὸ ἐν ταῖς δίκαιομοσις τιμῆς, ἢ χρημῶν, ἢ τῶν ἄλλων ὅσα μεριστὰ τοῖς κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας. ἐν ταῖς γὰρ ὅτι καὶ ἀίσιον ἔχον, καὶ ἴσον ἑτέρον ἑτέρου. ἐν ἧ, τὸ ἐν ταῖς συναλλαγμασι δίκαιομοσις. τούτου δὲ μέρη δύο. τῶν γὰρ συναλλαγμῶν τὰ μὲν ἐκούσια ὅτι, τὰ δὲ ἀκούσια. ἐκούσια μὲν τὰ τριάδε, οἷον πρῶσις, ὠνή, δαμνισμός, ἐγγύη, χρησις, ἀδικατοδίκη, μισθωσις. ἐκούσια δὲ λέγεσθαι, ὅτι ἢ ἀρχὴ τῶν συναλλαγμῶν τούτων ἐκούσιος τῶν ἢ ἀκουσίων τὰ μὲν λαθροῖα, οἷον κλοπή, μισγεία, φαρμακεία, * πρῶσις, ἀγωγὴ, δουλοπατία, δουλοφονία, ψευδομαρτυρία. τὰ δὲ βίαια, οἷον ἀγκία, δεσμός, θάνατος, ἀρπαγή, πῆρσις, ἀκηροῖα, πρῶσις ἀδικισμός. ἐπεὶ δὲ ὅ, τὸ ἀδίκον ἀίσιον, καὶ τὸ ἀδίκον ἀίσιον, δηλον ὅτι καὶ μέσον τί ὅτι τῆς ἀίσιου. τῆτο δὲ ὅτι τὸ ἴσον. ἐν ὅποιον γὰρ πρῶσις ὅτι τὸ πλεόν καὶ τὸ ἔλαττον, ὅτι καὶ τὸ ἴσον καὶ τὸ ἀίσιον. εἰ οὖν τὸ ἀδίκον ἀίσιον, τὸ δίκαιομον ἴσον. ὅσον καὶ ἀίσιον λόγου δοκεῖ πᾶσιν. ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον μέσον, καὶ τὸ δίκαιομον μέσον ἀπὸ πῆ εἶναι. ἐστὶ ἧ τὸ ἴσον ἐν ἔλαττοις δυοῖν. ἀδικατοδίκη τῶν δίκαιομον μέσον τε εἶναι, καὶ ἴσον, ἐν δυοῖν, καὶ πρῶσις, ἐν ἧ μὲν μέσον τιμῆς. (ταῦτα δὲ ἐστὶ πλεόν καὶ ἔλαττον) ἢ δὲ ἴσον, δυοῖν. ἢ δὲ δίκαιομον, πῆσιν. ἀδικατοδίκη ἀπὸ τὸ δίκαιομον ἐν ἔλαττοις εἶναι τῆσιν. οἷον τε γὰρ δίκαιομον τυγχάνει ὄν, δὴ ὅτι. καὶ ἐν οἷον τὰ πρῶσιμα, δύο. καὶ ἡ αὐτὴ ἰσοῦτος ἐστὶ οἷον καὶ ἐν οἷον. ὡς γὰρ ἐκείνα ἔχον τὰ ἐν οἷον, οὕτω καὶ κείνα ἔχον. εἰ γὰρ μὴ ἴσον, ἐκείνα ἐξοισιν, ἀλλ' ἐν τεύθεν αἰ μάχαι καὶ ἐκείνα κλήματα, ὅταν * ἢ ἴσον μὴ ἴσον, ἢ μὴ ἴσον ἴσον ἔχον καὶ νέμονται.

ἐπὶ τῆ κατ' ἀξίαν τῆτο δῆλον. ὅ γ' δ
 N. δῆλον διχασμόν ἐστι τῆς * νομοθεσίας ὁμοιογενῶσι πρῶ-
 μαίς τες κατ' ἀξίαν δὲν εἶναι. ἢ μὲν οὖν ἀξίαν οὐ
 πλὴν αὐτῶν λέγουσι πρῶτες, ἀλλ' οἱ μὲν
 δημοκρατικοὶ ἐλευθερίας, οἱ δὲ ὀλιγαρχ-
 N. οἱ μὲν χικοὶ * πλούτων, οἱ δὲ ἀριστοκρατικοὶ ἀ-
 πλοῦτων, οἱ ρετῶν. ἐστὶν δ' ἄρα ὁ διχασμὸς ἀνάλογον π. ὅ
 γ' ἀνάλογον ἔστι μόνον ἐστὶ μοναδικὸς ἀριθ-
 μὸς ἴδιον, ἀλλ' ὅλως ἀριθμὸς ἢ γ' ἀνα-
 λογία ἰσότητος ἐστὶ λόγου καὶ ἐν τέτταρσι
 ἐλαχίστοις. ἢ μὲν οὖν διηρημένον ὅτι ἐν τέτ-
 τασσι, δῆλον, ἀλλὰ ἔτι σὺννεχῆς. τὰ γ' δ
 ἐνὶ δυοῖν χεῖνται, ἔτι δὲ λέγει. οἷον, ὡς ἢ τῆ
 α πρὸς πλὴν β, ἔτι τῆ β πρὸς πλὴν
 τῆ γ. δις οὖν ἢ τῆ β εἴρηται. ὡς τε ἐστὶ β
 δις τε δὴ, τέσσαρα ἔσται τὰ ἀνάλογα. ἐστὶ γ'
 καὶ ὁ διχασμὸς ἐν τέτταρσι ἐλαχίστοις, ἔτι ὁ λό-
 γος ὁ αὐτός. * διηρησέν γ' ὁμοίως, οἷς τε ἔ
 α. ἔσται δ' ἄρα ὡς ὁ α ὀρθὸς πρὸς τὸν β, οὐ-
 τως ὁ γ πρὸς τὸν δ. ἐναλλάξ δ' ἄρα ὡς ὁ
 α πρὸς τὸν γ, ὁ β πρὸς τὸν δ, καὶ ὁ ὅλον
 πρὸς ὁ ὅλον, ὅπερ ἢ νομῆ σὺνδύαξις,
 καὶ ἔτι σὺν τε δὴ, διχασμὸς σὺνδύαξις. ἢ
 δ' ἄρα τῆ α ὀρθὸς πρὸς γ, ἔτι ἢ τῆ β πρὸς δ
 ζυγίσι, ὅ ἐστι δὲ ἀνομῆ διχασμὸν ἐστὶ, ἔτι μέσον
 ὁ διχασμὸς, ἔστι τῆ β πρὸς τὸ ἀνάλογον. ὅ
 γ' ἀνάλογον, μέσον ὁ γ' διχασμὸς, ἀνάλο-
 γον. καλεῖται δὲ πλὴν τριάντων ἀνάλογια
 γεωμετρικῶν οἱ μαθηματικοὶ. ἐπὶ γ' τῆ
 γεωμετρικῆς συμβαίνει καὶ ὁ ὅλον πρὸς ὁ
 ὅλον, ὅπερ ἐκάτερον πρὸς ἐκάτερον. ἐστὶ
 δὲ ἢ σὺννεχῆς αὐτῆ ἢ ἀνάλογια. ἔτι γ'
 * εἰς ἀριθμὸς ὅ καὶ ὁ. ὅ μὲν οὖν διχασμὸς τῆ-
 πο, ὁ ἀνάλογον. ὁ δὲ ἀδίκος τῆτο, τὸ πρῶτον
 τὸ ἀνάλογον. τὸ ἀνάλογον γ' δ' ἄρα τὸ μὲν
 πλεόν, τὸ ἔλαττον. ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων
 συμβαίνει. ὁ μὲν γ' ἀδικῶν, πλεόν ἔχει. ὁ
 γ' ἀδικούμενος, * ἔλαττον, ἐπὶ τῆ ἀγα-
 θοῦ. ἐπὶ δὲ τῆ κακοῦ, ἀνάπαλιν. ἐπὶ ἀγα-
 θοῦ γ' δ' ἄρα τὸ ἔλαττον κακὸν πρὸς τὸ
 μειζον κακόν. ἐστὶ γὰρ τὸ ἔλαττον κακόν
 μάλλον ἀρετὸν τῆ μειζονος. τὸ δὲ ἀρετὸν,
 ἀγαθόν. τὸ δὲ μάλλον, μειζον. τὸ μὲν οὖν
 ἐν εἶδος τῆ δικαίου, τῆτο ἐστὶ. τὸ δὲ λοιπὸν
 ἐν, τὸ δὲ ἀρετικόν, ὅ γ' δ' ἐπὶ τοῖς σὺν ἀλλά-
 γμασι καὶ τοῖς ἐκοιστοῖς καὶ τοῖς ἀκοιστοῖς.
 τῆτο δὲ τὸ διχασμὸν ἄλλο εἶδος τῆ πρὸς τερον.
 τὸ μὲν γ' δ' ἄρα μετὰ τῆ κοινῶν, αἰεὶ καὶ
 πλὴν ἀνάλογια ἐστὶ πλὴν εἰρημνύω. καὶ γ'
 ἀπὸ χρημῶν κρινῶν ἐὰν γ' δ' ἀνομῆ,

A Præterea ex eo quod cuique pro sua dignitate
 tribuitur, hoc perspicuum est. Nam quod ius
 in distributionibus positum est, id fatentur om-
 nes pro cuiusque dignitate esse oportere. Ve-
 rum dignitatem non eandem omnes dicunt
 esse: sed qui forma reipubl. administrandæ po-
 pulari utuntur, libertatem: eorum, qui pau-
 corum principatu, alij diuitias, alij nobilitatem
 generis: ij autem, apud quos reip. præfunt op-
 timates, virtutem. Ius igitur proportione &
 cōparatione quadā cōstat. Nō enim solum eius
 numeri, quo aliquid numeramus, propriū est
 proportione cōstare: sed etiā eius, qui vniuersè
 B & omnino numerus est. Proportio enim ratio-
 nis est æqualitas, quæ in quatuor minimū re-
 peritur. Disiunctam igitur proportionē in qua-
 tuor cōsistere, nō obscurū est, similiterq; cōti-
 nuatā, seu continentē. Hæc enim loco duorū,
 vno utetur, & bis vnū sumet: exēpli gratia, quæ
 proportio est primæ lineæ ad secundam, eadē se-
 cundæ ad tertiā. Bis igitur secūda sumpta est.
 Quare si linea secūda bis posita fuerit, quatuor
 erūt, proportione inter se cōparata. Est autē &
 ius minimū in quatuor, eadēmq; eius ratio
 est. Disiuncti sunt enim similiter & ij, quibus
 ius tribuitur, & ea res quæ distribuūtur. Itaque
 C quæ erit extremi A ad extremū B proportio, ea-
 dem extremi C ad extremū D. Altera igitur ra-
 tione, ut extremū A ad extremū C, sic B ad D.
 Ergo & totū cum toto cōparabitur: idque di-
 stributio copulat: & verò si ita inter se compo-
 nātur, iustè copulat. Extremi igitur A cum ex-
 tremo C, & extremi B cum extremo D coniu-
 gatio, ius illud est quod in distributione confi-
 stit: & ius est iniuriæ mediū, id est, eius rei quæ
 à proportione remota atq; auersa est. Nā quod
 D proportione constat, mediū est: Ius autem pro-
 portione constat. Appellāt porrò mathematici
 talē proportionē, geometricam. In geometrica
 enim proportione euenit ut quomodo vtrumq;
 cū vtroq;, sic totū cum toto cōparetur. Nō est
 autē continēs hæc proportio. Non enim fit ex-
 tremū vnum numero is cui tribuitur, & res quæ
 tribuitur. Ex his igitur satis intelligitur, hoc ius
 proportione cōstare: iniuriam autē, à propor-
 tione alienā atque auersam esse. Quo fit ut alte-
 rū sit plus, alterū minus. Quod quidē etiam in
 factis reperitur. Nā is qui iniuriā facit, plus bo-
 ni sibi sumpsit ac vindicauit, quàm oportet: ei,
 qui afficitur iniuria, minus boni obtigit. Cōtrā
 E fit in malo: boni enim rationem obrinet leuius
 malū, si cum grauiore malo cōparetur. Nā le-
 uius malū, optabilius grauiore est. At quod op-
 tabile & expetendum est, id bonū est: & quo
 quidque optabilius est, eo maius bonū est. At-
 que hoc fanè iuris vnū genus est. Reliquum au-
 tē alterū est id quod ad corrigendū & emēdan-
 dū valet: versaturq; in rebus & spōte & linuitē
 cōtractis. Huius autē iuris forma alia est à prio-
 re. Ius enim quod in distribuēdis rebus cōmu-
 nibus vertitur, sēper ea, quam dixi, proportione
 cōstat. Nā si pecuniæ cōmunis distributio fiat,

N. δῆλον

N. οἱ μὲν πλοῦτων, οἱ δὲ ἀπλοῦτων

N. διηρησέν

γε. ἰσάμενος

γε. ἰσάμενος

eadem ratione utendum erit, quam habent inter se res ex quæ ab unoquoque in medium allatæ sunt: eaque iniuria, quæ huic iuri opponitur, à proportionè remota atque auersa est. Ius autem, quod in contractibus versatur, est illud quidem æquale quiddam: & iniuria, inæquale: verùm non illa proportione, sed arithmetica. Nihil enim refert, vtrum vir bonus malum hominem fraudauerit, an malus homo virum bonum: neque vtrum vir bonus, an malus homo adulterium fecerit: sed damni tantùm differentiam intuetur lex, iisque vitur tanquam æqualibus, faciatne hic iniuriam, ille iniuria afficiatur: & an hic damnum intulerit, ille acceperit. Itaque hanc iniuriam, quæ inæqualis est, iudex exæquare conatur. Nam cum hic percussus fuerit, ille percusserit, aut etiam occiderit, hic autem mortuus sit; permissio & actio in parteis inæqualeis diuisa est: sed damno & multa conatur iudex exæquare, de lucro detrahens. Nam (vt semel & simpliciter dicam,) in talibus, etiamsi quibusdã nomen non cõueniat, lucrũ appellatur: verbi gratia, in eo qui percusserit: in eo qui percussus fuerit, damnũ. Sed cum permissio mensus fuerit iudex, hoc damnum, illud lucrum nominatur. Itaque eorum quidem quæ sunt plus & minus, æquale est medium. Lucrum autem & damnum, illud quidem plus est, hoc autem minus, contrariè: boni plus, & minus mali, lucrum: contrarium, damnum: quorum medium, esse æquale, modò demonstrabamus, id quod ius esse dicimus. Erit id ius quod ad corrigendum & ad emendandum valet, damni & lucri medium. Itaque & cum aliqua de re inter se ambigunt, ad iudicem confugiunt. Adire autem ad iudicem, adire ad ius est. Nihil enim videtur aliud esse iudex, quàm ius animatum. Quæruntque iudicem medium: & vocant eos nonnulli *μεσοδίκους*, id est, medium diuidentis, seu medium adiudicantis: perinde quasi facile futurum sit, vt ius suum obtineant, si medium consequantur. Ius ergo medium quiddam est, si quidem etiam iudex medius est. Ac iudex quidem exæquat, & veluti linea in duas parteis inæqualeis secta, quo maior pars dimidiam superat, hoc de illa detrahit, & ad partem minorem addit. Toto autem in duas parteis diuiso, tum se suum dicunt obtinere, cum parteis æqualeis abstulerint. Est autem æquale, medium rei maioris & minoris, proportione arithmetica: proptèrque hanc adeò causam ius à Græcis *δίκαιον* appellatur, quia *δίχα* est. i. in duo æqualia diuisum est, perinde ac si quis dixerit *δίκαιον*: & *δικαστής* nominatus est, quasi *δίχαστής*, quæ vox cum significaret, qui rem in duas partes æqualeis secat.

ἔστι καὶ τὸν λόγον τὸν αὐτὸν ὄντως ἔχουσι πρὸς ἀλλήλα τὰ εἰσνευθέντα καὶ τὸ ἀδικὸν τὸ ἀνικείμενον τὰς δίκαια ἴσῃ, τὸ δὲ τὸ ἀνάλογον ἔστι. τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς σὺν ἀλλήλοισι δίκαιον, ἐστὶ μὲν ἴσον πῆ, καὶ τὸ ἀδικὸν αἴσιον, ἀλλ' ἔτι καὶ τὴν ἀναλογίαν ἐκείνῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀριθμητικῶν. ἔστι γὰρ ἀφαιρέσει, εἰ ἐπιδικῆς φαῦλον ἀπεφέρησεν, ἢ φαῦλος ἐπιδικῆς ἔσθ', εἰ ἐμοίχευσεν ἐπιδικῆς ἢ φαῦλος, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν βλάβου ἀφαιρέσει βλέπει μόνον ὁ νόμος, ὅτι χρῆται ὡς ἴσοις, εἰ ὁ μὲν ἀδικεῖ, ὁ δὲ ἀδικεῖται, καὶ εἰ ὁ μὲν ἔβλαψεν, ὁ δὲ βέβλαπται ὥστε τὸ ἀδικὸν τῆ τοῦ αἴσιον ὄν, ἰσάζειν πειράται ὁ δικαστής. καὶ γὰρ ὅταν ὁ μὲν πληγῆ, ὁ δὲ πατάξῃ ἢ καὶ κτείνῃ, ὁ δὲ ἀποθάνῃ, διήρησεν τὸ πάθος καὶ ἡ πρῶξις εἰς αἴσιον, ἀλλὰ πειράται τῆ ζημία ἰσάζειν, ἀφαιρῶν τῆ κέρδους. λέγεται γὰρ ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν ὅτι τοῖς τοῖσιν, καὶ εἰ μὴ ἴσιν οἰκεῖον ὄνομα ἢ, τὸ κέρδος, ὅτι τὰς πατάξαι καὶ ἡ ζημία, τὰς παθόντι. ἀλλ' ὅταν γὰρ μεταρῆσῃ τὸ πάθος, καλεῖται τὸ μὲν ζημία, τὸ δὲ κέρδος. ὥστε τῆ μὲν πλείονος καὶ ἐλάττονος τὸ ἴσον μέσον. τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ζημία, τὸ μὲν πλεον, τὸ δὲ ἐλάττον ἐν ἀντιθέσει τὸ μὲν τῆ ἀγαθοῦ πλεον, τὸ τῆ κακοῦ ἐλάττον, κέρδος. τὸ δὲ ἐν ἀντιθέσει, ζημία. ὡν ἡ μὲν μέσον τὸ ἴσον, ὁ λέγεται μὲν εἶ) δίκαιον ὥστε τὸ ἐπιμορφητικὸν δίκαιον αὐ εἶη τὸ μέσον ζημίας καὶ κέρδους. δὲ ὅταν ἀμφισβητῶσιν, ὅτι τὸν δικαστὴν κατὰ φύσιν. τὸ δὲ ὅτι τὸ δικαστὴν ἰέναι, τὸ ἰέναι ἔστιν ὅτι τὸ δίκαιον. ὁ γὰρ δικαστής βούλεται εἶ) ὅτι δίκαιον ἐμψυχον, καὶ ζητῶσι δικαστὴν μέσον, ὅτι καλοῦσιν ἐνίοι, * μεσοδίκους. ὡς ἐδὴ τῆ

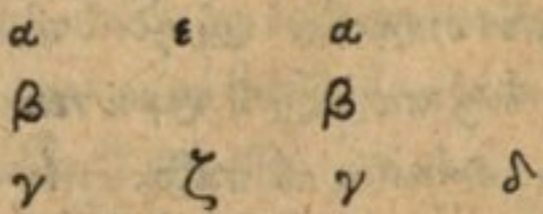
ἔστι δίκαιον ὅτι δίχα ἔστιν ὡς πρὸς ἡμῶν εἰ τις εἴποι

N. μεσοδίκους
N. τὸ τ' ἀφαιρέσει καὶ τῆ ἐλάττονι τμήματι
τῆ μὲν πλείονος καὶ ἐλάττονος καὶ τῆ ἀριθμητικῶν ἀναλογίαν. δὲ τῆ καὶ ὀνομαζομένης

Vide N.

N. αφηρη-
σω, δε παρ-
οκείσω
γρ. τῆς αε.

γδ δύο ἴσων ἀφαίρεθῆ ἀπὸ θατέρου, παρὰ
 θατέρου ὃ παρῶστερῆ, δυοῖ τεύτων ὑπερέ-
 χθ ὁ θατέρου. εἰ γὰρ ἀφῆρέθῃ μὲν, μὴ
 παρῶστερῆ δὲ, ἐνὶ αὐτῷ μόνον ὑπερέχῃ * τῷ
 μέσου, ἐνὶ καὶ ὁ μέσον ἀφ' ὃ ἀφῆρέθῃ. ἐνὶ
 τεύτων δὲ ἀνωγειοῦ μὲν, τί τε ἀφελθῆν δὲ
 ἀπὸ ὃ πλεονέχοντες, καὶ τί παρῶστερῆ τῶν
 ἔλαττονέχοντι. ὡ μὲν γὰρ ὁ μέσον ὑπερέ-
 χθ, τῷ τε παρῶστερῆ δὲ τῶν ἔλαττονέχον-
 τι. ὡ δὲ ὑπερέχεται, ἀφελθῆν ἀπὸ τῷ με-
 γίστου. ἴσων αἰεφ' ὦναα, ββ, γγ, δδλη-
 ραίς. ἀπὸ τῆς αα * ἀφῆρήσθαι ὁ αε, καὶ
 παρῶσθαι τῆ γγ ὁ εφ' ὦν γδ. ὡς τε ὅλη
 κδγγ * τῆς εα ὑπερέχθ τῶν γδ, καὶ τῶν
 γδ τῆς δδ αββ, τῶν γδ.

ἔστι δὲ τῷ τε ἔπι τῶν ἄλλων τεχνῶν. αἰη-
 ρουῶτο γδ, εἰ μὴ ἐποιή ὁ ποιουῶ καὶ ὅσον ἔ-
 οῖ, ἔ ὁ πάρον ἐπαρε τῷ τε, καὶ ἑσοῦτον καὶ
 ἑσοῦτον. ἐλήλυθε ὃ τὰ ὀνόματα ταῦτα ἢ τε
 ζημία καὶ ὁ κέρδος ἐκ τῆς ἐχρείου ἀλλα-
 γῆς. ὁ μὲν γὰρ πλεονέχῃ ἢ τὰ αὐτῷ, κερ-
 δαίην λέγεσθαι. ὁ δὲ ἔλαττον τῷ δὲ δδ-
 χῆς, ζημιούσθαι * οἷ γδ ὁ ὠνέσθαι καὶ
 πωλθῆν, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δέδωκεν ὁ νόμος.
 ὅταν δὲ μήτε πλεον μήτε ἔλαττον, ἀλλ'
 αὐτὰ δι' αὐτῶν γῆσθαι, τὰ αὐτῶν φασι εἶ-
 χῆν, καὶ οὔτε ζημιούσθαι οὔτε κερδαίην.
 ὡς τε κέρδεις ἑνὸς καὶ ζημίας μέσον ὁ δι-
 χαίην ὅστι, τῶν τῶν ὁ ἐκούσιον τὸ ἴσον ἔχῃ
 καὶ παρῶστερῆ καὶ ὑπερῆ.

N. οἷ ὦν τῶν
πωλείν καὶ ὠ-
νέσθαι, καὶ
ἐν ὅσοις ἄλ-
λοισ ἀδῆσθαι
ἔδωκεν ὁ νό-
μος.

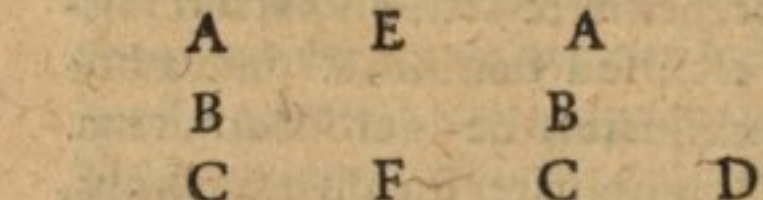
Κ Ε Φ Α Λ. γ'.

Περὶ τῶν αἰτιπάρων καὶ αἰτιποιῶν, καὶ νο-
μίσματος καὶ ἐνδείας.

Δ Οκει δὲ ἴσιν καὶ τὸ ἀντιπεποιθὸς ἀ-
 πλῶς εἶ) δίχαμον, ὡς παρ' οἱ Πυθα-
 γόρειοι ἐφασθαι. ὡ εἰζοντο γὰρ ἀπλῶς τὸ
 δίχαμον τὸ ἀντιπεποιθὸς ἄλλω. τὸ δ' αἰτι-
 πεποιθὸς, οὐκ ἐφαρμότῃς, οὔτ' ὅτι τὸ
 ἀφαινεμωχῆν δίχαμον, οὔτ' ὅτι τὸ δῆρῶ-
 λῆν. καίτοι * βούλοισθαι γὰρ τῷ τε λέγειν καὶ
 τὸ Ραδαμαθῆος δίχαμον.
 Εἶκε πάροι πα κ' ἐρεξε, δίχη κ' ἰθεῖα
 γῆραιτο.
 πολλαχού γδ δῆρῶν οἷ εἰ δδχῆν ἔχον

γρ. βούλ.
λίχην τῶν
πὶ Ρ.

A Nam si cum duæ res sint æquales, id quod ab
 vna fuerit detractum, addatur alteri: his duo-
 bus hæc illam superabit. Si enim detractum
 quidem vni rei fuisset, non autem etiam alteri
 additum, vno duntaxat altera alteram supera-
 rer. Mediam igitur ea res cui accessit aliquid,
 vno superat: & media eam cui quippiam de-
 tractum est, vno. Ex hoc itaque cognoscemus
 & quid ei qui plus habet, detrahendum sit: &
 quid ei qui minus, addendum. Nam quores
 media minorem superat, id ei quæ minus ha-
 bet, addendum est: quo media superatur, id
 maximæ detrahendum. Sint tres lineæ, AA,
 BB. CC, inter se æquales, Lineæ, AA, de-
 tracta sit pars AE, addaturque ad lineam CC,
 sitque ea pars, CD. Ita tota linea DCC. li-
 neam EA, superabit linea CD, & linea CF.
 Ergo & lineam BB, linea CD.

Hoc autem inest etiam in alijs artibus. Tolle-
 rentur enim, & conciderent, nisi quantum &
 quale id, quod efficiendi vim habet, efficit,
 tantundem & tale perpetueretur id quod pati-
 tur. Nata autem & translata sunt hæc nomina,
 damnum & lucrum, ab eo contractu qui spon-
 te initur. Nam plus suo obtinere, lucrum face-
 re appellatur: minus autem quàm quod initio
 suppetebat, habere, damno affici: vt fit in re-
 bus vendendis & emendis, alijsque contracti-
 bus, in quibus per legem licet impunè suis ra-
 tionibus consulere, lucrumque facere. Vbi ve-
 rò neque plus neque minus habent, sed paria
 paribus respondent, tunc se sua dicunt habere,
 & neque damnum accepisse, neque quicquam
 lucrifecisse. Itaque lucri cuiusdam & damni,
 quæ non sponte, sed præter voluntatem obue-
 nerint, medium, ius est: vt tantundem vter-
 que eorum qui contrahunt, habeat posterius,
 quantum prius habuit.

CAPVT III.

De iure talionis & de pecunie usu.

E Videretur autem quibusdam Talio quoque,
 id est, reciproca quædam perpeffio, ius
 esse simpliciter, & absolutè, quemadmodum
 Pythagorei dixerunt. Definiebant enim ius
 absolutè, id quod quis à se factum, vicissim ab
 altero pateretur. id est, talionem seu mutuam
 perpeffionem. Ius talionis porrò neque ad id
 ius quod in distributione bonorum versatur,
 neque ad id quod ad emendationem facto-
 rum valet, accommodari potest. qui etiam
 ius Rhadamanthi hoc fuisse videntur signifi-
 ficare,
 Si quis, quod fecit, patiat, ius erit equum.
 Multis. n. locis à iure diffidet ac discrepat:

veluti, si quis magistratum gerens, aliquem A
 pulsauerit, non est referendus: & si quis eum,
 qui magistratum gerat, pulsauerit, non mo-
 do verberandus, sed etiam castigandus est.
 Præterea permultum interest inter id quod
 sponte nostra, & id quod inuitè facimus. sed in
 communitatibus rerum contrahendarum ac
 permutandarum, sanè taleius, quod recipro-
 cam perpeffionem seu talionem nominant,
 proportione non æqualitate ciuilem societa-
 tem continet. Factis enim proportione reci-
 procis, manet coniunctio ciuitatis. Aut enim
 malum acceptum reponere conantur, (quod
 si non liceat, seruitus esse videtur, iniuriam B
 referre non posse,) aut ei qui bene meritus sit,
 referre gratiam volunt: quod si non fiat, subla-
 ta est rerum communicatio, & officiorum qua-
 si mutuatio. At rerum communicatione offi-
 ciorumque mutuatiōe, societas & coniunctio
 ciuium manet. Itaque & Gratiarum tem-
 plum in propatulo vrbis loco constituitur, vt sit
 remuneratio. Hoc enim gratiæ proprium est.
 Nam ei, qui beneficium dederit, referendum
 beneficium est: & is rursus alterum beneficio
 prouocare debet. Facit autem remunerationē
 proportione constantē ea quæ medijs trāsuer-
 sis lineis fit, cōiugatio. Exēpli causa, fit ædifi-
 ciorū opifex A, futor B, domus C, calceus D.

A. *Aedificiorum opifex* B. *Sutor*
 C. *Domus* D. *Calceus.*

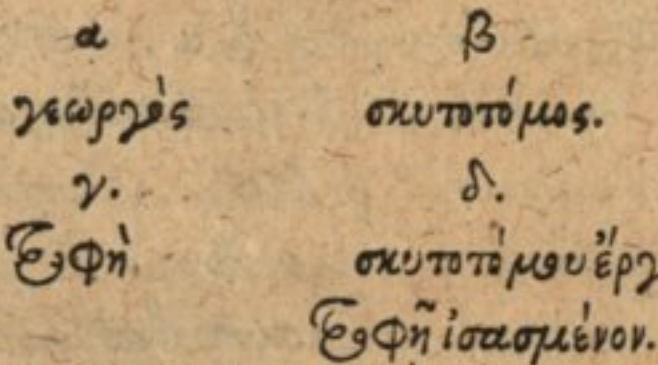
Ædificiorum opificem igitur oportet à futore
 opus illius sumere, eique vicissim suum imper-
 tiri. Ergo si primū æqualitas sit ea quæ pro-
 portione constat, deinde reciproca perpeffio
 seu talio fiat, (id est, tantundē accipiatur, quā-
 tum datū sit,) extabit id, quod à nobis dicitur:
 sin minus, neque erit æqualitas, neq; manebit
 societas. Nihil enim prohibet quominus vnus
 opus alterius opere sit præstabilius. Hæc igitur
 exæquata sint, oportet. Quod idem fit in alijs
 artibus. Tollantur enim funditus, & concidāt,
 nisi & quātum & quale id quod efficiendi vim
 habet, efficit, tantundē & tale accipiat id quod
 patitur. Non enim ex duobus medicis societas
 constare potest, sed ex medico & agricola, &
 omnino ex diuersis & dissimilibus atque inæ-
 qualibus, quos tamen oportet exæquari. Qua-
 propter quarum rerum fit permutatio, eas res
 oportet esse eiusmodi, vt inter se quodāmodo
 comparari possint. Atque ad hanc rem, nūmus
 quæ situs & cōparatus est, qui omnium rerum
 quodāmodo sit medius, seu mēsurā. Nam res
 omneis metitur: quare & nimium & parū me-
 titur. Quot igitur calcei, domui vel alimento
 sunt æquales. Oportet ergo, quā proportione
 & cōparationē habet ædificandi artifex ad fu-
 torem, tot numero calceos cum domo aut ali-
 mēto cōparari. Nā si hoc nō ita fiet, neq; erit
 permutatio, neq; cōmunitas. Nō poterūt autē
 comparari, nisi quodāmodo sint æqualia. Ergo
 quemadmodū suprà dixi, vnū quiddā esse o-
 portet, quod cetera omnia metiatur. Hoc autē

ἐπάταξεν, οὐ δεῖ ἀντιπληγῶσαι· καὶ εἰ
 δόχοντα ἐπάταξεν, οὐ πληγῶσαι μόνον
 δεῖ, ἀλλὰ καὶ κολασθῶσαι. ἐπὶ δὲ ἐχού-
 σιον ἔστω ἀχούσιον ἀφ' ἑαυτοῦ πολὺ. ἀλλ'
 ἐν αὐτῇ ταῖς κοινωνίαις ταῖς ἀλλακτικαῖς
 στυγῆσιν ἔστω δίκαιον τὸ ἀντιπεποιηθῆναι,
 κατ' ἀναλογίαν, καὶ μὴ κατ' ἰσότητά· τὰς
 ἀντιποιεῖν γὰρ ἀνάλογον συμμένει ἢ πόλις·
 ἢ γὰρ τὸ κακῶς ζητῶσιν, (εἰ δὲ μὴ, δου-
 λεία δοκεῖ εἶναι), εἰ μὴ ἀντιποιήσῃ, ἢ τὸ εὖ·
 εἰ δὲ μὴ, μεταδόσεις ἔστω· τῇ μετὰδοσὶ
 δὲ συμμένοι. δεῖ δὲ Χαρίτων ἱερὸν ἐπι-
 ποδῶν ποιουῶνται, ἵνα ἀντιπεποιήσῃ ἢ τῷτο
 γὰρ χάριτος ἴδμεν ἀντιπεποιηθῆναι γὰρ δεῖ
 τὰς χαρίτων, ἔτι πάλιν αὐτὸν δόξαι
 χαρίζομενον. ποιῆ δὲ πῶς ἀντιδοσὶν πῶς
 κατ' ἀναλογίαν, ἢ κατ' ἀφ' ἑαυτοῦ σύζυ-
 ξις. οἶσιν, οἰκοδόμος ἐφ' ᾧ α, σκυτοτόμος
 ἐφ' ᾧ β, οἰκία ἐφ' ᾧ γ, ὑπόδημα ἐφ'
 ᾧ δ.

	α	β
C	οἰκοδόμος	σκυτοτόμος.
	γ	δ
	οἰκία	ὑπόδημα.

δεῖ οὖν λαμβάνειν τὸν οἰκοδόμον πρὸς τὸ
 σκυτοτόμου τὸ ἐκείνου ἔργον, καὶ αὐτὸν
 ἐκείνῳ μετὰδιδόναι τὸ αὐτῷ. ἐὰν οὖν
 πρῶτον ἢ τὸ κατ' ἰσότητα ἴσον,
 εἶτα τὸ ἀντιπεποιηθῆναι γίνηται, ἔσται τὸ
 λεγόμενον. εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἴσον, ὅθεν
 συμμένει· ἔστι γὰρ καλὸν χρῆσιμον εἶναι τὸ
 θατέρον ἔργον, ἢ τὸ θατέρον. δεῖ οὖν δὴ
 ταῦτα ἰσαριθμῶσαι. ἐστὶ δὲ τῷτο καὶ ὅτι τῷ
 ἄλλων τεχνῶν ἀντιπεποιηθῆναι γὰρ αὐτῷ, εἰ μὴ ἐ-
 ποιῆ τὸ ποιουῶν, ὅσον καὶ οἶσιν, ἔστω πάρον ἐπα-
 χε τῷτο ἔστω δίκαιον, καὶ τῷτο οὐ γὰρ ἐκ
 δύο ἰσότητων γίνῃ κοινωνία, ἀλλ' ἐξ ἰσότη-
 τος καὶ γεωργῶν, ἔστω ὅλως ἐτέρων ἔστω ἴσων·
 ἀλλὰ ταῦτοις δεῖ ἰσαριθμῶσαι. δεῖ πρῶτα
 συμβλητὰ δὲ πῶς εἶναι, ὧν ἔστι ἀλλαγὴ,
 ἐφ' ᾧ τὸ νόμισμα ἐλήλυθε, καὶ γίνῃ πῶς
 μέσον πρῶτα γὰρ μετρεῖ· ὥστε ἔστω ὑ-
 ποσχῆναι καὶ πῶς ἐλάττω· πόσα ἄλλα δὴ
 ὑποδήματα ἴσον οἰκία, ἢ ἔστω. δεῖ τῷτο
 ὅθεν οἰκοδόμος πρὸς σκυτοτόμον, ἔστω δὲ
 ὑποδήματα πρὸς οἰκίαν, ἢ ἔστω. εἰ
 γὰρ μὴ τῷτο, οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ, ὅθεν κοι-
 νωνία. τῷτο δὲ, εἰ μὴ ἴσα εἶναι πῶς, οὐκ
 ἔσται. δεῖ δὲ ἐνὶ ταῖς πρῶτα μετρεῖσθαι,
 ὡς πρὸς ἐλάττω πρῶτον. τῷτο δὲ ἔστι, τῇ

καὶ ἀληθεία ἐὶ χρεία, ἢ πῶτα σιωπῆ. εἰ γὰρ μὴτὲν δεοῖντο, ἢ μὴ ὁμοίως, ἢ οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ, ἢ οὐχ ἡ αὐτὴ οἷον ὑπάλ-
 λαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέρονε καὶ
 σιωπῆ. καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ νόμου ἐξ ἰ-
 μισμα, ὅτι οὐ φύσις, ἀλλὰ νόμος ἔστι, καὶ
 ἐφ' ἡμῖν μεταβαλεῖν ἔστι ποιῆσαι ἀχρηστον.
 ἔσται δὲ ἀπὸ πεπονηδός, ὅταν ἰσαοθῆ. ὥστε
 ὁπρὸ γεωργός πρὸς σκυτοτόμην, τὸ ἔργον
 τῆς σκυτοτόμου πρὸς τὸ γεωργου. εἰς
 ἡμῶν δὲ οὐκ ἀγὰν ἀλλαγίας, ὅταν ἀλ-
 λαξῶνται. εἰ δὲ μὴ, ἀμφοτέρως ἔξ ἑαυ-
 τῶν ἑαυτῶν τὸ ἔπερον ἀκρον. ἀλλ' ὅταν ἐ-
 χωσι τὰ αὐτῶν, οὕτως ἴσοι καὶ κοινωνοί. ὅτι
 αὐτῆ ἡ ἰσότης διώεται ἐπ' αὐτῶν γίνεσθαι.
 γεωργός α, εἰσὸν γ, σκυτοτόμος β, τὸ ἔρ-
 γον αὐτῶν τὸ ἰσαομένον δ.

εἰ δὲ ἔτω μὴ ἔω ἀπὸ πεπονηδός, οὐκ αὖ
 ἔω κοινωνία. ὅτι δὲ ἐὶ χρεία σιωπῆ ὡς πρὸ
 ἐν τῶν, δηλοῖ, ὅτι ὅταν μὴ ἐν χρεία ὡσιν
 ἀλλήλων, ἢ ἀμφοτέρως, ἢ ἀπὸ τῶν, οὐκ
 ἀλλάθονται, ὡς πρὸ * ὅταν οὐ ἔχῃ αὐτὸς,
 δεκταί τις, οἷον οἴνου, διδόντες σίτου ἕξαω-
 γμῶν. δὲ ἕξα τῆς τοῦ ἰσαοθῆ. ὡς πρὸ δὲ
 τῆς μετρήσεως ἀλλαγῆς, εἰνὼ μὴδὲν δὲ-
 ται, ὅτι ἔσται, * εἰ δὲ δεκτῆ, τὸ νόμισμα οἷον
 εἰς γνηθῆς ἔστιν ἡμῖν. δεῖ γὰρ τῆς φέρωντι,
 εἰς λαβῆν πάρα μὲν οὐ καὶ τῆς τὸ αὐτῶ.
 οὐ γὰρ αἰεὶ ἴσον διώεται. ὁμοίως δὲ βούλεται
 μὲν μαλλον δὲ δεῖ πῶτα τετιμῆσθαι.
 οὕτω γὰρ ἔσται αἰεὶ ἀλλαγὴ. εἰ δὲ τῆς,
 κοινωνία. τὸ δὲ νόμισμα, ὡς πρὸ * μέτρον
 συμμετρεῖται ποιῆσθαι, ἰσαοθῆ. ἔπε γὰρ αὐτὸ μὴ
 οὐσης ἀλλαγῆς, κοινωνία ἔω. οὐτ' ἀλλα-
 γῆ, ἰσότητος μὴ οὐσης. οὐτ' ἰσότης, μὴ
 οὐσης συμμετρείας. τῆ μὲν οὐκ ἀληθεία,
 ἀδωάτον τὰ τοσοῦτον ἀφ' ἑαυτῶν, σύμ-
 μετρεῖται γινέσθαι. πρὸς δὲ πῶ χρεία,
 εἰ δὲ χρεία ἰκανῶς ἐν δὲ δεῖ εἰς. τῆς δὲ
 εἰς ἀποδόσεως. δὲ νόμισμα καλεῖται.
 τῆς γὰρ πῶτα ποιῆσθαι συμμετρεῖται. μετρεῖται
 γὰρ πῶτα νόμισμα τῆ οἰκία. ἐφ' ἧς α,
 μναῖ δέκα β, κλίνη γ, τὸ δὲ α τῆ β ἡμι-

γρ. ἢ ἔπερ.
 γρ. ὅταν οὐ
 ἔχῃ αὐτὸς, ἢ
 δεκταί τις, οἷον
 οἴνου, διδόντες
 σίτου ἕξαωγμῶν.
 γρ. ὅτι αὐτῶ.

μῖστοι

A quidā re vera vsus, seu indigentia est, quæ om-
 nia continet. Nam si nulla re egerent homines,
 aut si nō similiter egerent: vel nulla vel nō cadē
 esset permutatio. Sed in indigentia locum ex
 hominum quasi compacto & conuento quo-
 dammodo successit nūmus: atque ob hāc cau-
 sam, νόμισμα vocatur à Græcis, ὡς πρὸ τῆς νόμου, id est,
 à lege: quia non natura, sed lege valeat, sitque
 in nobis situm cum immutare, inutilēmq; red-
 dere. Erit igitur tum perpeffio mutua & reci-
 proca, cum res fuerint exæquatæ. Itaq; quam
 rationem obtinet agricola ad futorē, eandem
 rationem habere debet futoris opus ad opus
 agricolæ. Sunt autem tum in figuram propor-
 tionis deducēdi, cum permutaturi sunt. Quod
 si non fiet, alterum extremum vtramque exu-
 perantiam habebit. Verumtamen cum suas
 res habent, ita sunt æquales inter se, ac socij,
 quia hæc æqualitas in eis effici potest. Agrico-
 la A, alimentum C, futor B, opus futoris exæ-
 quatum cum alimento D.

A. Agricola B. Sutor.
 C. Alimentum D. Opus futoris cum alimento
 exæquatum.

B Quod si hoc modo non liceret vicissim perpe-
 ti, seu accipere, nulla societas esset, nulla
 communitas. Indigentia autem societatem
 hominum contineri, tanquam vno quodam,
 quod vinculi instar sit, ex eo perspicitur potest,
 quod vbi aut neuter eget re alterius, aut alter
 eorum non eget, permutatio inter eos contrahi
 non solet; quemadmodū cum eius quod quis
 habet, alter indiget, vitrua vini, exportandi
 frumenti sit potestas. Hoc igitur oportet
 exæquatū esse. In permutationē futurā autē,
 si fortē re aliqua nunc non egeamus, tunc eius
 nobis facultatē & copiā fore cū egebimus, vel-
 uti spōsor numus intercedit. Oportet enim v-
 nicuiq; eam rē, qua egeat, accipere licere, vbi
 numū attulerit. Sed idē numo quoq; interdū
 accidit: non enim sēper æqualē vim habet. Ve-
 rūtāmē immutabilior ac stabiliior permanere
 solet. Itaq; debēt esse res omnes æstimatæ. Sic
 enim rerū permutatio semper futura est.
 Quod si erit permutatio, erit & societas. Nu-
 mus igitur posteaquam velut mensura, res ap-
 ta quadam compositione & cōuenientia con-
 cordeis inter se & consentienteis reddidit,
 eas exæquat. Nā neq; si nō fuisset permutatio,
 societas cōstare potuisset: neq; sine æqualitate,
 permutationi locus vnquā fuisset: neq; sine ap-
 ta quadā rerū cōpositione & cōuenientia, æqua-
 litati. Res igitur inter se tā dissimiles ac dispa-
 res, si verū quærimus, nulla cōmuni mēsurā in-
 ter se cōuenire, nec coherere possunt: sed qd
 vtilitatē indigētiaq; attinet, satis cōmodē pos-
 sūt. Quare vnū quiddā extare necesse est, idq;
 hominū instituto, & ex cōditione. Quapropter
 νόμισμα appellatur. Numus enim res inter se dis-
 pares, apta quadā cōpositione & cōuenientia
 cōcordeis efficit. Nihil est enim quod nō me-

eiatur numus. Sit domus A, minæ decem B, lectus C. A igitur dimidium B fuerit, si domus

quinque minarum sit, aut tanti, quanti quinque minæ sunt: c. autem lectus, ipsius b decima pars intelligatur. Perspicuū igitur est, quot lecti domui sint æquales, nempe quinque. Sic autem rerum permutationem fieri solitam esse ante numi usum, non est obscurum. Nihil enim interest utrum lecti quinque, an quod tanti sit, quanti lecti quinque, pro domo detur. Quid igitur sit iniuria, quid ius, & quā rationē talio seu reciproca permissio ad ius habeat, supra explicatū est. His autem distinctis, perspicuum est, iustam actionem inter id quod est facere & accipere iniuriam, mediam esse. illud enim plus obtinere est, hoc minus. Iustitia porro mediocritas est, non quomodo virtutes superiores: sed quia medij est, iniustitia autem extremorum. Præterea iustitia, virtus est, qua homo iustus, aptus dicitur, tum ad agendum consulto id quod iustum est, tum ad ius tribuendum & sibi, si cum altero contrahat, & alteri cum altero contrahenti, non ita, ut sibi plus eius quod optabile est, minus alteri: & contra sibi minus damni, plus alteri: sed sibi & alijs id quod æquum proportionē est, tribuat: itēque erga alium obseruet cum alio comparatum siue contrahentem. Contra iniustitia vitium est, quo ad id quod iniustum est, consulto agendū, nobisque & alijs tribuendum, apti sumus. Hoc autem est nimium & parum commodi aut incommodi, à proportionē alienum ac disjunctum. Itaque iniustitia est nimium & parum, quia est & eius quod nimium est, & eius quod parum: cum quis in sua quidem causa nimium rei absolutē utilis sibi tribuit, inutilis & damnosæ parum. In aliorum autem negotio generaliter ad eundem modum se gerit: sed quod ad id iniquum, quod à proportionē remotum est, attinet, utroque modo casus tulerit. Iniuste facti autem cum duo sint extrema, minus extremum iniuriam accipere est, maius autem iniuste facere. De iustitia igitur & iniustitia, quænam sit utriusque natura, hoc modo dictum sit: itēque de iusto & iniusto uniuersim.

A συ, εἰ πέντε μινῶν ἀξία, ἢ ἴσον ἢ δὲ κλίην ἢ δέκατον μέρος τὸ γ, τῷ β. δῆλον ὅτι κλίην πόσαι κλίνας ἴσον οἰκίαν, ὅτι πέντε. ὅτι δὲ οὕτως ἐστὶ ἀλλοτρίω, πρὸς τὸ νόμισμα ἢ, δῆλον. ἀφαιρῆ γὰρ ὁμοίως, ἢ εἰ κλίνας πέντε ἀπὸ οἰκίας, ἢ ὅσου αἰ πέντε κλίνας. τί μὲν οὖν τὸ ἀδικεῖν, καὶ τί τὸ δικαιοῦν ἐστίν, εἴρηται. διωρισμένων δὲ τούτων, δῆλον ὅτι ἡ δικαιοπραγία μέσση ἐστὶ τῷ ἀδικεῖν, καὶ ἀδικεῖσθαι. τὸ μὲν γὰρ, πλεονέχεια: τὸ δὲ ἐλαττώσις ἐστίν. **B** ἐὶ δὲ δικαιοσύνη, * μεσότης ἐστίν, οὗ τὸν αὐτὸν ἔχον τὰς πρὸς τὴν ἀρετῆς, ἀλλ' ὅτι μέσση ἐστίν. ἐὶ δὲ ἀδικία, τῷ ἀκρῶν. καὶ ἡ μὲν δικαιοσύνη ἐστὶ κατὰ τὸ δίκαιον λέγεσθαι πρακτικὸς κατὰ πρᾶξεις τῷ δικαίῳ, καὶ ἀνεπιμελητικὸς καὶ αὐτῶν πρὸς ἄλλον, καὶ ἑτέρω πρὸς ἑτέρον οὐχ οὕτως, ὥστε τῷ μὲν ἀρετῆς, πλεονέχεια: ἐλαττώσις δὲ, τῷ πλησίον. τῷ βλαβεροῦ δὲ, ἀνάπαλιν. ἀλλὰ τὸ ἴσου τὸ κατὰ ἀνάλογον. ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλω πρὸς ἄλλον. ἡ δὲ ἀδικία τὸ ἀνάπαλιν τῷ ἀδίκῳ. τῷ δὲ ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἐλλείψις τῷ ὠφελίμῳ ἢ βλαβεροῦ πρὸς τὸ ἀνάλογον. ἀλλὰ ὑπερβολὴ ἐστὶ ἐλλείψις ἢ ἀδικία, ὅτι ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως ἐστίν. ἐφ' αὐτῷ μὲν ὑπερβολῆς τῷ ἀπλάτῳ ὠφελίμου. ἐλλείψεως δὲ, τῷ βλαβεροῦ. ἐπὶ δὲ τῷ ἄλλων, τὸ μὲν ὅλον, ὁμοίως. τὸ δὲ πρὸς τὸ ἀνάλογον, ὁποτέρως ἐτύχε. τῷ δὲ ἀδικήματος, τὸ μὲν ἐλαττώσις, τὸ ἀδικεῖσθαι ἐστὶ. τὸ δὲ μεῖζον, τὸ ἀδικεῖν. περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, τίς κατέρας ἐστίν ἐξ φύσεως, εἴρησθαι τῶν ἑπὶ τῶν ἑπὶ ὁμοίως δὲ ἐστὶ πρὸς τὸ δικαίον ἐστὶ ἀδίκου κατὰ λόγον.

CAPVT IV.

E ΚΕΦΑΛ. Δ.

De iniuste factis, & varijs iuris generibus.

Περὶ ἀδικημάτων, ἐ δικαίου πολιτικοῦ, ἐ δεσποτικοῦ, ἐ πατρικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ.

SEd quoniam fieri potest ut is qui iniuste facit, nondum tamen sit iniustus; quibusnam iniuste factis iam iniustus est in vnoquoque iniustitiæ genere? An ut fur, aut adulter, aut latro? An sic nihil intererit? Namque fieri potest ut quis cum a iqua muliere rem habeat, sibi notā quidē illa, verumtamē non consulto,

EΠΕΙ δὲ ἐστὶν ἀδικοῦντα μήπω ἀδικῶν (εἶ), ὅποια ἀδικήματα ἀδικῶν ἢ δὲ ἀδικῶν ἐστὶν ἐκάστῳ ἀδικίας, οἷον κλέπτῃς, ἢ μοιχῶς, * ἢ ληστῆς. ἢ οὕτω μὲν ὁμοίως ἀδικῶν καὶ γὰρ αἰ σὺ γῆμοιτο γυναικί, εἰδὼς τὸ ἢ ἀλλ' οὐδὲ πρᾶξις ἀρετῆς ἀρ-

χλω, ἀλλὰ ἀφ' ἑαυτοῦ. ἀδικεῖ μὲν οὖν, ἀδικος δὲ οὐκ ἔστιν· οἷον ὁσὲ κλέπτῃς, ἐκλεψὲ δὲ ὁσὲ μοιχὸς, ἐμοίχευσε δὲ ὁμοίως ὅτι ἐπὶ τῶν ἀγῶν. πῶς μὲν οὖν ἔχει τὸ ἀπίπεπον πρὸς τὸ δίκαιον, εἴρηται πρῶτον. δεῖ δὲ μὴ λαθάνειν, ὅτι τὸ ζητούμενον * ἔστι καὶ τὸ ἀπλῶς δίκαιον, καὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον· τῆτο δὲ ἔστιν ἐπὶ κοινωνῶν βίου πρὸς τὸ εἶναι ἀνταρκειῶν, ἐλευθέρων ἔϊσων, ἢ καὶ ἀναλογίαν, ἢ κατ' ἀριθμὸν· ὥστε ὅσοις μὴ ἔστι τῆτο, οὐκ ἔστι τούτοις πρὸς ἀλλήλους τὸ πολιτικὸν δίκαιον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἔχει ὁμοιότητα· ἔστι γὰρ δίκαιον, ἐν οἷς καὶ νόμος πρὸς αὐτοὺς· νόμος δὲ, ἐν οἷς ἀδικία· ἢ γὰρ δίκη, κείσιν τῶ δικαίου καὶ τῶ ἀδίκου· ἐν οἷς δὲ ἀδικία, ἔστι τὸ ἀδικεῖν ἐν τούτοις· ἐν οἷς δὲ τὸ ἀδικεῖν, ἔστι πᾶσιν ἀδικία· τῆτο δὲ ἔστι, τὸ πλέον αὐτῶν νέμειν ἢ ἀπλῶς ἀγαθῶν· ἔλαττον δὲ, τῶ ἀπλῶς κακῶν. δεῖ οὐκ ἐάμεν ἀρχὴν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸν λόγον· ὅτι ἑαυτῶν τῆτο ποιῆς, ἔστι τυραννός· ἔστι δὲ ὁ ἀρχὸν, φύλαξ τῶ δικαίου. * εἰ δὲ τῶ δικαίου, καὶ τῶ ἴσου· ἐπεὶ δὲ ἔστιν αὐτῶν πλέον εἶναι δοκεῖ, εἴτε δικαίος· οὐ γὰρ νέμει πλέον τῶ ἀπλῶς ἀγαθοῦ αὐτῶν, εἰ μὴ πρὸς αὐτὸν αἰάλαρον ἔστι· δεῖ ἑτέρω * ποιῆς· καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀλλότριον εἶναι φασιν ἀγαθὸν πλεονεξία, κατὰ τὸν ἐλέγχον καὶ πρῶτον. μισθὸς γὰρ ἀδίκος δότεός· τῆτο δὲ, ἡμῶν καὶ ἄλλων * ὅσοις δὲ μὴ ἰσότητά τῶντα, ἔτοι γίνονται τυραννοί· τὸ δὲ δευτερεύον δίκαιον καὶ τὸ πατρικόν, * οὐ τῶντα τούτοις, ἀλλ' ὁμοίον· ἔστι γὰρ ἔστιν ἀδικία πρὸς τὰ αὐτῶν ἀπλῶς· τὸ δὲ κτήμα καὶ τὸ τέχνη, ἕως ἄν ἢ πυλίκον, καὶ * μὴ χειρῶν, ὥσπερ μέγας αὐτῶν· αὐτὸν δὲ οὐδεὶς παραφύσει βλάπτειν· δεῖ οὐκ ἔστιν ἀδικία πρὸς αὐτόν· οὐδὲ ἀδίκον ὁσὲ δίκαιον τὸ πολιτικόν· καὶ νόμον γὰρ ἴσῳ, καὶ ἐν οἷς ἐπεφύκει εἶναι νόμος· οὗτοι δὲ ἡσθῶν οἷς ἑαυτῶν ἰσότητος τῶ ἀρχὴν καὶ ἀρχαῶν· δεῖ μάλιστα πρὸς γυναικᾶ ἔστι δίκαιον, ἢ πρὸς τέχνη καὶ κτήματα· τῆτο γὰρ ἔστι τὸ οἰκονομικὸν δίκαιον· * ἑτέρον δὲ ἔστι καὶ τῆτο τῶ πολιτικοῦ.

γρ. ἔστιν ἢ πᾶσι
 ἀπλῶς δίκαιον, καὶ πᾶσι
 πολ. δίκαιον·
 ἀλλὰ πᾶσι δίκαιον, καὶ
 κατ' ὁμοιότητα
 reliquis omnibus
 omittit.

omittit q. c.

γρ. πρῶτον.

γρ. ὅτι δὲ
 μὴ ἰσότητά τῶντα,
 γρ. οὐ τῶντα
 τ.

μὴ omittit q. c.

γρ. ἐπεὶ δὲ
 ἔστι πᾶσι πολ. δίκαιον, πᾶσι γὰρ φυσικὸν ἔστι, πᾶσι νόμον,

A sed perturbatione & libidine inflammatus. Facit igitur hic quidem iniuste, sed non idcirco iniustus est. Quemadmodum nec fur, etiam si furatus sit: nec adulter, etiam si adulterium commiserit: itemque in cæteris. Quomodo igitur affecta sit reciproca perpeffio seu talio ad ius, dictum est antea. Sed sciendum est, ius id quod querimus, & simpliciter ius esse, & ius civile. Est autem inter eos qui communitate & societate vitæ inter se coniuncti sunt, homines liberos & æqualeis, vel proportione, vel numero, vt rerum ad vitam degendam necessariorum copijs per se abundant, nihilque foris requirant. Itaque quibus hoc non est, eis inter ipsos non est ius civile, sed ius quoddam, & ex illius similitudine sic appellatum. Communi enim iure vtuntur ij quibus & lex inter ipsos communis est. Lex autem eorum communis est, quorum & iniustitia est. Iudicium enim, iuris & iniuriæ disceptatio est. Inter quos autem iniustitia locum habet, inter hos & iniuriæ faciendæ locus esse potest. Quibus autem inter ipsos iniuriæ faciendæ locus est, non continuo in ijs omnibus iniustitia reperitur. Est autem iniuriam facere, eorum quæ absolutè bona sunt, sibi plus tribuere: minusque eorum quæ absolutè mala. Itaque hominem non sinimus imperare, sed legem aut rationem, quia hoc ille sibi facere consuevit, fitque tyrannus. Est autem is qui præest, iuris custos. Quod si iuris, ergo & æqualitatis. Iam verò quoniam si quis iustus sit, nihilo plus ad eum boni, quàm ad cæteros, videtur peruenisse, (non enim eorum, quæ absolutè bona sunt plus sibi quàm alijs tribuit, nisi ex proportione quadem ei debeatur,) idcirco alteri laborat: & ob hanc causam bonum alienum dicunt esse iustitiam, quemadmodum & antè dictum est. Danda igitur ei merces aliqua est. Hæc autem est honos & decus. Qui verò his contenti non sunt, hi fiunt tyranni. Ius autem vel domini in seruos, vel patris in liberos, non est idem atque hæc, sed tamen simile. Neque enim cuiquam in sua iniustitiæ locus esse potest absolutè. Atqui possessio, seu mancipium, & liberi vsque eò dum parui sint, neque à patre seiuncti, partis instar sunt. Se ipsum autem nemo damno afficit consultò. Non est igitur cuiquam in se ipsum iniustitiæ locus. Ex quo efficitur, neque iniuriæ neque iuri civili locum esse. Legge enim ius constare, in iisque locum habere, apud quos legem esse communem patitur natura, dicebamus. Hos autem esse docuimus, quibus est inter ipsos imperandi & parendi æqualitas. Itaque inter virum & uxorem, magis quàm inter patrem & liberos, dominum & seruum, iuris est communitas. Hoc enim ius est ad tuendam rem familiarem pertinens: quod aliud est à civili.

CAPVT

A

CAPVT V.

ΚΕΦΑΛ. Ε.

De iure naturali & legitimo.

Περί δικαίου φυσικοῦ καὶ νομικοῦ.

Ius civile autem aliud naturale est, aliud legitimum. Naturale, quod ubique gentium idem valet, non quia ita vel decretum sit, vel non decretum. Legitimum autem, quod ab initio, hoc an illo modo fiat, nihil refert: cum constitutum fuerit verò, tunc demum refert: quale est illud, mina captivum redimere. aut illud, capram Ioui immolare, non oueis: præterea leges omnes, quas de rebus singularibus ferunt, ut Brasidæ sacra facere: & quæcunque à populis scita & decreta sunt. Existimant autem nonnulli, iura omnia esse huiusmodi, id est, legitima, quoniam id quod constat natura, immobile atque immutabile est, & ubique eandem vim habet: quemadmodum ignis & hic, & apud Persas vrit: iura autem quotidie vident immutari. Sed hoc non ita est omni quidem ex parte: est certè ex aliqua. Et sanè apud Deos fortasse, haudquaquam aliter se res habet: sed apud nos est profectò aliquid etiam naturale, mutabile, non tamen omne. Veruntamen nihilominus aliud natura valet, aliud non natura. Sed quoddam, & quale etiam eorum quæ aliter euenire, quæque mutari possunt, natura valeat, & quod non natura valeat, sed lege & consensu, si quidem ambo peræquè sunt mutabilia, ex hisque afferam, cognoscere licebit; cæterisque rebus eadem distinctio poterit accommodari. Manus enim dextera valentior est sinistra, natura. Atqui euenire potest vt aliqui sinistra, perinde vt dextera, vtantur. Iam verò quæ iura ex consensu & vtilitate hominum nata sunt, ea mensuris similia sunt. Neque enim omnibus in locis sunt æquales vini triticique mensuræ: sed apud eos qui emunt, maiores: apud eos qui vendunt, minores. Itémque iura non naturalia, sed humana, non sunt omnibus in locis eadem. Nam ne reip. quidem regendæ forma, vna & eadem est apud omneis: sed vna duntaxat ubique consentanea naturæ est, & ea quæ optima. Iam vnumquodq; ius, & vnumquodque legitimum eandem rationem habet ad hominum actiones, quam res vniuersæ ad singulareis. Nam quæ aguntur, multa sunt: sed vnumquidque illorum vnum. Est enim vniuersum quiddam. Differt autem & ab iniuria iniuste factum, & à iure iustum officium, seu iuste factum, quo alter ius suum obtinet, iustusque ex iniusto redditur. Nam iniuria, vel natura, vel constitutione iniuria est. Hæc eadem cum illata fuerit, iniuste factum est; priusquam illata sit, nondum iniuste factum est, sed iniuria. Eademque iusti officij, seu iuste facti, ratio est: Quod commune est autem, id magis proprio nomine iusta actio appellatur.

Tom III.

ΤΟΥ ὃ πολιτικοῦ δικαίου, ὃ μὲν φυσικόν ἐστὶ. ὃ δὲ, νομικόν. φυσικόν μὲν, ὃ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἔχει δυνάμιν, καὶ οὐ πᾶσι δοκεῖν ἢ μὴ νομικόν δὲ, ὃ ἕξ ἀρχῆς μὲν οὐδὲν ἀμφερέει οὕτως ἢ ἄλλως. ὅταν δὲ θῶνται, ἀμφερέει οἷον, ὃ μὲν ἀνεπιβόηται, ἢ ὃ, ἀγαθόν, ἀλλὰ μὴ δύο πᾶσι βλάπτει. ἐπὶ, ὅσα ἐπὶ τῷ κατὰ ἕκαστα νομοθετοῦσιν οἷον, ὃ θῶν Βρασιδά, καὶ τὰ ψηφισματώδη. δοκεῖ δὲ τοῖσι πᾶσι εἶναι βλάπτα, ὅτι, ὃ μὲν φύσιν, ἀκίνητον ἔχει πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἔχει δυνάμιν. ὡς ὅτι ὃ πῦρ ἔχει ἐν τῷ Πέρσης καὶ τὰ δὲ δίκαια κινούμενα ὁρατοῦσι. τῶν δὲ, ὅσα ἐστὶν ἕως ἔχον, ἀλλ' ἐστὶν ὡς. καίτοι πᾶσι γὰρ τοῖς θεοῖς ἴσως ἔδαμψος ἔχον. πᾶσι ἡμῖν δὲ ἐστὶ μὲν ἡ φύσιν κινήτων. οὐ μὲν τοῖς πᾶσι. ἀλλ' ὅμοιος ἐστὶ τὸ μὲν φύσιν. τὸ δὲ, οὐ φύσιν. ποῖον δὲ φύσιν τῷ ἐπιδοκίμων καὶ ἄλλως ἔχον, ἔστι ποῖον οὐ. ἀλλὰ νομικόν καὶ σωθήκη, * εἴτε ἀμφω κινήτα, ὁμοίως δηλον καὶ ἐπὶ τῷ ἄλλων ὁ αὐτὸς ἀρμόσθαι δρομοῖς. φύσιν γὰρ ἡ δόξα κρείττων. καίτοι ἐπιδοκίμων πᾶσι ἀμφιδόξιοις γενέσθαι. τὰ δὲ καὶ σωθήκη, καὶ τὸ συμφέρον τῷ δικαίῳ, ὁμοία ἐστὶ τοῖς μέτροις. οὐ γὰρ πᾶσι τοῖς ἴσα τὰ οἰνητὰ καὶ σιτητὰ μέτρα. ἀλλ' οὐ μὲν ὠνοικῶται, μείζων ἢ ὃ πωλοῦσιν, ἐλάττω. ὁμοίως ὃ ἔστι μὴ φυσικόν, ἀλλ' ἀποφύκτα δίκαια, ἢ τῶν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις, ἐπεὶ ὁσὲ πολιτεία. ἀλλὰ μία μόνον πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις καὶ φύσιν * ἢ ἀρίστη. τῷ δὲ δικαίῳ καὶ νομικόν ἕκαστον, ὡς τὰ κερτοῦ πᾶσι τὰ κατὰ ἕκαστα ἔχει. τὰ μὲν γὰρ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις, πολλὰ. ἐκείνων δὲ, ἕκαστον ἐν κερτοῦ γὰρ. ἀμφερέει ὃ τὸ ἀδίκημα καὶ τὸ ἀδίκον, καὶ τὸ δικαίωμα καὶ τὸ δίκαιον. ἀδίκον μὲν γὰρ ἐστὶ τῷ φύσιν, ἢ τῷ ἀδίκῳ. * γὰρ τῶν δὲ τὸ αὐτὸ ὃ τῶν, ὅταν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις, ἀδίκημα ἐστὶ. πρὶν ὃ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις, ἔπω, ἀλλ' ἀδίκον. ὁμοίως ὃ καὶ δικαίωμα. καλεῖται ὃ καὶ τὸ κοινόν, μάλλον δίκαιο πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις.

D d

δικαίωμα δὲ, ὃ ἐπιμόρφωμα τῶ ἀδι-
κήματος. καὶ ἕκαστον δὲ αὐτῶν, ποῖα
τε εἶδη καὶ πόσα, καὶ ποῖα τὴν χρο-
νία, ὅτερον ἐπισημαστέον.

ΚΕΦΑΛ. 5.

Τετα ἀδικημάτων εἶδη οἷς βλάπτονται,
ἀνθρώποι.

γρ. συμβε-
βηκός

γρ. ὡς πῶς
πῶ ἀδικον
μὲν, ἀδικη-
μα δὲ οὐπω,
ἀν μὴ τ.

γρ. γῆρας,

ΟΝτων δὲ τῶν δικαίων ἔσονται ἀδικῶν τῶν
εἰρημόρων, ἀδικεῖ μὲν ἔσονται δικαιο-
πραγεῖ, ὅταν ἕκων τις αὐτὰ πράξη
ὅταν ἢ ἄκων, ἢ τ' ἀδικεῖ, ἢ τε δικαιοπρα-
γεῖ, ἀλλ' ἢ καὶ συμβεβηκός οἷς γ' * συμ-
βεβηκε δικαίοις εἶ) ἢ ἀδικοῖς, πράττου-
σιν. ἀδικημα ἢ ἔσονται δικαιοπραγῆμα ὡς
εἰσαγαγῆν ἐκούσιον, ἔσονται ἄκου-
σιον ἢ, ψήγεται. ἀμα ἢ ἔσονται ἀδικημα τότε
ἔσονται * ὡς τε ἀδικῶν πῶ, ἔσονται μὲν, ἀδικη-
μα ἢ ἔσονται πῶ, εἰ μὴ ὃ ἐκούσιον πῶσῃ.
λέγω ἢ ἐκούσιον μὲν, ὡς πῶ ἔσονται πῶ
εἰρηται, ὃ αὖ τις τῶν ἐφ' αὐτὰ ὄντων εἰδώς,
καὶ μὴ ἀγνοῶν, πράττει, μήτε ὄν, μήτε ὄν,
μήτε ἔνεκα. οἷ) πῶ τῶν, ἔσονται πῶ, ἔσονται πῶ
νοσ ἔνεκα. * καὶ ἐκείνων ἕκαστον, μὴ καὶ
συμβεβηκός, μὴ δὲ βία. ὡς πῶ εἰ) τις λα-
βῶν πῶ χεῖρα αὐτῶ, τύπτοι ἔσονται οὐχ
ἕκων δὲ οὐ γ' ἐπ' αὐτῶ. ἐπ' αὐτῶ δὲ τὸν
τυπτόμενον πατέρα εἶ), τὸν δ', ὃ πῶ μὲν
ἀνθρώπος, ἢ τῶν παρόντων τις, γινώσκων
ὃ πῶ πατήρ, ἀγνοῶν ὁμοίως ἢ ὃ τῶν ὄντων
διωρίσθαι καὶ ὅτι τῶ ἔνεκα, καὶ πῶ πῶ
πῶσῃ ὄλιον. ὃ δὲ ἀγνοῦμενον, ἢ μὴ
ἀγνοῦμενον μὲν, μὴ ἐπ' αὐτῶ ἢ ὄν ἢ βία,
ἀκούσιον. πολλὰ γ' καὶ τῶ φύσῃ ἔσονται
χρόνων εἰδότες ἔσονται πῶ καὶ πῶ, ὡς
ἔσονται ἔσονται ἐκούσιον, ἢ τε ἀκούσιον ἔσονται. οἷ)
ἔσονται * γῆρας, ἢ ἀποθνήσκων. ἐπ' αὐτῶ ὁμοίως
ἔσονται τῶ ἀδικῶν καὶ τῶ δικαίων, ὃ καὶ συμ-
βεβηκός. ἔσονται αὖ πῶ πῶσῃ ἀδικῶν
ἀποδοίη τις ἄκων ἔσονται φόβον, ἢ τε δικαιο-
πραγεῖν, ἢ τε δικαιοπραγεῖν φατέον.
ἀλλ' ἢ καὶ συμβεβηκός. ὁμοίως ἢ ἔσονται ἀ-
ναγκαζόμενον καὶ ἄκωντα πῶ πῶσῃ ἀ-
δικῶν μὴ ἀποθνήσκων, καὶ συμβεβηκός
φατέον ἀδικεῖν, καὶ τῶ ἀδικῶν πράττειν. τῶ
δὲ ἐκούσιον, τῶ μὲν πῶσῃ ἀδικῶν πῶσῃ
πομῶ, τῶ δ' ἔσονται πῶσῃ ἀδικῶν πῶσῃ
νομῶ, ὅσα πῶσῃ ἀδικῶν ἀδικῶν.

A Iustum officium autem, seu iuste factum, cor-
rectio & emendatio iniuste facti, seu iniuriæ
alteri illatæ est. Quæ sint autem cuiusque eo-
rum genera, & partes, & quot sint, & in qui-
bus versentur, posterius nobis erit videndum.

CAPUT VI.

*Species iniuste factorum, quibus leduntur
homines.*

B **I**AM cum iusta & iniusta ea sint quæ sunt à
nobis exposita, tum & facit quisque iniu-
ste, & iuste agit, cum ea sponte sua agit. Cum
verò inuitus, neque iniuste facit, neque iuste
agit, nisi ex euentu. Ea enim agit, quibus eue-
nit ut iusta vel iniusta sint. At iniuste factum,
iustaque actione, id quod sponte & inuite actum
est, definit ac terminat. Nam cum quid spon-
te fit, tum & vituperatur, & simul iniuste fa-
ctum est. Erit ergo aliquid iniustum, quod
nondum erit iniuste factum, nisi eò accesserit,
ut sponte factum sit. Sponte autem fieri
dico, quemadmodum & supra à nobis dictum
est, id quod quis in sua potestate positum fa-
cit, sciens, neque eum quem iniuria afficit, ig-
norans, neque quo quasi instrumento, neque
cuius rei gratia: verbi causa, quem verberet,
qua re verberet, cuius denique rei causa ver-
beret: atque illorum vnumquidque fiat, ne-
que ex euentu, neque vi: veluti si quis aliquis
manu apprehensa, alterum verberet. At spon-
te non verberavit is cuius est manus. Non enim
in eo situm fuit. Contingere autem potest ut
pater sit is qui pulsatur: is qui pulsat verò,
illum esse hominem duntaxat, aut eorum a-
liquem, qui adsunt, sciat, patrem esse ne-
sciat: Similis autem distinctio in eo cuius
causa res agitur, adhibita sit, in tota deni-
que actione. Quod igitur ignoratur, aut
cum minimè ignoretur, tamen vel in eius
qui agit, potestate non est, vel ei vis affer-
tur, id ab inuito agi dicitur. Nam multa
sanè eorum quæ natura nobis affert, scien-
tes & agimus & patimur; quorum nihil nec
sponte nostra, nec nobis inuitis fieri dicen-
dum est, ut senescere, aut mori. In rebus
iustis autem æquè atque in iniustis euenta
locum habent. Nam si quis depositum red-
diderit inuitus, & metu coactus, is neque
iusto officio fungi, neque rem iustam age-
re dicendus est, nisi ex euentu: itémque
qui necessitate coactus, & inuitus depo-
situm non reddit, is ex euentu iniuriam
facere, resque iniustas agere dicendus est.
Eorum autem quæ sponte aguntur, alia
consilio capto agimus, alia consilio non
capto. Consilio capto agimus, quæ re
prius deliberata; non capto consilio, quæ
re non antè deliberata, agimus. Iam